

Bakalářská práce

Skautský program zaměřený na poznání regionu Berounsko

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Autor práce:

Anna Lidmilová

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Rozkovcová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Skautský program zaměřený na poznání regionu Berounsko

<i>Jméno a příjmení:</i>	Anna Lidmilová
<i>Osobní číslo:</i>	P20000406
<i>Studijní program:</i>	B7505 Vychovatelství
<i>Studijní obor:</i>	Pedagogika volného času
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra pedagogiky a psychologie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl:

Vytvořit, zrealizovat a zhodnotit skautský program zaměřený na poznání regionu Berounsko pro věkovou kategorii skautek. Zrealizováno bude: jedna víkendová akce, dvě jednodenní a tři oddílové schůzky.

Požadavky:

- pravidelné konzultace s vedoucí práce, pravidelná práce se skupinou skautek, studium odborné literatury, teoretická část zpracována před programem

Metody:

- obsahová analýza materiálů k regionu Berounsko, vedení pedagogického deníku, pozorování, narativ

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

tištěná/elektronická

Čeština

Seznam odborné literatury:

ČERNOHORSKÝ, V., 2015. *Metodika pro oddílovou praxi*. II. upravené a doplněné vydání. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-7501-076-6.

DVOŘÁK, O., HOLEČKOVÁ, M., 2013. *Tajemná místa Berounska*. Beroun: Nakladatelství MH. ISBN 978-80-86720-64-7.

PÁVKOVÁ, J., 2008. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., et al., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TUREK, J., 2007. *Křivoklátsko a Český kras: 35 tipů, kam na výlet*. Outdoorový průvodce. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2028-9.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0.

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Rozkocová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

29. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání:

26. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. Andree Rozkovcové, Ph.D., za její odborné rady, cenné připomínky a důvěru. Dále děkuji berounskému oddílu skautek Lasiček a všem, kteří se podílí na jeho vedení, za možnost zrealizovat veškerou praktickou část této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tvorbou, realizací a zhodnocením skautského programu zaměřeného na poznávání Berounska.

Teoretická část popisuje systémové kategorie volnočasové pedagogiky, metody zážitkové pedagogiky využívané v programu i použité metody pedagogického výzkumu. Porovnává koncepci skautingu a Prázdninové školy Lipnice, jejichž pedagogické pojetí se snaží propojovat. Definuje vývojová specifika cílové skupiny a představuje jednotlivá místa Berounska zapojená do programu.

Praktická část je rozdělena na šest akcí. Jedná se o tři dvouhodinové skautské schůzky, dvě jednodenní výpravy a jednu víkendovou. Realizována byla s oddílem berounských skautek ze střediska Radost a Naděje. Program využívá principy skautské výchovy a inspiruje se metodikou Prázdninové školy Lipnice.

Výsledkem této práce je pozitivní vztah skautek k rodnému regionu, osobní zážitky spojené se zajímavými místy Berounska a lepší vzájemná spolupráce v oddíle.

Klíčová slova

skauting, skautská výchovná metoda, Berounsko, Prázdninová škola Lipnice, zážitkové učení, zážitkové vzdělávání

Annotation

The bachelor's thesis deals with creating, realizing and evaluating scout program focused on learning about the Beroun region.

The theoretical part describes system categories of leisure time pedagogy, methods of experiential education used in this program, and methods of pedagogical research. It compares and tries to combine pedagogical concepts of scouting and Summer school Lipnice. It defines age specifics of the target group and presents places of Beroun region involved in the program.

The practical part is divided in six events, which are three two-hour scout meetings, two all-day expeditions and one all-weekend stay. It was realized with a Girl Scouts troop from Beroun. The program uses principles of scout education and is inspired by the methodology of Summer school Lipnice.

The result of this bachelor's thesis is a positive relationship of Girl Scouts to their native region, personal experiences associated with interesting places in Beroun region and better mutual cooperation in this scout troop.

Keywords

scouting, scout educational method, Beroun region, Summer school Lipnice, experiential learning, experiential education

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Úvod	11
Teoretická část	12
1 Systémové kategorie ve výchově	12
1.1 Cíle výchovy	12
1.2 Podmínky výchovy	14
1.3 Prostředky výchovy	15
1.4 Metody a formy výchovy	16
2 Zážitková pedagogika	17
2.1 Prožitek, zážitek a zkušenost	18
2.2 Etika a filozofie zážitkové pedagogiky	19
2.3 Kolbův cyklus	19
2.4 Challenge by choice	20
2.5 Hra	20
2.6 Dobrodružná vlna	23
3 Skauting	24
3.1 Skautská výchovná metoda	25
4 Prázdninová škola Lipnice	28
5 Outward Bound	30
6 Vývojová specifika cílové skupiny	31
7 Berounsko	37
8 Metody pedagogického výzkumu	42
8.1 Obsahová analýza	42
8.2 Pozorování	42
8.3 Narativní analýza	44

Praktická část.....	45
Poznávání regionu Berounsko.....	45
9 První schůzka – Zakládání města, Beroun.....	46
10 Jednodenní výprava – Po Brdech se chodí pěšky.....	52
11 Víkendová výprava – Karlštejsko: „Our world, our peaceful future“.....	65
12 Výprava – Kubrychtova bouda.....	80
13 Druhá schůzka – Život svaté Ludmily, Tetín.....	86
14 Poslední schůzka – Závěrečné vyhodnocení cílů.....	92
15 Vyhodnocení cílů.....	96
16 Diskuze.....	98
Závěr.....	100
Seznam zdrojů.....	102
Seznam příloh.....	107
Přílohy.....	108

Seznam použitých zkratek

BP	Bílá paní
ČR	Česká republika
FOMO	Fear of missing out; strach z toho, že něco zmeškáme
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ISGF	International Scout and Guide Fellowship; Mezinárodní společenství skautů a skautek
PŠL	Prázdninová škola Lipnice
UFO	Unidentified Flying Object; neidentifikovatelný létající objekt
WAGGGS	World Association of Girl Guides and Girl Scouts; Světová asociace skautek
WOSM	World Organization of the Scout Movement; Světová organizace skautského hnutí

Úvod

Tato bakalářská práce si klade za cíl vytvořit, zrealizovat a zhodnotit skautské akce zaměřené na poznání regionu Berounsko. Program je rozdělen do tří dvouhodinových schůzek, dvou jednodenních a jedné víkendové výpravy. Realizován byl s oddílem skautek Lasiček z berounského střediska Radost a Naděje.

Program kombinuje dvě volnočasové koncepce, skauting a Outward Bound, v pojetí Prázdninové školy Lipnice. Skautský program byl zaměřen na získávání skautských dovedností, zejména práci s mapou a buzolou. Vliv skautské koncepce je zřejmý z charakteru zvolené cílové skupiny, skautských rituálů, organizační struktury oddílu i využití skautské výchovné metody. Inspirace PŠL je patrná v dramaturgii programu, zapojení některých her, které jsou typické pro tuto volnočasovou organizaci, využívání úvodních motivací, i snaze o fyzicky a psychicky náročné aktivity, které mohou v účastnících doznívat i dlouho po jejich skončení. Obě využití koncepce mají několik společných témat, které se prolínají jejich formou zážitkové pedagogiky. Zcela určitě se jedná především o dobrodružství a čas strávený v přírodě, výzvy nebo hru jako příležitost k učení. Podobně se shodují také v hlavním výchovném cíli, což je pozitivní změna jednotlivce, která vede k obecnému zlepšení okolního světa.

Další metody zážitkové pedagogiky, které jsou v programu využívány, jsou challenge by choice, Kolbův cyklus a také hra.

Práce vedoucího skautského oddílu je dobrovolná a vyžaduje především určitou kreativitu při tvorbě programu. Obě ze zmíněného vnímám jako hlavní překážku pro některé činovníky, kteří nad převzetím vlastního oddílu uvažují. Praktická část této bakalářské práce byla proto koncipována s myšlenkou jejího opětovného použití pro podobnou cílovou skupinu jakéhokoliv oddílu na Berounsku, stejného oddílu, s odstupem několika let nebo jen jako inspirace pro jiné skautské vedoucí.

V praktické části jsou konkrétně popsány jednotlivé akce, jejich cíle, průběh a hodnocení. Program byl vytvořen s ohledem na specifika cílové skupiny pubescentních dívek. Pracuje s jedinečností a typickými rysy vybraných míst berounského regionu. Jedná se o město Beroun, Brdy, Karlštejnsko, Kubrychtovu boudu u Srbska a Tetín. Cíle vytvořeného programu směřují ke kladnému vztahu účastníků k regionu Berounsko, k dobré spolupráci v oddíle i k překonání sebe sama.

Teoretická část

1 Systémové kategorie ve výchově

Pedagogika volného času vychází z obecné pedagogiky a používá stejné základní pojmy systémových kategorií výchovy, které aplikuje do svého specifického oboru. Mezi tyto pojmy patří cíle, podmínky a prostředky (Hájek, et al. 2010, s. 37).

1.1 Cíle výchovy

„Základním znakem výchovy je její cílevědomost“ (Hájek, et al. 2011, s. 74). Cíl je konečným výsledkem činnosti a je důležité stanovit přiměřené cíle každého výchovného působení, z kterého vychází i volba vhodných prostředků, a kterému následuje hodnocení výsledků (Hájek, et al. 2011, s. 75).

„Výchovné cíle jsou spojeny s kulturou společnosti, s obecnými hodnotami a postoji určité skupiny obyvatel. Vyjadřují vlastně jakousi představu o nejlepším uspořádání společnosti a o nejlepším občanovi“ (Pávková, et al. 2002, s. 42).

„Cíl výchovy ve volném čase je odvozen od obecně stanovených cílů výchovně vzdělávací činnosti, reaguje na potřeby společenského vývoje“ (Hájek, et al. 2010, s. 39). Cíle by měly naplňovat výchovné, zdravotní, relaxační, regenerační, kompenzační a sociální funkce, nebo funkce sociálně patologické prevence. Výchova má dětem zajistit potřebné znalosti a schopnosti pro jejich život (Hájek, et al. 2010, s. 40). Formulace cílů pedagoga volného času závisí na druhu instituce, věku cílové skupiny, druhu činnosti nebo také na pohledu pedagoga či účastníka. Obecný cíl volnočasové pedagogiky je naučit jedince zacházet s volným časem, kvalitně jej využívat a oceňovat jeho hodnotu (Hájek, et al. 2011, s. 75). Dalším obecným cílem může být „výchova mnohostranně a harmonicky rozvinuté osobnosti“ (Hájek, et al. 2010, s. 39).

Z obecných cílů odvozujeme dílčí, které dále můžeme rozvádět do specifických cílů oblastí zájmových činností (Hájek, et al. 2011, s. 75). Dílčí cíle jsou potom formulovány co nejpřesněji, protože na jejich základě se volí vhodné metody, pomůcky i způsob hodnocení (Pávková, et al. 2002, s. 43). Dílčí cíle je možné konkretizovat, na základě působení na určitou složku osobnosti, na tělesné, psychické nebo sociální, na základě struktury činností zařízení na klidové a pohybové, nebo podle složek výchovy (Hájek, et al. 2010, s. 40).

Taxonomie cílů

Klasifikace jednotlivých cílů umožňuje zařadit dovednosti do různých stupňů určujících míru jejich ovládnutí či osvojení. Pomáhá ujasnit, na kterém stupni vývoje se edukant nachází, a jak je vhodné jej rozvíjet dále. Nabízí možnost vybrat specifický, konkrétní a přijatelný cíl. Mezi nejznámější, i nejstarší, se řadí Bloomova taxonomie a Andersonova taxonomie. Obě jsou postaveny na potřebě zvládnutí předešlého stupně pro další možnosti růstu. Taxonomii cílů tvoří především tři oblasti: kognitivní, afektivní a psychomotorické.

Kognitivní oblasti se věnuje největší pozornost ve většině taxonomií. Proces učení je stupňován od prostého zapamatování přes porozumění, aplikaci, analýzu, hodnocení až k vlastnímu tvoření.

Taxonomie afektivní oblasti začíná od přijímání myšlenek, přes reakci, hodnocení, integraci až po ztotožnění se s určitými hodnotami, které jedinec přijme za své, a na jejichž základě je schopen sám jednat. Tuto taxonomii je vhodné využívat u cílů, které souvisí s uměním či kulturou, jelikož učí uznání a osobní internalizaci hodnot, ne zlepšení znalostí a dovedností.

Psychomotorická doména nemusí být nutně spojována pouze s psychomotorickými dovednostmi. Prvním stupněm je pozorování, dále imitace, mechanické pohyby, komplexní pohyby, adaptace až po originální ztvárnění a zvnitřnění pohybu (O'Neill, Murphy 2010, s. 2–4).

Metodika SMART

Cíle podle teorie SMART by měly být specifické, měřitelné, akceptovatelné, realizovatelné a termínované, přičemž každý cíl by měl jasně splňovat všechna vyjmenovaná kritéria (Stejskal, Havel 2015, s. 57).

Skautským výchovným cílem a posláním, které se snaží naplňovat i praktická část této práce, je „vychovávat děti a mládež, ochraňovat je, mravně na ně působit a napomáhat jim, aby z nich vyrostli rozumní lidé, kteří budou platnými občany naší republiky, budou správně vnímat hodnoty ve svém životě a budou žít podle určitých společně sdílených zásad“ (Stejskal, Havel 2015, s. 56). K tomuto obecnému cíli organizace směřují cíle krajů, okresů, středisek a jednotlivých oddílů, které je formulují přesněji a konkrétněji podle metodiky SMART. Vyhovovat musí zejména potřebám dětí a podmínkám prostředí, kde

svou činnost realizují. Vizí Junáka je lepší svět skrze osobní rozvoj a vzájemnou spolupráci (Stejskal, Havel 2015, s. 59).

1.2 Podmínky výchovy

Podmínky tvoří rámec výchovy a determinují její proces. To, jaké podmínky ovlivňují výchovu, určuje minulost, současnost i vyhlídky do budoucnosti. Ve výchovném působení nesmí být ignorovány, neboť by mohlo dojít k nesprávné volbě cílů i prostředků, zbytečné pedagogické snaze, neúplným výsledkům, ztrátě dalších příležitostí a celkově neuspořádané výchově (Blížkovský 1997, s. 107–109). Jedná se o pevně dané fakty, ale i proměnlivé skutečnosti.

Výchova probíhá vždy za určitých podmínek, které dělíme na vnitřní a vnější. Vnitřními se rozumí ty, které jsou věkovými a individuálními zvláštnostmi jedince (Hájek, et al. 2011, s. 75). Jsou to vrozené i získané vlastnosti a zkušenosti. Tvoří je výsledky dosavadního vzdělávání i nezáměrné pedagogické působení. Blížkovský (1997, s. 107, 113) definuje jako důležitou vnitřní podmínku stupeň vyspělosti vychovávaných. Vnější podmínky zahrnují prostor, materiál, působení skupiny a další vnější činitele (Hájek, et al. 2011, s. 75).

„Chceme-li jednotlivce plně rozvíjet, musíme je též dostatečně znát, znát jejich aktivity a jejich životní prostředí“ (Blížkovský 1997, s. 107). Životní prostředí člověka je hlavní podmínkou výchovy. Zahrnuje okolní přírodu, fyzikální zákony, biologické danosti, chemické procesy i zeměpisné podmínky. Dále také vztahy k živé přírodě a k fyziologii člověka. Nedílnou součástí je společnost a kultura, historie, služby a systémy. V neposlední řadě obsahuje také veškeré vztahy s ostatními lidmi, místo jedince v populaci i v různých sociálních skupinách a vztah k sobě samému (Blížkovský 1997, s. 110).

„Vnější podmínky, dané dosaženou úrovní vývoje životního prostředí, a vnitřní podmínky, dané dosaženou úrovní vývoje vychovávaných, se vzájemně složitě ovlivňují a podmiňují“ (Blížkovský 1997, s. 113). K úspěchu výchovy přispívá poznání a zaměření se na podstatné podmínky, jejich konkretizace a určování od blízkého ke vzdálenému, tedy od nejbližšího životního prostředí edukanta, k obecnějšímu (Blížkovský 1997, s. 108).

Ve volném čase jsou vnitřní podmínky specifikovány prostorem pro respekt a rozvoj jedinečných znaků osobnosti, prohlubováním zájmů a schopností klientů. Prostředí

i vybavení pro volnočasovou výchovu může být na rozdíl od té školní velmi rozmanité. (Hájek, et al. 2011, s. 75).

Učitel i vychovatel musí hledat konkrétní podmínky výchovy skupiny či jednotlivců jemu svěřených. Z těchto podmínek vychází při svém výchovném působení i tvorbě cílů a výběru prostředků. Podmínky ve výsledku také vysvětlují příčiny dosažení či nedosažení pedagogického cíle (Blížkovský 1997, s. 107, 117).

Blížkovský (1997, s. 107) upozorňuje, že některé podmínky výchovy ani není možné opomíjet, zejména naplnění základních potřeb vychovávaných. Další podmínky mohou působit skrytě, například vliv předchozích zkušeností.

Podmínky mohou být rozděleny také na výchovné a mimovýchovné, přírodní a společenské, objektivní a subjektivní, věcné a osobní, materiální a duchovní, obecné a konkrétní jevy (Blížkovský 1997, s. 107, 111).

1.3 Prostředky výchovy

Vhodné prostředky jsou voleny na základě vymezených cílů. V širokém pojetí lze mezi prostředky zahrnout všechny předměty a jevy, které pomáhají k dosažení cíle, tedy činitele výchovy, obsah, metody, formy a materiální prostředky. Jako činitele výchovy můžeme ve volnočasové pedagogice označit rodinu, školu a jiné výchovné instituce.

Obsah výchovy stanovuje konkrétní výchovná instituce na základě pedagogických dokumentů. Obsah výchovy ve volném čase je vymezen zájmy klientů, funkcí zařízení a kreativitou pedagoga. Vždy by měl respektovat základy pedagogicko-psychologických požadavků (Hájek, et al. 2011 s. 75–77).

„Výchova ve volném čase se uskutečňuje v průběhu činností, založených na zájmech účastníků“ (Hájek, et al. 2010, s. 42). Stejně jako se v průběhu mění vývoj jedince, mění se i jeho zájmy. Pedagog volného času by obsahy své činnosti měl stavět na komunikaci s účastníky a rozvíjení kontaktů mezi dětmi, ne na činnosti samotné.

Prostor a materiální vybavení lze chápat jako prostředky výchovy i v užším smyslu. Měly by vždy splňovat požadavky výchovy, respektovat věková specifika klientů a přispívat k dosažení cílů. Výchovnými prostředky mohou být také různé nahodilé situace, pokud pedagog celou záležitost dobře uchopí a přidá výchovný záměr (Hájek, et al. 2011, s. 75–77).

1.4 Metody a formy výchovy

„Soubory vhodných prostředků (postupů), které slouží k dosažení (těchto) výchovných cílů, jsou různé metody“ (Pávková, et al. 2002, s. 43).

Výchovné metody a formy se mohou řadit mezi prostředky a slouží jako způsoby k dosažení cíle. Dělíme je na slovní, názorné a metody praktických činností. Také je lze členit podle míry zapojení edukantů nebo fáze procesu.

Ve volnočasové pedagogice se klade zvláštní důraz na metody praktických činností, tedy způsob nejvyšší možné míry aktivity jedinců. Je však žádoucí využívat všech možných dostupných metod – ze slovních například rozhovor, z názorných potom pozorování. Neméně důležitý, zvláště v mimoškolní výchově, je osobní příklad pedagoga, metody cvičení a procvičování (Hájek, et al. 2011, s. 74–77). Pro pedagogiku volného času je také významná metoda sociálního zpevnování, tedy pozitivní motivace a kladného hodnocení (Hájek, et al. 2010, s. 44).

Mezi formy pedagogiky volného času zahrnujeme hry, didaktické hry, soutěže, vycházky, exkurze, schůzky oddílů nebo tréninky (Hájek, et al. 2011, s. 74–77).

Formy lze dělit podle druhu práce na hromadné, skupinové i individuální, podle míry organizace na organizované pravidelné (kroužky, oddíly), organizované příležitostné (besídky, výlety) a spontánní (nabídka dostupného sportoviště, herna). Další dělení je podle četnosti na pravidelné a příležitostné (Hájek, et al. 2011, s. 45).

Hromadná forma je podle Pávkové (2002, s. 107) velmi jednostranná, jelikož neprohlubuje vztahy mezi dětmi. Ty rozvíjí skupinová forma, protože si děti pomáhají, spolupracují a učí se spolu vycházet. Je nejvhodnější pro zájmové vzdělávání. Individuální forma je vhodná pro praktické činnosti. Podmínkou úspěšné výchovy je prolínání jednotlivých forem působení.

2 Zážitková pedagogika

„Prožitková pedagogika (zážitková pedagogika, experiential education) je jedním ze základních teoretických konceptů pro práci s hrou” (Činčera 2007, s. 14). Podle Jirásky (2016, s. 155) je charakteristická několika body. Především jde o to, vyvolat silný prožitek a převést jej ve zkušenost. Dále předpokládá využití několika prostředků vhodně zvolených tak, aby společně tvořily celek. Neméně rozmanité má být i prostředí a volba výchovných cílů. Zážitkovou pedagogiku přímo spojuje s volným časem a týmem edukátorů, s různými pedagogickými specializacemi.

Výchovné cíle zážitkové pedagogiky mohou mít různé rozměry. Od zaměření na osobnost edukanta a jeho vlastní prožívání i chování, po jeho sociální citění a vztahy s ostatními (Jirásek 2016, s. 155).

Přestože Jirásek je k označení zážitkové pedagogiky jako vědnímu oboru skeptický a staví se odmítavě k nazývání praktické výchovy k přírodě pedagogikou, která tradičně zaujímá zkoumání oboru, přiznává, že tato holistická výchova přináší edukantům nové a neobvyklé zkušenosti. Z tohoto důvodu soudí, že je důležité zabývat se jí dále i z teoretického a vědeckého hlediska (Jirásek 2016, s. 172–173).

Zážitková pedagogika se nutně pojí s přírodním prostředím, Jirásek (2016, s. 155) se dokonce domnívá, že „(...) zážitková pedagogika je pouze novější název pro specificky českou tradici výchovy v přírodě (...)“. V Čechách historicky vychází z turistiky, z junáctví, woodcraftu i trampingu (Jirásek 2016, s. 166). Za jednoho ze zakladatelů prožitkové pedagogiky považuje Činčera (2007, s. 14) Kurta Hahna a jeho organizaci Outward Bound, jejímž cílem je rozvíjet osobnost svěřenců výchovou v přírodě. Základními principy jsou síla týmové spolupráce a snaha překonat hranice jedince ve všech směrech. Z podobných základů vychází i Project Adventure, který se snaží aplikovat poznatky prožitkové pedagogiky do školního prostředí.

„Zhruba ve stejné době, jako ve Spojených státech vznikal Project Adventure, se v České republice začala utvářet česká škola prožitkové pedagogiky, jejímž jádrem se stalo sdružení Prázdninová škola Lipnice” (Činčera 2007, s. 14).

2.1 Prožitek, zážitek a zkušenost

Anglické slovo „experience“ má v češtině několik možných překladů, tedy zážitek, zkušenost, i prožitek, které jsou chápány jako tři definující termíny zážitkové pedagogiky. Jejich odlišné vnímání je způsobeno časovým odstupem. Zatímco prožitek se vztahuje k přítomnosti daného okamžiku, zážitek je spojen s minulostí, tedy vzpomínkou na onen okamžik. Zkušenost potom umožňuje uplatnit podobné přístupy v budoucnosti. Zážitek je možné vnímat jako metodickou pomůcku, zkušenost jako cíl (Jirásek 2016, s. 157). Někteří autoři se přiklání k porozumění zážitku jako všedním okolnostem života, kdežto prožitek skrývá určitý přesah do hloubky prožívání (Bednář in Jirásek 2016, s. 157). Kirchner definuje zážitek složením několika prožitků (Kirchner in Dočekal 2012, s. 12).

V dnešní době je běžné setkat se s různými atraktivními činnostmi, které slibují jedinečný zážitek, především jako zpestření každodennosti nebo formu relaxace. Zážitková pedagogika se, na rozdíl od jiných oborů nabízejících neopakovatelné prožitky, neřídka kdy založené hlavně na výdělečném marketingovém strategickém plánu, zaměřuje na moment změny, která pozitivně ovlivní osobnost edukanta. Rozdíl tedy hledáme právě ve smyslu a hodnotovém záměru činností, stejně jako v cíli, kterým je v zážitkovém průmyslu zmíněný prožitek. V pedagogickém smýšlení naopak vnímáme jako cíl zkušenost (Jirásek 2016, s. 157, 162), a prožitek i zážitek pouze jako prostředek (Dočekal 2012, s. 10).

Kolb (in Dočekal 2012, s. 11) vysvětluje zážitek především ve smyslu osobního vnitřního vnímání jedince, kdežto zkušenost ve vztahu k prostředí a okolí, tedy více objektivně. Dočekal (2012, s. 11) poukazuje na skutečnost, že tyto pojmy lze vnímat nejen z pedagogického hlediska odlišného zařazení do systémových kategorií výchovy, ale také z různého pojetí internality a externality vnímání, nebo diferenciací v časovém prožívání (Dočekal 2012, s. 13).

Ke zkušenosti je potřeba dojít reflexí, přesto se Jirásek (2016, s. 162) přiklání k názoru, že ne všechny prožitky, především ty silné, potřebují následnou analýzu, aby došlo ke kýženému rozvoji. Některé momenty všedních dnů mohou vést k proměně, stejně jako zážitky z kurzu v přírodě. Klíčovými faktory jsou nesnáze, vyčerpanost i bolest, ale také kolektivní sdílení s účastnickou skupinou, poznávání sebe samého či smyslu života. Důležitou roli hraje také okolní přírodní prostředí. Na základě průzkumů je zřejmé, že takovéto zážitky edukanta mnohdy signifikantně ovlivní v jeho budoucím životě (Takano in Jirásek 2016, s. 164).

2.2 Etika a filozofie zážitkové pedagogiky

Hodnocení konkrétního prožitku s sebou ze své podstaty nutně nese potřebu reflektovat jej v souvislosti všech okolností, tedy zejména osobnostní charakteristiky a života toho, kdo jej prožil. Je nežádoucí uvažovat o zážitkové pedagogice pouze z epistemologického úhlu pohledu (Jirásek 2016, s. 158). Neméně nevhodné je hédonistické pojetí zážitku pouze pro samotnou zábavu, která z něj plyne. Příhodným přístupem je eudaimonismus, požitek ze ctnostné, šlechetné činnosti, která nemusí být nutně zábavná. Zážitková pedagogika pracuje s potřebou osobnostního rozvoje a hledání smyslu života (Jirásek 2016, s. 161).

Jirásek (2016, s. 155) zážitkovou pedagogiku označuje za holistickou zejména kvůli komplexitě všech metod i jejich účinků. Popisuje ji termínem „působení na existenciální rozměr lidského způsobu bytí“, oproti pouhému vybírání dílčích aspektů lidské osobnosti. Holistické pojetí zážitkové pedagogiky a její výchovný cíl rozvoje a kultivace, vědění i ctnosti, lze srovnat s učením J. A. Komenského o vševýchově (Jirásek 2016, s. 165).

2.3 Kolbův cyklus

Pro prožitkovou pedagogiku je důležitá aktivita jednotlivce, podle Činčery (2007, s. 16–17) se právě z vlastních zkušeností učí lidé nejlépe. Neméně důležité je pro většinu případů i následné zhodnocení a porozumění prožité skutečnosti.

Kolbův cyklus znázorňuje jednotlivé fáze učení se zkušeností, kterými jsou zkušenost – reflexe – zobecnění – transfer. Celý proces se opakuje, a proto se graficky zobrazuje do tvaru kruhu.

Jednotlivec je nejprve vystaven výzvě, úkolu, který rozvíjí dovednosti, či znalosti potřebné pro jeho vyřešení. Zároveň podporuje formování nových, s výzvou souvisejících dovedností. Následuje kritická reflexe týkající se vyhodnocení průběhu aktivity z pohledu jedince, ale i celé skupiny. Zobecnění aplikuje prožitou zkušenost na realitu všedního života, proto se pro prvotní aktivitu vybírá taková, kterou je možné přeneseně zažít v soukromých životech účastníků. Ve fázi transferu se formuluje poučení a získání nové zkušenosti.

Tomuto cyklu je často vytýkáno přílišné zjednodušení celého děje, vynechání možnosti negativní zkušenosti nebo přehlížení jiných důležitých složek učení, jako jsou kulturní či sociální prostředí (Činčera 2007, s. 16–17).

Přestože různí autoři pojmenovávají cyklus odlišně a mezi odbornou veřejností se vedou debaty, zda je vhodnější pojmenovávat jej zážitkový či zkušenostní, přikláníme se k názoru Dočekala (2012, s. 16), že u každého cyklu je nutné dosáhnout výsledné fáze, kterou je zcela určitě zkušenost. Stejně tak však podotýká, že ne každý zážitek musí být podroben reflexi, aby došlo k zobecněné zkušenosti.

2.4 Challenge by choice

Pojem challenge by choice tak, jak jej využívá zážitková pedagogika, je možné volně přeložit do češtiny jako princip dobrovolnosti. Dospělí lidé mají většinou možnost volby při rozhodování, ale dospívajícím a dětem se stále říká, jak se mají chovat, i co by měli dělat. Challenge by choice vede každého účastníka k přijímání zodpovědnosti za vlastní rozhodnutí, získávání nových dovedností a vytváření bezpečného prostředí podle individuálních potřeb. Sám za sebe si edukant může určit míru svého zapojení do programu, uvědomí si své hranice, ale i možnosti rozvoje (Burroughs 2021).

V zážitkových programech mohou být účastníci vystaveni stresu nebo úzkostem z neznámého prostředí, nových lidí i aktivit. Princip dobrovolnosti představuje východisko pro všechny, kteří nejsou příliš nadšení z posouvání hranic komfortu, nebo kteří cítí, že by pro ně účast na nějaké aktivitě mohla být až příliš náročná v jakémkoliv smyslu. „Challenge by choice nabádá ke kritickému přemýšlení o vlastních rozhodnutích s ohledem na pocit osobní pohody.“ Vytváří vzájemně respektující, podporující i ohleduplné vztahy ve skupině a zároveň nabízí prostor pro učení i růst (Burroughs 2021).

2.5 Hra

„Zkoumáme-li obsah našeho jednání až na dno poznatelnosti, může se vynořit myšlenka, že všechno lidské konání je jenom hra“ (Huizinga 2000, s. 7).

Hra „překračuje hranice ryze biologické nebo fyzické činnosti“ (Huizinga 2000, s. 9). Může být prostředkem pro vybití síly, napodobováním, potřebou pro uvolnění, nácvikem, učením, soutěží nebo třeba manipulací, ale každý z těchto příkladů je jen částečným vysvětlením toho, co všechno hra představuje.

Každá hra něco znamená, má nějaký smysl. Přitom zdaleka vůbec nemusí souviset s racionalitou a nelze ji určit výhradně jako činnost lidskou, protože i zvířata jsou schopna jednoduchých her a ctí vlastní pravidla (Huizinga 2000, s. 7–14). Důležitým prvkem každé

hry je napětí, radost a vtip. Podstatu hry potom vidí Huizinga (2000, s. 13) v její intenzitě a „schopnosti pobláznit“ i dospělého člověka. I Činčera (2007) vymezuje emocionální funkci hry. Zmiňuje především vzrušení, které souvisí se soutěživým charakterem hry a nejistotou, která ji provází.

Hra doprovází každou kulturu a zároveň z ní vychází. Má velkou sociální funkci, pro společnost je nezbytná. Současně je pro jednotlivce nadbytečná, není nutností ani povinností. „Všechny velké původní činnosti lidského společenství jsou protkány hrou“ (Huizinga 2000, s. 13). Společenský význam hry z hlediska budování a udržování vztahů není malý, protože „společnost hráčů má obecný sklon existovat dále i potom, kdy hra skončila“ (Huizinga 2000, s. 23). Z tohoto pocitu sounáležitosti vznikají různé kluby a uskupení hráčů.

Huizinga (2000, s. 17–20) jmenuje tři znaky, které jsou vlastní každé hře. Především se jedná o svobodné jednání. Ke hře nesmí být nikdo nucen a svoboda vychází z vlastního potěšení, které nám účast na hře přináší. Dále charakterizuje hru jako způsob částečného „vystoupení ze všedního života“ a uvádí, že i malé dítě pozná, že hru provozujeme „jen tak“. Třetím znakem je uzavřenost a ohraničenost hry. Tento bod platí o čase, který je hře věnován, stejně jako o prostoru, ve kterém se odehrává. Z toho vyplývá i další vlastnost hry, tedy možnost jejího opakování.

Napětí ve hře vzniká ze soutěžení, ale i z pomocných kostýmů nebo masek, tedy z pocitu, že jsme někdo jiný a na chvíli „neplatí zákony a zvyky obyčejného života.“ S napětím souvisí také touha po vítězství, když se hraje proti soupeři. Každý chce zažít pocit silnějšího, prestiž a čest spojenou s výhrou.

Důležitým rysem každé hry jsou její pravidla. Vytyčují hranice možností dočasně světa hry a vytváří řád. Kdo nehraje podle pravidel, kazí hru, proto definujeme pravidla jako „bezpodmínečně závazná, nepřipouštějící pochybnosti“ a představující určitou základnu, bez které by se hra zhroutila (Huizinga 2000, s. 22–23).

Také Činčera (2007) píše, že „hra je něco, co není zcela doopravdy“, činnost, kdy něco předstíráme nebo napodobujeme, a upozorňuje na znakovou povahu hry, tedy práci se symboly či gesty.

Po zvážení všech zmíněných vlastností definuje Huizinga (2000, s. 44–45) hru jako „dobrovolnou činnost, která je vykonávána uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel,

kteřá má svůj cíl v sobě samé a je doprovázena pocitem napětí a radostí a vědomím *jiného bytí*, než je všední život.“

Skauting běžně zařazuje hru do programu a využívá především její vlastnost přirozeného, nenásilného učení. „Hra je totiž u dětí vynikajícím nástrojem, jak rozvíjet nejen jejich dovednosti (...), ale i jejich schopnosti“ (Havel 2015, s. 90). Mezi tyto schopnosti lze zahrnout týmovou práci, abstraktní myšlení nebo například komunikaci. Dobrá hra by měla mít více účinků, kterými působí na zdravý sociální rozvoj hráčů, a jako taková je pro něj dokonce nezbytná.

Skauting využívá hru pro jakoukoliv činnost, která se proměněním v soutěž stane pro děti přitažlivější. Plní také funkci udržení dobrých vztahů vedoucích s dětmi, které ocení společně strávený čas. Vede k tomu být průvodcem, spíše než vůdcem (Havel 2015, s. 90–93).

Prázdninová škola Lipnice ve své dramaturgii také využívá hru. Jejich cílem bývá překročit komfortní zóny účastníka a jsou zpravidla velmi náročné na psychiku i tělesnou zdatnost. „Hra prostřednictvím zážitku nabízí tvorbu vlastní zkušenosti, vnáší pochyby do životních schémat, provokuje k přemýšlení, nutí k přehodnocování přijatých modelů“ (Holcová in Činčera 2007, s. 72). Lipnické inscenační hry mají jasnou strukturu. Na začátku je představena legenda, motivace účastníků a uvedení do děje hry. Ta může proběhnout formou scénky, kdy i instruktoři dávají najevo, že jsou ochotni vstoupit do hry a odhodit určité zábrany. Následuje rozdělení do skupin, vysvětlení pravidel a samotná hra. Program je ukončen diskuzí o hře, kdy účastníci hodnotí celý průběh (Činčera 2007, s. 72–74).

Prázdninová škola Lipnice využívá hru jako „prostředek k rozvoji schopností a dovedností“. Inspiraci vidí v přirozeném učení hrou v dětském věku. Zároveň se snaží ze hry vytvořit zážitek, vyvolat emoce a poskytnout prostor k seberealizaci.

PŠL je známá konceptem málo strukturované hry, která má fázi přípravy a realizace. Samotná hra je velmi podobná jakémusi představení, do kterého se zapojují instruktoři i účastníci. Příprava může spočívat v předání několika informací, ze kterých se účastníci mohou dozvědět své role nebo cíl hry. Instruktor by měl mít možnost posouvat děj a směřovat hru k zamýšlenému konci. Předem vybraná role umožňuje účastníkům odložit stud a rozvíjet spontaneitu i kreativitu (Klusáček, Hanuš 2015, s. 140, 169).

2.6 Dobrodružná vlna

Project Adventure vnímá hru jako příležitost k učení se a staví na cyklu učení prožitkem. Sekvenci hry je možné ilustrovat jako dobrodružnou vlnu, která má tři fáze. Jedná se o briefing, samotnou hru a debriefing (Činčera 2007, s. 74).

Briefing zarámuje aktivitu, vytvoří smysluplnou metaforu pro následující dění a motivaci k zapojení. V této fázi je důležitá práce se symboly, které aktivitu doplňují po její celou dobu trvání.

Debriefing neboli závěrečná diskuze je stěžejním prvkem dobrodružné vlny. Cílem je „vést účastníky k pochopení zkušenosti a k jeho přenosu do reálného života.“ Nejprve je potřeba skupinu naladit na diskuzi. Následuje reflexe skupiny, typicky několik otázek na uvědomění a připomenutí aktivity v celém jejím rozsahu. Poté se debriefing přesouvá podle Kolbova cyklu do zobecnění, kdy se hledá propojení smyslu aktivity s realitou. Hodnotí se spolupráce skupiny, i zapojení jednotlivců a jejich pocity. Při transferu se znovu vracíme k průběhu aktivity a snažíme se zjistit, při kterých situacích se kdo mohl zachovat lépe, i jak jinak by se mohlo postupovat, při čemž využíváme nově získané zkušenosti (Činčera, 2007, s. 74–76).

3 Skauting

Skauting je největším světovým hnutím neformální výchovy, jehož pilíři jsou přátelství, zážitky, zkušenosti do života a výchova k aktivnímu občanství. V současnosti je rozšířen do více než 200 zemí, jejichž organizace se snaží děti a mládež vychovávat především zábavně a s prvkem dobrodružství (The Scout Association 2023).

Anglické slovo scout znamená v překladu zvěd, jehož vlastnosti jako odvaha a potřebná znalost i inteligence jsou prvotním vzorem pro myšlenku skautingu. Mimo inspiraci z vojenského prostředí čerpá skauting také z ideálů rytířství a zálesáctví, ale příklad si bere i od hraničářů či cestovatelů (Baden-Powell 1993, s. 67–69).

Skautské hnutí si klade za úkol „napravovat věci lidské“ (Stejskal 2015, s. 3) prostřednictvím „všestranné výchovy“ (Břicháček 1991, s. 7), která se uskutečňuje mezi přáteli, většinou v přírodě. Jejím cílem je člověk vzdělaný v mnoha aspektech, připravený aktivně se podílet na společenském dění a odhodlaný rozvíjet sám sebe ve všech ohledech. Břicháček (1991, s. 8), stejně jako Stejskal (2015, s. 3) odkazují na spojitost skautského výchovného ideálu s učením o „vševýchově“ J. A. Komenského, ze kterého skauting, zejména ten v českém prostředí, vychází.

Skauting byl původně zamýšlen jako výchovný program pro chlapce ze Spojeného království. V roce 1907 jeho zakladatel, Robert Baden-Powell, zrealizoval první skautský tábor pro dvacet chlapců a o rok později vydal první příručku pro skautské vedoucí „Scouting for Boys“, která byla brzy přeložena do několika jazyků. V roce 1910 založil Baden-Powell se svou sestrou Agnes dívčí skauting.

Do Československa se skautské myšlenky dostaly v roce 1912 prostřednictvím knihy profesora A. B. Svojsíka „Základy Junáctví“, která symbolizuje vznik československého skautingu. Skautskou výchovu osobně pozoroval o rok dříve přímo v Anglii. Po vzoru Baden-Powella také Svojsík uspořádal nejprve skautský tábor pro chlapce roku 1912, první dívčí tábor byl potom zrealizován v roce 1915. Po první světové válce se skauti významně zapojili do vzniku republiky. V roce 1940 byl skauting na českém území poprvé zakázán říšským sekretářem K. H. Frankem, přesto se někteří skauti tajně scházeli pod hlavičkou jiných mládežnických organizací. Po druhé světové válce byl skauting obnoven na pět let, které skončily druhým zákazem činnosti, tentokrát komunistickým režimem. S postupným uvolňováním v rámci Pražského jara došlo k dalšímu obnovení, které trvalo dva roky. Během normalizace se skauti znovu scházeli v ilegalitě a v jiných společenstvích. Po

sametové revoluci se československý skauting mohl přidat ke světové organizaci a vydal vlastní stanovy. V roce 1993 se organizace rozdělila na českou a slovenskou (Junák – český skaut, z. s., 2023).

Největší výchovnou organizací pro děti a mládež v České republice, a tedy i největší českou skautskou organizací, je Junák – český skaut, z. s. (Junák – český skaut, z. s., 2023). Je to „dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je (...) podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě“ (Junák – český skaut, z. s., 2014, s. 1).

Zakladatelem Junáka je Antonín Benjamín Svojsík, který se snažil upravit myšlenky světového zakladatele pro české poměry. Jeho pojetí stojí nejen na principech anglického skautingu, ale z velké části také na Woodcraftu, hnutí Ernesta Thompsona Setona, ze kterého vychází i samotný skauting. Důraz kladl i na nejnovější pedagogické poznatky a národní ideály (Hanuš, Hanuš 2021, s. 20).

Junák – český skaut, z. s., je členem světových skautských organizací WOSM, WAGGGS a ISGF. Jeho poslání vychází z principů, metod a myšlenek zakladatele světového skautského hnutí Roberta Baden-Powella a zakladatele českého skautingu Antonína Benjamína Svojsíka. Svoji činnost vykonává pořádáním schůzek, výprav, táborů, kurzů a dalších volnočasových aktivit, stejně jako vydáváním různých materiálů pro vzdělávací a výchovné účely (Junák – český skaut, z. s., 2014, s. 1).

3.1 Skautská výchovná metoda

Skautská výchova se opírá o skautské principy a metodu. Výchovnou metodou se rozumí systematický postup, který vede k dosažení cíle, tedy k naplnění poslání hnutí. Ze stanov spolku vyplývá, že tímto posláním je všestranný rozvoj dětí a mládeže (Junák – český skaut, z. s. 2014, s. 2). Podle Hovorky (2015, s. 112) je skautská činnost specifická právě tím, že obsahuje a vhodně kombinuje všechny prvky své výchovné metody.

Skautské principy

Stanovy uvádí tři základní principy, na kterých stojí myšlenka skautského hnutí. Jsou jimi povinnost k Bohu, povinnost vůči ostatním a povinnost vůči sobě.

První princip lze chápat nejen z náboženského hlediska, ale především ve smyslu duchovního rozměru v zájmu uznávání vyšších hodnot (Junák – český skaut, z. s. 2014, s. 1). Břicháček (1991, s. 18) uvádí, že „Znakem skautingu je neustálé hledání cest života. Soudíme, že existují hodnoty, které jsou vyšší než je pomíjivý život jedince a že existuje duchovní řád, který v minulosti hledala většina myslících lidí.“

Formy duchovního rozměru činnosti konkrétně vidí například v kráse přírody, společných zážitcích, překonávání sebe sama nebo mravní odpovědnosti každého člověka. Zdůrazňuje ideu dobra a lásky, stejně jako služby a přátelství, na kterých stojí další principy.

Povinnost vůči ostatním vztahují Stanovy zejména ke službě vlasti, k udržování dobrých vztahů mezi lidmi a vzájemnému respektu nejen ve společnosti, ale také k okolnímu světu. Známý výrok A. B. Svojsíka zní „totalita vylučuje skauting, skauting vylučuje totalitu“ (JZP 2013). Skautské výchovné hnutí, ačkoliv samo o sobě apolitické, zcela jistě vyznává demokratické hodnoty už jen svou organizační strukturou. Myšlenka světového skautského bratrství a sesterství má přispívat k míru a vzájemné spolupráci, stejně jako denní příkaz dobrého skutku (Břicháček 1991, s. 17–18).

Povinnost vůči sobě zahrnuje nutnost vzdělávání a rozvoje vlastní osobnosti (Junák – český skaut, z. s. 2014, s. 2). Znovu je zde zdůrazněn požadavek na všestrannost výchovy, ale hlavně sebevýchovy (Břicháček 1991, s. 16).

Slib a zákon

Ve skautském slibu i zákoně je možné najít výše zmíněné principy skautingu. Složení slibu a zavázání se k jeho dodržování, stejně jako k dodržování zákona, je dobrovolným závazkem skauta vůči světové organizaci, ale především vůči sobě samému a svému vnitřnímu duchovnímu přesvědčení (Junák – český skaut, z. s. 2014, s. 2).

Učení se zkušeností

Skauting využívá prvky zážitkové pedagogiky, a proto do výchovné metody spadá také učení se zkušeností. Přes vlastní autentické prožitky se člověk učí nejlépe, dovednosti si lehce osvojí a své zkušenosti může využít v běžném životě. Stejným způsobem skautská

organizace vychovává k mravní stránce člověka skrze jeden konkrétní dobrý skutek denně (Stejskal, Procházka 2015, s. 121–125).

Družina

Družina je menší skupina vrstevníků uvnitř oddílu, jejíž členové se učí spolupracovat se sebou navzájem. Družinový systém předává odpovědnost každému členu, který ji tvoří, a zároveň se všichni podílí na činnosti oddílu (Baden-Powell 1993, s. 75).

Symbolický rámec

Symbolický rámec představuje tematické okruhy jednotlivých aktivit, ale také různé hry a symboly, které jsou využívány ve skautském programu. Smyslem je přiblížit skautské hodnoty a ideály skrze svět, který je dětem a mladým lidem aktuálně nejbližší, a který má potenciál je zaujmout (Hovorka 2015, s. 142–143).

Příroda

Přírodní prostředí je pro skautské aktivity to nejpřirozenější. Pobyt v přírodě poskytuje prostor pro získání důležitých dovedností, uspokojuje instinktivní potřeby a nabízí možnost poznávání okolního světa. Vztah k přírodě je vykládán také z hlediska její ochrany a v přeneseném měřítku i jako pobídka k ekologicky šetrnému smýšlení k životnímu prostředí (Břicháček 1991, s. 18–19).

Program osobního růstu

K rozvoji a růstu směřuje všestranná skautská výchova dětí a mládeže, organizace ale nabízí program pro všechny věkové kategorie. Konkrétními nástroji osobního růstu v rámci oddílu jsou stezky a odborky, které zahrnují pedagogické i psychologické poznatky respektující možnosti určité věkové kategorie a slouží k učení, spolupráci i osobnímu rozvoji (Hovorka 2015, s. 158–159).

Dospělí průvodci

Vedoucí skautských oddílů, ale i ostatní činovníci, mají představovat průvodce pro mladší členy. Jejich úkolem je podporovat a pomáhat svěřeným dětem i dospívajícím do té doby, než budou připraveni převzít za sebe a svůj život vlastní zodpovědnost (Černohorský 2015, s. 165).

4 Prázdninová škola Lipnice

Prázdninová škola Lipnice vytváří kurzy zaměřené na sebepoznávání. Využívá vlastních metodických postupů a her. Po roce 1989 se přidala do mezinárodní organizace Outward Bound, ale podle Činčery (2007, s. 14) si stále drží charakteristické „lipnické“ pojetí zážitkové pedagogiky. Své klienty vede k silným prožitkům a k poznání hranic vlastních možností v rámci jednorázových kurzů (Činčera 2007, s. 14–15).

Před vznikem PŠL proběhlo několik experimentálních akcí v letech 1970–1976, kde se začalo formovat celostní učení, tedy základy zážitkové pedagogiky PŠL. Založeno je na „stupňování náročnosti a požadavků na fyzickou kondici a zároveň intelekt, samostatnost při rozhodování, tedy jakýsi komplexní *tlak* na osobnost každého jedince“ (Hanuš, Hanuš 2021, s. 27).

Prázdninová škola Lipnice se inspihuje ve světě a přijímá různé podněty, ale má své specifické znaky a originální pohled na zážitkovou pedagogiku. V začátcích PŠL stavěla na společném hledání mladých lidí a instruktorů. Svou filozofii zakládá na cestě za pravdou, síle přátelství, poznáním, cennosti lidského díla, poznáváním přírody a zkoušce lidských vztahů v náročných i pohodových situacích. „Hledalo se poslání člověka – a hledali ho všichni: šéfové, instruktoři, elévové i účastníci. Někteří nacházeli, někteří nikoliv, ale všichni usilovali a vyrazili na neprozkoumané stezky“ (Hanuš, Hanuš 2021, s. 15).

I dnes se snaží udržet myšlenkový systém, na kterém byla kdysi založena. „Prázdninovka vyhrála tím, že jsme zůstali sví a nechtěli napodobovat cizí vzory – a právě proto jsme pro svět zajímaví“ (Břicháček in Hanuš, Haková, et al. 2021, s. 16). Přestože si uchovává pevné základy, přemýšlí její představitelé také nad tím, jakým směrem se bude lipnická pedagogika ubírat do budoucna, zejména jak pracovat s novou generací. Mezi další hlavní body lipnické výchovy, které je možné v budoucnu rozvíjet, patří celoživotní učení, oboustranný proces výchovy, malé skupiny účastníků i instruktorů, které tvoří vlastní společenství, komplexní pojetí jedince s ohledem na jeho minulost, přítomnost, ale i budoucnost, předávání zkušeností z generace na generaci a činnost zaměřená na ideály PŠL. „Nejsme jediní, nejsme nejlepší, ale hledejme společně – v literatuře, ve vlastních zkušenostech a ve spolupráci“ (Břicháček in Hanuš, Haková, et al. 2021, s. 18).

PŠL formulovala svůj Etický kodex, který se zavazují dodržovat všichni pracovníci. Hlavními myšlenkami jsou vzájemný respekt všech zúčastněných, budování dobrých

vztahů a jména organizace, i důraz na potřebnou kvalifikaci instruktorů. Vizi organizace je PŠL jako centrum zážitkové pedagogiky, které bude moci sdílet osvědčenou metodiku a postupy s širokou veřejností pro prospěch společnosti. Posláním je podporovat statečnost, kreativitu a vytvářet zkušenosti vedoucí k pozitivní změně v osobnosti člověka ve všech směrech (Hanuš, Hanuš 2021, s. 46–49).

PŠL vnímá jako hlavní body zážitkového programu správně zvolené cíle, motivování účastníků, dramaturgii programu, rozmanitost výchovných prostředků, reflektování, práci se skupinou a metodu řízení rizika. Stejně jako pro mnohé jiné, i pro tuto organizaci je v popředí celostní výchova člověka. Využívá zkušenostní učení, ale i týmové, akční, situační, sociální a jiné (Hanuš, Hanuš 2021, s. 62–65).

Dramaturgie

„Metodika pro vytváření programů pobytových akcí se v terminologii prožitkové pedagogiky Prázdninové školy Lipnice označuje jako *dramaturgie*“ (Činčera 2007, s. 34).

Tímto pojmem se rozumí metoda sestavení programu akce a podle Činčery (2007, s. 34–35) dnes tuto metodu s určitými změnami hojně využívají lektoři a organizátoři různých dětských táborů. Zdůrazňuje účinnost zejména pro sjednocení skupiny a vytváření prostoru pro intenzivní zážitky. Na druhou stranu poukazuje na skutečnost, že dramaturgie lipnických kurzů počítá s emocionálně silnými a psychologickými programy, stejně jako s fyzicky náročnými aktivitami, které mohou příliš tlačit na překročení osobních limitů. Mohou tak být pro určité skupiny nevhodné. V těchto situacích se nabízí různé modifikace zásad dramaturgie při tvorbě programu.

Pro dramaturgii je potřebná tvořivost a metodika. Jednotlivé obrazy a děje dohromady skládají téma, které ideálně rezonuje účastníkem i po skončení akce. Kurzy PŠL mají vždy jasné téma s určitým cílem a záměrem, které jej definují. Dramaturgie zároveň počítá s místem konání akce, zdroji financí i personálu, časovou dotací i charakteristikou cílové skupiny (Haková 2021, s. 93).

Neméně podstatné je při tvorbě programu myslet na jeho dynamiku, tedy střídání různých druhů aktivit s přihlédnutím k psychickému prožitku, který mohou vyvolat, gradaci i vrchol kurzu, přesah do života, a pocit bezpečí (Haková 2021, s. 114–117).

5 Outward Bound

Outward Bound byl založen ve 40. letech 20. století ve Velké Británii a organizace Outward Bound International dnes sdružuje podobné organizace z 35 zemí světa. Svým svěřencům nabízí příležitosti pro osobní rozvoj, zejména v oblastech odolnosti, sebevědomí, vztahu k ostatním, i k životnímu prostředí (Prázdňinová škola Lipnice 2023).

Outward Bound International zastává především dva principy. Každý může dokázat mnohem více, než si myslí a vzájemnou spoluprací i pomocí je možné dokázat ještě mnohem víc. Posláním organizace je prostřednictvím prožitků hledat skryté vlastnosti a dovednosti svých svěřenců. Staví tvorbu charakteru před množstvím získaných vědomostí. Kurt Hahn zdůrazňoval potřebu pomáhat a sloužit společnosti, v jeho školách se žáci podílely na rozhodování o společenském životě.

Prožitková terapie neboli zážitkově pedagogické smýšlení Outward Bound, je charakteristická cílením na lepší fyzickou zdatnost, manuální zručnost, i sebekázeň. Využívá metod projektů, expedice a snahy o službu bližním (Hanuš, Hanuš 2021, s. 30–33).

6 Vývojová specifika cílové skupiny

„Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí“ (Vágnerová 2005, s. 321). Dospívání je charakteristické „komplexní proměnou osobnosti ve všech oblastech“, která je podmíněna několika vnitřními i vnějšími faktory. „Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity“.

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 143) se shodují, že proces dospívání je velice individuální záležitostí a nikdy nelze s určitostí říci, v jakém věku se objeví které změny. Věkové rozmezí udávají od 11 do 22 let, zatímco Vágnerová (2005, s. 321) se přiklání spíše k dřívějšímu nástupu, od 10 do 20 let. Dodává však, že období se stále rozšiřuje v obou směrech, tedy dříve začíná a později končí.

V souvislosti s dospíváním se Langmeier a Krejčířová věnují také tématu sekulární akcelerace (2006, s.144–145) neboli urychlení nástupu dospívání a celkového růstu mladých lidí v rozvinutých zemích za poslední století. Upozorňují, že sekulární akcelerace se týká převážně biologického a emočního aspektu dospívání a studie se neshodují, zda je v dnešní době stejně urychlen i duševní vývoj. Důsledkem je zkrácená doba dětství, ale i oddálení dospělosti, s čímž se pojí termín adolescentní psychosociální moratorium (Erikson in Vágnerová 2005, s. 325) a Vágnerová (2005) jej definuje jako „výraz potřeby něco zastavit nebo zabrzdit“. Mladí dospívající využívají své relativní svobody a prodlužují období mezi dětstvím a úplnou dospělostí, která s sebou nese určitou zodpovědnost.

Období dospívání dělíme na dvě fáze, raná adolescence a pozdní adolescence. Jako ranou adolescenci, pubescenci, označujeme rozmezí 11–15 let. Nástup pubescence je u každého velmi individuální, stejně jako její projevy. Důležitým milníkem je pohlavní dospělost a celková změna tělesné stavby jedince. Dochází také ke změně způsobu myšlení a emočního prožívání. Raná adolescence se vyznačuje potřebou navazovat a udržovat vztahy, obklopovat se vrstevníky a osamostatňovat se ze závislosti na rodičích. Ze sociálního hlediska je raná adolescence významná ukončením školní docházky a zařazením jedince do společnosti (Vágnerová 2005, s. 323–324).

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 143) ještě dále dělí období pubescence na fázi prepuberty, přibližně od 11 do 13 let, kdy se začínají objevovat první sekundární pohlavní

znaky, a na samotnou fázi puberty, kterou u dívek vymezují nástupem první menstruace a konečným dosažením reprodukční schopnosti, tedy zhruba od 13 do 15 let.

Druhé období dospívání od 15 do 22 let nazýváme pozdní adolescencí. Je charakteristické reprodukční zralostí a dokončeným tělesným růstem (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 143). Ze sociálního hlediska dochází k volbě povolání, nebo dalšího studia a postupnému ukotvení vlastní identity.

Tělesný vývoj

V období pubescence dochází k významné tělesné proměně, objevují se sekundární pohlavní znaky a z dítěte se stává dospělý člověk schopný reprodukce. Mezi dospívajícími je patrný zájem o sport, který vychází z vývoje motoriky. Dospívající sílí, jsou hbití a obratní (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 148).

Dívky dospívají dříve než chlapci a podle Vágnerové (2005) není výjimečné, pokud se dívka za své dospívání stydí nebo se vyspělosti brání. Oproti chlapcům jsou dívčí sekundární pohlavní znaky také mnohem nápadnější a okolí je více vnímá.

Dospívající se často velmi zaměřují na vlastní fyzické změny a převážně pubescentní dívky se mnohdy srovnávají s ostatními, hodnotí svůj vzhled a postavu. Od fyzického vzhledu a míře atraktivity jednice se odvíjí nejen jeho sebevědomí, ale také sociální hodnota a další směřování. Vágnerová upozorňuje, že krásná dívka pravděpodobně zažije úspěch v jakémkoliv kolektivu bez ohledu na její další vlastnosti, schopnosti, či dovednosti. To jí přináší uspokojení a pocit jistoty.

S tělesnou změnou je úzce spojeno sebepojetí adolescenta, jelikož celkový vzhled je důležitou součástí naší identity. Na přijetí vlastního těla a ztotožnění se má velký vliv okolí jedince a způsob, jakým na viditelné změny reaguje.

Dospívání je období hledání se a zároveň vytváření vlastní identity, kterou je možné částečně vyjádřit stylem a úpravou zevnějšku. Podle Vágnerové se dospívající snaží oblékat tak, aby se vymezil proti zařazení do skupiny dětí, ale i zcela dospělých (Vágnerová 2005, s. 326–332).

Emoční vývoj

Další změnou, pojící se s dospíváním, je ta hormonální, která ovlivňuje citové prožívání jedince. Pubescenti jsou často emočně labilní, podráždění, vznětliví, impulzivní a kvůli

výkyvům nálad také nepředvídatelní. „Emoční reakce pubescentů jsou ve srovnání s jejich dřívějšími projevy nápadnější a zdají se být ve vztahu k vyvolávajícím podnětům méně přiměřené“ (Vágnerová 2005, s. 340). Silné citové výjevy, zvláště konfliktního rázu, nazývá Příhoda „vulkanismem“ (in Langmeier, Krejčířová 2006, s. 147). Jiní autoři se přiklání též k označení fáze „druhého vzdoru“ nebo období bouří a krizí.

Takové chování je nepříjemné nejen okolí, ale také samotným dospívajícím. Ve svých pocitech se nevyznají, nejsou schopni najít důvody svého rozladění, a tímto nesouladem se cítí ještě více popuzeni. „Mnozí dospívající jako by sami nerozuměli těmto svým projevům – úzkostlivě pozorují své niterné stavy a stále více přemýšlejí o svých vnitřních konfliktech, utíkají se do svého soukromého citového světa nebo do vystupňovaného denního snění, které je odvádí ještě dále od reality“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 147).

Emoční změny jedince se projevují i v soustředěnosti. Pubescenti se lehce unaví, mohou mít sklony k apatii, k poruchám spánku nebo chuti k jídlu. Dospívající mají potřebu uzavírat se více do sebe, neprojevovat své city nebo se přetvářet. „Pubescenti věnují svým pocitům a prožitkům větší pozornost než dříve, mají tendenci své vlastní pocity analyzovat a uvažovat o nich. Emoční egocentrismus je podobný vztahu k vlastním myšlenkám, dospívající bývají přesvědčeni, že nikdo jiný nemůže mít tak intenzivní prožitky, věří, že jejich pocity jsou výjimečné“ (Vágnerová 2005, s. 341). Ke stabilizaci emočního prožívání dochází až v pozdějším období, u adolescentů.

Kognitivní vývoj

„Nové zaměření pozornosti na své cítění, myšlení a jednání je důležitým znakem dospívání vůbec“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 152).

Z hlediska intelektových schopností se dospívajícím mění kvalita myšlenkových operací a ocitají ve stadiu formálních logických operací (Piaget in Vágnerová 2005).

Jsou schopni abstraktního myšlení, jejich představy jsou obecnější, ztrácí na živosti a nejsou příliš detailní. Logické myšlení je na vrcholu, dospívající je soustředěn na hledání smyslu každé činnosti a upozaduje memorování. Dokáže uvažovat o fiktivních věcech, vyvozovat závěry jen ze samotného myšlení, bez jakýchkoliv konkrétních zkušeností a podnětů. Chápe obecné a abstraktní pojmy, které jsou jen těžko definovatelné a nelze je zprostředkovat smyslovou zkušeností. Je schopen uvažovat o všech možných řešeních problémů, hodnotit je, vytvářet hypotézy a volit vhodné strategie. Užívá kritického myšlení

nejen ve vztahu k ostatním, ale také sám k sobě (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 148–149).

Dospívající mají sklon být až příliš kritičtí a radikální. Svůj názor podkládají vlastními argumenty, které považují za výjimečné, a opačný pohled je pro ně jen těžko přijatelný, i když dokáží nahlédnout do situace druhého člověka. Radikalismus se projevuje v „reakci zkratkovitými generalizacemi“, kdy často nesmyslně zobecňují na základě jedné zkušenosti (Vágnerová 2005, s. 337). Langmeier a Krejčířová (2006, s.160–163) toto vnímání označují za černobilé. Nespokojenost a kritičnost plyne z nového nazírání na svět a vytváření ideálních scénářů, které nelze realizovat. Dospívající podle nich rychle soudí, je citlivý na nespravedlnost a vyžaduje absolutní upřímnost. Podle Kohlberga se nachází v úrovni postkonvenční morálky, je schopen akceptovat normy a principy společnosti, a bez jakýchkoliv výhrad podle nich jedná. Hledá také svou duchovní orientaci a hodnoty, které si postupně osvojuje.

Dospívající mají větší kapacitu paměti a používají účinné strategie k zapamatování a vybavování podstatných informací. Jsou systematictější a umí lépe zaměřit svou pozornost (Vágnerová 2005, s. 340). Rozvíjí se jejich slovní zásoba, schopnost vyjadřování, a u některých i literární projev (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 148).

Sociální vývoj

Vágnerová (2005, s. 346) označuje období pubescence z hlediska socializace jako období „experimentace s různými mezilidskými vztahy“. Změna v sociálním postavení jedince je ovlivněna především ukončením povinné školní docházky, volbou profesního směřování a získáním občanského průkazu.

Pubescenti mají problémy přijímat nadřazené postavení formálních autorit. Nad jejich názory a rozhodnutími přemýšlí, rádi diskutují a bývají k nim velmi kritičtí. „Dohadování s autoritou a demonstrace jejího odmítání je typickým znakem dospívání“ (Vágnerová 2005, s. 346). Tímto chováním pubescent dokazuje vlastní schopnost myšlení i argumentace, získává pocit jistoty a vyrovnání se dospělému. S tím souvisí i rovnoprávnost, které se dožaduje důrazem na spravedlnost. Již ve fázi pubescence nastává postupné osamostatňování od rodiny, která je sice stále primárním sociálním zázemím, ale vztahy s rodiči se proměňují.

Proces osamostatnění je důležitým vývojovým úkolem dospívajícího, nutným pro osobnostní zralost. Může docházet ke konfliktům s rodiči, kritice a odmítavému postoji

k citovým projevům. Nastupují nové vzory, které může dospívající často přijímat naopak velmi nekriticky (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 153). „Nalézt vlastní jedinečnost znamená odlišit se jasně od druhých, toto nalézání je proto spojeno s již uvedenou snahou získat stále větší samostatnost, nezávislost na rodičích a společenské uplatnění“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 163).

„Vrstevnická skupina je pro dospívající stále důležitější, pubescent se s ní identifikuje, stává se pro něj zdrojem potřebné emoční a sociální podpory“ (Vágnerová 2005, s. 347). U svých vrstevníků hledá dospívající opravdové přátelské vztahy, zažívá první lásky a přijímá různé role skupiny.

Navazování nových vztahů s vrstevníky nahrazuje jistotu, kterou postupně ztrácí odloučením od rodiny. V pubertě převládá skupinová izosexuální fáze, kdy se vytváří skupiny stejného pohlaví, kde má každý svou vymezenou roli. Zpravidla má negativní postoj k opačnému pohlaví. Následuje individuální izosexuální fáze. Jedinec pocítuje potřebu intimního přátelského vztahu a možnosti vzájemného sdílení pocitů. Postupně se začíná projevovat zájem o druhé pohlaví, ale zatím velmi nejistě. Přibližně na přelomu pubescence a adolescence je možné hovořit o skutečných vztazích, i když většinou jen nestálých. Jedná se o fázi heterosexuální polygamie. Vážné erotické vztahy, založené na vzájemném porozumění, přichází až později se záměrem založení vlastní rodiny. Dospívající velice řeší svoji sexualitu, zprvu většinou autoerotickými praktikami, později také s partnerem (Langmeier, Krejčířová 2006, s.154–158).

Vývoj osobnosti

Období dospívání je charakteristické hledáním sebe sama a je důležité, aby došlo k integraci osobnosti a plné zařazení jedince do společnosti. Vychovatel má dávat prostor pro osobní rozvoj, ale zároveň jedince k tomuto zařazení vést.

Vývojovým úkolem dospívání je, z hlediska vývoje osobnosti, dosažení pocitu stabilní identity. Dospívající se snaží přijít na to kým je, kam patří a co je pro něj důležité. Učí se přijímat své nedostatky a rozvíjet své kladné vlastnosti. S postupnou snahou být sám sebou, rozvíjí své zájmy a koníčky. Těmi se může schválně vyhraňovat proti nuceným zájmům.

S přemýšlením nad vlastní hodnotou souvisí i vzhled jedince. Začíná o sebe více dbát a všimnout si zevnějšku ostatních. Nežádka se objevuje nespokojenost s vlastním tělem a sklon k různým psychickým onemocněním, spojeným s jeho vnímáním. Dospívající tráví

hodně času sebezpozorováním, příliš kritickým sebehodnocením a hledáním vlastní identity (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 148–149).

Vágnerová (2005, s. 427) upozorňuje, že především adolescentní dívky bývají se svým aktuálním stavem málo kdy spokojené, jsou k sobě přespříliš kritické a hodnotí se převážně negativně.

7 Berounsko

Berounsko se nachází ve středních Čechách, západně od Prahy. Mezi hlavní přírodní turisticky vyhledávané destinace patří CHKO Křivoklátsko a CHKO Český kras (Destinační agentura Berounsko 2023). „Podél Prahy vytváří Český kras jakousi náhorní plošinu, zdánlivě rovinatou oblast, která je však místy dramaticky rozervána skalnatými roklemi potoků (Dvořák, Holečková 2013, s. 82). Zatímco Český kras je známý pro své skály a jeskyně, Křivoklátsko ve svých lesech ukrývá mnoho turistických i cyklistických tras. Obě oblasti spojuje řeka Berounka, která protéká celým regionem (Turek 2007, s. 7). Významné místní historické památky tvoří například hrady Karlštejn a Křivoklát, poutní cíle Tetín nebo Svatý Jan pod Skalou. Zájem návštěvníků i místních budí také lom Velká Amerika a Koněpruské jeskyně, proslulé výskytem vápence, typického pro zdejší krajinu (Destinační agentura Berounsko 2023).

Město Beroun

Beroun je přirozeným centrem regionu. Nachází se na hranici dvou geologicky a přírodně odlišných oblastí, Křivoklátské vrchoviny a Českého krasu. Leží na soutoku řek Berounky a Litavky (Dvořák 2020, s. 193).

Dřívější osada Brod, kterou si vybudovali místní obyvatelé, bývala významným a strategickým místem obchodní stezky směrem na západ. „Poskytování služeb projíždějícím kupcům změnilo brzy rybářskou ves v tržní osadu“ (Dvořák 2020, s. 193). Z osady se brzy stalo královské město, které nechal založit Václav I., ale časem zpustlo a k jeho obnovení došlo až za vlády Václava II. kolem roku 1295.

„Počátky města Berouna jsou poněkud nejasné. Bylo založeno někdy okolo poloviny 13. století králem Václavem I., nebo jeho synem Přemyslem Otakarem II.“ (Garkisch 2012, s. 5).

Zakládací listina města se nedochovala, takže datum není možné určit blíže. Garkisch (2012, s. 5) uvádí, že podle archeologických výzkumů zcela jistě nebylo osídleno dříve než ve 13. století. Nejstarší historickou zprávou je listina Přemysla Otakara II. z roku 1265.

„Ve středověku patřil Beroun k nejlépe opevněným českým městům. Zbytky městských hradeb, bašt, příkopů a zejména obě brány se dochovaly dodnes“ (Dvořák 2020, s. 194).

Městských hradeb se Beroun dočkal až za vlády Václava II., který se rozhodl zpustlé město po smrti Přemysla Otakara II. znovu vybudovat (Garkisch 2012, s. 6). Nicméně i přes

důkladné opevnění zažil Beroun několik nepřátelských útoků, mezi jinými i nájezd husitů v čele s Janem Žižkou v roce 1421, při kterém byl vypálen klášter dominikánů a nikdy se neobnovil. Požáry byly častou pohromou středověkého města a kvůli své poloze jej sužovaly také povodně, které jsou ostatně při zvýšené hladině řek problémem dodnes (Dvořák 2020, s. 194–195).

Název Beroun má dodnes několik možných vysvětlení. Jazykem prvních obyvatel města byla němčina, z čehož vyplývá odvození od německého slova Bär, tedy medvěd. Medvěda najdeme ve znaku města a má symbolizovat sílu a nedobytnost. Garkisch (2012, s. 5) se přiklání spíše k pojmenování podle králova správce Ursuse – Medvěda, kterého Václav I. povýšil na urozeného přibližně v době založení města.

Ve starých listinách se objevuje Beroun pod názvem Verona, tedy latinskou podobou jména starořecké bohyně slávy, Berony. Název staří Čechové vyslovovali jako Berúna a kdybychom se pokusili o překlad, došli bychom nejspíše ke slovu Slavošov, což je podle pověstí předchůdce Berouna. Václav Hájek z Libočan dokonce píše o jakémsi zakladateli Slavošovi, který ale podle odborníků nikdy neexistoval a jedná se pouze o bájnou postavu (Dvořák 2020, s.193–194).

Beroun je známý pro své hrnčířské výrobky a hrnčířský trh. Tato tradice trvá od středověku až dodnes (Dvořák 2020, s. 200). Poloha Berouna také podporuje vápenický a cementářský průmysl spojený s městem (Garkisch, 2012, s. 30).

Brdy

Brdské hřebeny a pláně sahají z východu od Zbraslavi až téměř k Plzni, ze severu od Rokycan do Hvožd'an (Kabátníková, et al. 2018, s. 5). V minulosti představovaly hranici rozděleného území prvních Slovanů, od kterých pochází i dnešní název Brdy, dříve označení pro kopcovitou krajinu. Vytvořily se hercynským vrásněním před více než dvěma sty miliony let a jsou jedním z nejstarších pohoří v Evropě (Dvořák 2011, s. 5). Brdy jsou nejvyšším pohořím, které patří pouze Čechům (David, Soukup 2016, s. 8).

Vojenská historie Brd sahá již do doby první republiky, kdy se v místních lesích objevovala první cvičiště (Dvořák 2011, s. 6). Na brdských střelnicích se cvičily nové dělostřelecké baterie s dostřelem až dvacet kilometrů. Už v této době padl návrh na vyhlášení ochrany místní přírody a ve sněmovně se dokonce diskutovalo o možnosti národního parku. Návrh se neprosadil a na úkor vojenského prostoru mělo být vykáceno nemalé území lesa. Na protest proti cvičnému vojenskému prostoru vystupovala široká

veřejnost a pro tyto události můžeme najít označení „válka o Brdy“. V roce 1926 se přesto schválil projekt dělostřelecké střelnice a vykáčena byla tři místa, která měla sloužit jako dopadové plochy. I přes značná omezení volného pohybu veřejnosti po Brdech v meziválečném období, výslovný zákaz vstupu do oblasti byl vyhlášen až za nacistické okupace. V roce 1940 došlo k nucenému vystěhování vesnic a rozšíření vojenského prostoru. Po druhé světové válce se na území vrátila československá armáda, Brdy byly vyhlášeny vojenským újezdem a místní obyvatelé se museli znovu vystěhovat (Hajšman 2015, s. 5–6).

Dvořák (2011, s. 5–7) označuje vojenský prostor Brd, za komunistického režimu, jako vůbec největší, co do rozlohy a využití. Ve svých publikacích vzpomíná na vojáky se samopaly ve strážních budkách a další období Brd v přísném utajení, přestože „výbuchy granátů a rachot dělostřelecké kanonády se rozléhaly desítky kilometrů do okolí“ (Dvořák 2015, s. 6).

Prvním poutníkem, na kterého odkazují mnozí autoři, který prozkoumal střední Brdy a sám několik knih o místní krajině napsal, byl nejspíše grafik a skaut Jan Čáka (Makaj 2021, s. 5). V roce 2015 se vojenský újezd zrušil a od roku 2016 jsou Brdy chráněnou krajinnou oblastí České republiky. Dodnes je část Brd využívána pro potřeby Armády ČR a veřejnosti nepřístupná (Hajšman 2015, s. 4–5).

Karlštejsko

Jedním z nejstarších turisticky navštěvovaných míst v České republice je hrad Karlštejn a jeho okolí. Za přírodou sem vyráží skupiny pěších, ale i cyklistů, horolezců nebo vodáků. Do Karlštejska zasahuje i chráněná krajinná oblast Český kras, která je známá významnými lokalitami, místy s patrnou stopou historických období, pro vápencové jeskyně a jako naleziště zkamenělin (Makaj, Vogeltanz 2022, s. 3). Oblastí protéká řeka Berounka, vytvářející kaňony a údolí (Boudová 2002, s. 7).

Karlštejn je nejnavštěvovanějším českým hradem, zejména kvůli své poloze a dostupnosti z hlavního města Prahy (Boudová 2002, s. 7). Základní kámen byl položen v roce 1348. Hrad měl sloužit jako nedobytná tvrz ukrývající české i říšské korunovační klenoty, ale Karel IV. jej využíval také jako místo k odpočinku a přijímání důležitých návštěv (Boudová 2002, s. 23–24). Vedle klenotů se na hradě uchovávaly také symboly Kristova utrpení, které tvořily druhou část říšského pokladu. Nejposvátnějším místem na hradě je Kaple Sv. Kříže, která zůstala od středověku téměř nezměněna a v jejímž interiéru se

nachází desky s obrazy Mistra Theodorika, pás polodrahokamů a relikvie. V podhradí vznikla vesnička Búdy, která se ve dvacátém století přejmenovala podle hradu na Karlštejn (Boudová 2002, s. 31–44).

Název Karlštejn přímo odkazuje na jeho zakladatele, Karla IV., doslova se překládá jako Karlův nebo také králův hrad (Boudová 2002, s. 24).

Nedaleko hradu se nachází lomy Malá Amerika, Velká Amerika a Mexiko. Ve všech se těžil vápenec a jsou propojené podzemními štolami. Velká Amerika, jak je zřejmé z názvu, představuje největší z těchto lomů. Mexiko se využívalo jako trestanecký lom pro politické vězně v 50. letech 20. století (Makaj, Vogelanz 2022, s. 96–100).

Kubrychtova bouda

Kubrychtova bouda nedaleko Srbska stojí v CHKO Český kras na turistické trase z Karlštejna, u Bubovických vodopádů. Dnes patří bouda správě CHKO (Hnutí Brontosaurus 2023).

„Kubrychtárna“ bývala původně hospodou, kterou využívali zejména kolemjdoucí trampové. Majitelé Anna Kubrychtová, které se začalo říkat „bábinka“, a její manžel Josef Kubrychta, provozovali nejen hospodu, ale nabízeli také ubytování v horních patrech srubu. Postupem času se z trampské chaty stal pension pro turisty. Za druhé světové války využívali chatu Němci a musela se přejmenovat na Kubrichtovu. Po válce se k boudě znovu začali sjíždět trampové a přezdívali Kubrychtově boudě „U Báby“, neboť Anna Kubrychtová přes svůj pokročilý věk stále obsluhovala a ráda trávila s trampy společné večery. Hospodu provozovala až téměř do své smrti, ke které došlo v 80. letech 20. století (Tremgoviny 2013).

Tetín

Tetín je obec, která leží přibližně tři kilometry od Berouna směrem na jihovýchod. Údajnou vraždou kněžny Ludmily, první české světice, se stal významným poutním místem. K Ludmilinu svatořečení přispělo i svědectví svatého Václava, který čtyři roky po smrti odvázel její ostatky, z Tetína na Pražský hrad, bez známek rozkladu. Na místě dřívějšího knížecího paláce, kde byla Ludmila zavražděna, stojí dnes kostel sv. Jana Nepomuckého.

Na Tetíně jsou postaveny tři kostely, nejstarší je zasvěcen svaté Kateřině, nejmladší svaté Ludmile. Do oltáře kostela české světice byl vložen krvavý kámen, na němž údajně kněžna zemřela.

Podle Kosmovy kroniky byl Tetín založen kněžnou Tetou, sestrou Libuše, podle které je také pojmenován. Dvořák (2020) zmiňuje i možnou variantu odvození od jména Teutates, tedy keltského boha mrtvých, propastí a jeskyň, které se v blízkosti Tetína, před začátkem těžby v okolí, nacházely, a které ukrývaly mnoho archeologicky významných předmětů. Tetínské skály jsou přírodní rezervací a v jeskyních se ukrývají netopýři. Podle různých legend je Tetín propojen podzemními chodbami nejen na území obce, ale dokonce i například se Svatým Janem pod Skalou. Tyto legendy částečně potvrzují některé výzkumy. V jeskyních, které se podařilo objevit, se našly důkazy o zdejších životech v době pravěku i středověku (Dvořák 2020, s. 146–155).

8 Metody pedagogického výzkumu

Pedagogické jevy, které se zabývají výchovou a vzděláváním, jsou podmiňovány několika proměnnými, které se mohou obtížně měřit. Přesto se pedagogika, stejně jako jiné vědní disciplíny, pokouší o objektivní poznávání reality skrze pedagogické výzkumy. K úspěšné realizaci výzkumu jsou využívány různé metody a techniky (Pelikán 1998, s. 15, 91).

8.1 Obsahová analýza

„Cílem výzkumné metody obsahové analýzy v obecném smyslu je popsat a vysvětlit obsahovou strukturu textu“ (Klapko 2013, s. 140).

Pelikán (1998, s. 150) dělí obsahovou analýzu na tři kategorie. Jsou jimi analýza osobní dokumentace, analýza školské a školní dokumentace a analýza školních ukazatelů. Klapko (2013, s. 141) uvádí zejména kvantitativní a kvalitativní obsahovou analýzu. Obě dodržují připravený postup sběru a analýzy dat, systematičnost, rozdělení textu do kategorií, zevšeobecnění závěrů a jejich interpretaci.

Maňák a Švec (2004, s. 24) dodávají, že tato metoda je vhodná k použití všude tam, kde nemáme přímý přístup k předmětu výzkumu, a volíme tedy analýzu dostupných dokumentů. Jako klíčovou označují jejich kvalitativní interpretaci.

8.2 Pozorování

Pozorování je jednou z metod potřebných pro vedení zpětné vazby, evaluace i pedagogického deníku. Pozorujeme děj, skupinovou dynamiku, interakce a projevy chování zúčastněných.

Každé pozorování je subjektivní, ovlivněné aktuálním stavem pozorovatele, jeho zkušenostmi, znalostmi a postoji, nicméně každý dobrý pozorovatel by se měl snažit objektivitě co nejvíce přiblížit. Pozorování je také zaměřené. „Znamená to, že z toho, co se před námi odehrává, si vybíráme. Nikdy nejsme schopni postihnout realitu v celé její komplexnosti“ (Reitmayerová, Broumová 2007, s. 32). Účelem není pouze pozorování, ale zprostředkování zkušenosti z pozorovaného čtenáři (Švaříček, Šed'ová, et al. 2007, s. 143).

Při nezúčastněném pozorování pozorovatel nijak nezasahuje do probíhající aktivity, kterou vede jiná osoba, a je tak plně soustředěn na samotné pozorování. Účastníci tento způsob mohou vnímat jako kontrolu a nemusí být autentičtí. Zúčastněné pozorování může

pozorovatel provádět jako jeden z účastníků, tedy jako člen skupiny. Výhodou je snadné porozumění všemu, co se právě odehrává a otevřenost ostatních, ale také se snižuje objektivita a nadhled. Instruktor tak ztrácí neutralitu, v některých případech i autoritu. (Reitmayerová, Broumová 2007, s. 31–36). Podle Švaříčka (2007, s. 143) se však zúčastněný pozorovatel liší od ostatních účastníků mírou svého zapojení do účasti na aktivitách.

Nestrukturované pozorování nemá žádné konkrétní zaměření, pozorovatel si všímá všeho, co mu přijde zajímavé. Strukturované má naopak řád, tedy ještě před aktivitou jsou vybrány kategorie jevů, kterých si pozorovatel bude všímat. Zaznamenané jevy jsou pak očekávané, predisponované nebo překvapivé. (Reitmayerová, Broumová 2007, s. 31–36).

Švaříček (2007, s. 145) dále dělí pozorování na přímé, které probíhá ve stejném čase a na stejném místě jako pozorovaný jev, a nepřímé, které může zprostředkovat záznam pozorované činnosti. Možným tříděním je také otevřené a skryté pozorování, které závisí na míře seznámení účastníků s faktem, že jsou pozorováni. Diskuze týkající se tohoto dělení spočívá nejen v etickém problému skrytého pozorování, ale také možnosti neautentičnosti při vědomí, že je jednotlivec či skupina pozorována.

Každé pozorování je na jeho konci interpretováno. Jelikož nelze pozorovat vnitřní procesy, je přímá interpretace jen na základě pozorování velmi nepřesná a je vhodné ji doplnit o pohled účastníků (Reitmayerová, Broumová 2007, s. 31–36). Základní otázkou interpretace pozorování je, jak daná situace proběhla. Popis se soustředí na přesnost, detailnost a důležité informace. Úspěšné pozorování je hodnoceno na základě porozumění situace čtenářem popisu (Švaříček, Šed'ová, et al. 2007, s. 143). Ve srovnání s metodou narativní analýzy, která byla v praktické části této práce také využita, se pozorování může zaměřit i na popis běžných situací, které do svých vyprávění účastníci spíše nezahrnou, jelikož si je neuvědomují, nebo jim nemusí přikládat žádnou důležitost. Popis a interpretace pozorování tak tyto mezery může doplnit. Pozorováním si autor vytváří vlastní názor na pozorované. Zatímco pozorování popisuje situaci, vypravování účastníků nabízí pochopení jejich prožité zkušenosti (Švaříček, Šed'ová, et al. 2007, s. 144).

8.3 Narativní analýza

Narace je trendem posledních let, i když se jedná o téma zasahující až do antiky. „Vyprávění je přítomno vždy a všude, ve všech společnostech“ (Preissová Krejčí 2013, s. 118). Vyprávění, jako výzkumnou metodu, nalezneme hned v několika společenských vědách.

„Narativ můžeme vymezit jako diskurz, a sice takový, který popisuje souvislosti mezi událostmi, popisem se rozumí vyprávění“ (Preissová Krejčí 2013, s. 118). Narativní výzkum je studie, která analyzuje narativní materiál skrze vyprávěné příběhy, literární dílo nebo poznámky antropologa. Narativní analýza přináší poznatky, které mohou vyvolat další otázky, osvětlit některé jevy nebo poskytnout nové, mnohdy překvapivé informace. Umožňuje nahlédnout do duševního světa (Preissová Krejčí 2013, s. 119).

„Vyprávění je vždy ovlivněno interakcí probíhající mezi vypravěčem a posluchačem, dotazovaným a tazatelem, jakož i dalšími kontextuálními faktory“ (Preissová Krejčí 2013, s. 119). Sběr narativního materiálu se nejčastěji uskutečňuje rozhovorem. Tázající zasahuje do průběhu co nejméně, strukturu nechává na vypravěči. U narativního výzkumu je důležité mít na paměti, že realita není univerzální ani neměnná, procesy sociální interakce ji znovu redefinují. Nezkoumáme tedy pravdivost příběhu, ale interpretaci skutečnosti očima vypravěče. Hodnověrnost příběhu porovnáváme až v závěrečné zprávě (Preissová Krejčí 2013, s. 124).

Maňák a Švec (2004, s. 25) dodávají, že nejde o běžný rozhovor, jelikož středem zájmu je vyprávějí, jeho zážitek a skryté duševní procesy. Důležité je vymezit téma a zasahovat pouze při přerušení příběhu. Rozhovor dělí na tři části: stimulace k vyprávění neboli nastolení důvěrné atmosféry, samotné vyprávění, a doplňující otázky, pokud jsou potřeba.

Po sběru dat je vhodné obsah utřídit podle důležitosti. Narativní analýza je metoda kvantitativní, redukce je proto žádoucí. Třídí se podle obsahu, struktury, stylu jazyka, emocí, motivů, postojů nebo kognitivních schopností (Preissová Krejčí 2013, s. 125).

Praktická část

Poznávání regionu Berounsko

Charakteristika programu

Jednotlivé body programu jsou řazeny tak, jak byly s oddílem skautek realizovány. Úvodem proběhla hra po Berouně, následovala výprava do Brd a víkendová akce zaměřená na Karlštejnsko. Poté jsme strávili víkend na Kubrychtově boudě společně s oddílem skautů, vyrazily na Tetín a během závěrečné schůzky jsme hodnotily naplnění cílů.

Po každé proběhlé akci získaly dívky jednu část mapy Berounska, která tyto akce pomyslně propojovala. Na každou část v závěru přidaly nějaké vlastní hodnocení, popsaly zážitky, které si odnášejí, nebo se jiným způsobem zapojily do tvorby této společné mapy, která se jejich přičiněním stala autentickým symbolem celého programu zaměřeného na poznání Berounska popisovaného v této práci.

Přestože pro školní rok 2022/2023 je v oddíle registrováno šestnáct dívek, nikdy se programu neúčastnily všechny. Téměř veškerý program byl uskutečněn v podzimních a zimních měsících, čímž si vysvětlují nízkou účast na výpravách. V tomto období je běžně nižší docházka z důvodu nemocí i chladného počasí. Dalším důvodem, jak se domnívám, je rodinná situace těch, které jsou vychovávány ve střídavé péči. V neposlední řadě zcela určitě hraje roli i pohodlnost některých dívek, které se nechtějí účastnit mnohdy náročného programu na výpravách a celkového nepohodlí, které občas zažíváme.

Dlouhodobé cíle programu vychází z jeho zaměření, jsou tedy tvořeny podle jednotlivých domén taxonomií, s ohledem na oblast Berounska, skautských dovedností, vztahů v oddíle i osobního rozvoje.

C1: Skautky prohloubí svůj vztah k regionu Berounsko.

C2: Skautky si uvědomí hodnotu oddílu, najdou v něm své místo a naučí se lépe spolupracovat.

C3: Skautky budou schopné označit důležitá místa regionu Berounsko.

C4: Skautky se naučí pracovat s mapou a buzolou.

C5: Skautky se po všech stránkách připraví na Svojsíkův závod.

C6: Skautky rozvinou své vyjadřovací schopnosti a naučí se efektivně reflektovat program.

C7: Skautky se budou snažit posouvat hranice svých fyzických schopností.

9 První schůzka – Zakládání města, Beroun

Charakteristika programu

Hra Zakládání města trvá přibližně jednu dvouhodinovou schůzku. Účastníci jsou náhodně rozděleni do skupin, je ovšem vhodné, aby byl do každé skupiny zařazen někdo, kdo bydlí přímo v Berouně nebo se ve městě velmi dobře vyzná. Skupiny jsou vytvořeny podle tehdejší skladby nejpočetnějších obyvatel, kteří se v oblasti budoucího města nacházeli, tedy rybářů, těžařů a obchodníků. Každý cech má za úkol postavit dvě stavby důležité pro jeho založení a chránit území před okolními škodlivými vlivy. Hra začíná přečtením úvodní motivace a končí „vybudováním“ nového města Berouna, stvrzeným listinou zakladatelů.

Cíle	
kognitivní	<p>Skautky shrnou podstatné informace k památkám centra a stručně historii založení města Berouna.</p> <p>Skautky aplikují své znalosti prostředí města, porozumí indiciím, které jsou spojeny s konkrétními místy a vytvoří nápodobu historických fotografií.</p> <p>Skautky budou schopné orientace v mapě města.</p> <p>Skautky slovně zhodnotí vlastní aktivitu i práci celé skupiny.</p>
afektivní	<p>Skautky si připomenou znění a smysl slibu a zákona.</p> <p>Všechny skupiny se dokážou spojit a pracovat pro společný záměr.</p> <p>Skautky si uvědomí historickou hodnotu berounských památek.</p>
psychomotorické	<p>Skautky posílí svou silovou vytrvalost a budou schopny po celou dobu hry pracovat se zátěží.</p>

Hra Zakládání města

Místo	město Beroun, klubovna
Pomůcky	část mapy Berounska; 6x sklenice s rozstříhaným zněním slibu a zákona; 6x sklenice s informacemi o berounských památkách; 6x obálky s indiciemi a zakládací kartou; 1x obálka s úkolem pro všechny; 6x mapa města s vyznačenými body; 6x historické fotografie; připínáčky; barevné šátky; lepidlo pro každý tým; zátěžové kameny, spacáky a barely s vodou; telefon s fotoaparátem do každé skupiny; zakládací listina na ohořelém papíře

Úvodní motivace – dopis

Moji drazí poddaní,

již několik let vede přes Vaši osadu Brod obchodní stezka z Prahy do Německa a stejně tak dlouho toto místo obýváte. Není se čemu divit, blízkost soutoku Mže a Litavky dává obživu rybářům, Vaše keramické výrobky jsou známy široko daleko, kde jinde hledat tak kvalitní vápenec a kolem toho všeho tolik krásných lesů! Je na čase zde vybudovat město!

Tímto dopisem Vás žádám o pomoc a vyzývám Vás: staňte se zakladateli a prvními obyvateli tohoto krásného místa, které mi svými romantickými zákoutími tolik připomíná italskou Veronu, německy Beronia. Ostatně, proč bychom nově vzniklé město nepojmenovali takto vznešeně, po tom podobném? Přidejte se ke stavbě královského města Beroun!

Přemysl Otakar II., Král železný a zlatý

Pravidla hry

Hra se odehrává v ulicích města Berouna, kde jsou ukryté sklenice s informacemi a úkoly. Plánek hry je vylepen na místě, na které všichni účastníci dobře vidí, stejně jako obálky s dalšími úkoly.

Pro založení města je potřeba „postavit“ šest staveb, přičemž každý tým může vybudovat pouze dvě, které má přidělené. Každá stavba je na tabuli zastoupena vlastní obálkou, na které jsou tři indicie, stupňované od nejtěžší po nejlehčí. Indicie mají tým odkázat na onu berounskou stavbu, ke které se má vydat, ideálně s použitím pouze té první, nejtěžší. U zmiňované stavby je nutné najít ukrytou sklenici s informacemi o památce. V obálce nalezne skupina zakládací kartu, na kterou musí stavbu nakreslit a doplnit požadované údaje. Pro postavení je důležité kartu donést zpět do klubovny a přišpendlit na část mapy Berounska na nástěnce.

Poslední, sedmá obálka je určena k otevření všem skupinám dohromady, když se společně sejdou u mapy, po splnění všech předešlých úkolů. Tímto konečným úkolem je, jakýmkoliv vlastním originálním způsobem, ztvárnit skutečný znak města Berouna.

Každý cech může chránit budované město pouze před jednou hrozbou, která jej v době středověku běžně sužovala: rybáři před požárem, těžaři před povodněmi a obchodníci před morem. Pro získání dostatku vody na hašení, kamene pro stavbu hradeb či peněz na léky pro zmírnění průběhu nemoci, musí určený cech najít vyznačený bod v mapě města, na kterém se ukrývá sklenice s rozstříhanými kusy znění skautského slibu a zákona. Správné složení zažehná katastrofu. Jednotlivé vlivy okolí jsou symbolicky ztvárněny červeným, modrým a černým šátkem, který zakrývá mapu části Berounska podle stupně zasažení. Šátky na mapu umisťuje vedoucí a má tak možnost řídit a usměrňovat průběh hry.

Doplňující aktivitu představuje šest starých fotografií berounských míst, které mají účastníci za úkol identifikovat a vyfotit jejich dnešní podobu. Do fotografování se může pustit jakýkoliv tým, kdykoliv v průběhu hry.

Zátěž pro každou skupinu je specifická daným cechem. Rybáři s sebou nosí dva barely s vodou, těžaři tři kamenné cihly a obchodníci dva spacáky pro nocleh na svých cestách. Skupiny s sebou musí všude nosit své zátěže, nesmí se rozdělovat a nesmí využívat žádné moderní technologie, s výjimkou mobilního fotoaparátu pro plnění úkolů.

Průběh a vlastní poznatky

Ihned na začátku schůzky si dívky samy všimly dopisu, který ležel na stole, a který jsme přečetly, po zahájení schůzky skautským nástupem. Následovalo vysvětlení pravidel a samotná hra, na kterou bylo původně vyhrazeno sedmdesát minut. Zbýlý čas měl být věnován úvodu do aktivity a závěrečné reflexi. Přestože na vysvětlení pravidel a veškeré dotazy k realizaci hry jsem vyčlenila dvacet minut, pravidla byla pro dívky natolik složitá, že jsme ke hře mohly přistoupit až po první půlhodině. Nejméně půl hodiny jsme vymezily také pro hodnocení a reflexi, takže na samotnou hru zbyla nakonec přibližně hodina a skupiny nedošly k závěrečnému úkolu, při kterém měly všechny společně vytvořit znak města.

I při samotné hře byly některé skupiny, v různých momentech, zmatené a doptávaly se například, jak se mohou zbavit jednotlivých katastrof nebo zda musí zátěž brát i ven.

Přestože jsem skupiny vytvořila tak, aby v každé byla alespoň jedna dívka z Berouna, bylo téměř zarážející, jak málo toho o svém městě věděly, jak se v něm příliš nevyznaly a nejednou musely využít různých nápověd od vedoucích, při řešení indicií.

Zajímavé také bylo, že přestože jsem předpokládala, že se v nošení zátěže budou dívky střídat, ve dvou skupinách je po celou dobu hry měla na starosti jen jedna dívka. V obou případech se jednalo o dívky, které bydlí v okolních vesnicích, kde také dochází do školy a do Berouna jezdí jen příležitostně. Z celkového pozorování obou skupin se domnívám, že každá dívka měla ve skupině svou roli a jestliže ty berounské vedly a určovaly, kam se skupina vydá, ostatní se postaraly o zátěže nebo například uplatnily své skautské znalosti při sestavování znění slibu a zákona.

Ačkoliv dívky neměly možnost dojít až k poslednímu úkolu a nemohla jsem pozorovat spolupráci celého oddílu, všechny skupiny dokázaly společným úsilím do konce hry postavit obě stavby. Podle očekávání byla skupina, kde se sešly dvě z nejstarších dívek nejrychlejší a z toho důvodu stihla například vyfotit nápodobu většiny historických fotografií, vedoucí ale usměrňovali jejich náskok katastrofami a získali tím potřebný čas pro zbylé skupiny.

Po ukončení hry následovalo krátké zhodnocení, při kterém si skupiny vzájemně představily postavené památky a podepsaly se na listinu zakladatelů. Společně jsme určily místa všech historických snímků a upřesnily okolnosti vzniku města Berouna s ohledem na vliv Přemysla Otakara II.

Reflexe oddílu

Reflexi jsme vedly formou ústního vyprávění, kterého se ujala vždy jedna dívka, kterou si skupina zvolila jako mluvčí. Zadáním bylo popsat průběh hry z pohledu dané skupiny, doplňující otázky jsem soustředila na spolupráci a rozdělení rolí v týmu.

Zcela určitě dívky zaujala především aktivita s fotografiemi, kterou do svého vyprávění zahrnují všechny skupiny. V této chvíli se do příběhu mluvčích mimovolně zapojily i ty, které jednotlivé památky poznaly a doplňovaly, co přesně jim pomohlo kterou budovu určit. Tento zájem si vysvětluji především uznáním skupiny, které následovalo po momentu uvědomění a srovnání historického snímku s momentální podobou, i osobní pocit důležitosti z přispění k úspěchu týmu.

Dalším zajímavým prvkem, který dvě skupiny zmínily, a tudíž jej vnímám jako důležitý, jsou lidé, které během hry potkaly. Při hře ve městě je nutné už kvůli samotnému prostředí počítat s těmito náhodnými setkáními, které mohou hru narušit nebo naopak podpořit. Ve městě, ve kterém některé dívky bydlí nebo alespoň dochází do školy, jsou setkání se známými téměř nevyhnutelná. První skupina zmínila spolužačky jedné skautky, které se zajímaly, co jejich kamarádka dělá. Druhá vyprávěla o starších skautech, kteří jsou také součástí našeho střediska, a kteří se dokonce na chvíli zapojili do hry a pomáhali skupině hledat jednu ze sklenic.

Nejmladší skupina popisovala, jak dlouho je zdrželo hledání sklenice, kterou se jim nakonec nalézt nepodařilo. Při přípravě hry jsem samozřejmě počítala s tím, že k něčemu takovému může dojít, ať už kvůli příliš dobře vybranému úkrytu, tak z důvodu, že sklenici najde někdo, kdo do hry zapojen není. Dívky tuto skutečnost vnímaly jako křivdu, jelikož ztratily mnoho času, který jejich soupeřky využily lépe, a celou situaci hodnotily velmi kriticky. Tento moment přičítám důrazu na smysl pro spravedlnost a přehnané kritice, které jsou typické pro vývojové období dospívajících.

Z pohledu pozorovatele se často zdálo, že se do některých úkolů zapojují jen ty, které skupinu vedly a ostatní spíše přihlíží a nijak nezasahují. Jednu z doplňujících otázek jsem proto směřovala na to, zda má skupina pocit, že se na její činnosti opravdu všechny podílely, případně jak konkrétně se kdo mohl zapojit lépe. Překvapivé bylo, že všechny týmy se shodly na tom, že každý člen dělal to, na co stačil a výsledek činnosti vnímají jako dobře společně odvedenou práci.

Vlastní reflexe

Celkově jsem s touto aktivitou spokojená, proběhla přibližně tak, jak byla naplánována a byly naplněny téměř všechny cíle, zcela určitě zejména ty, které přímo tvořily pravidla hry.

Velmi kladně by se dala hodnotit samotná příprava, která zabrala mnoho času i kreativního úsilí. Obojí se, podle pozitivních reakcí oddílů na tento program, vyplatilo. Úspěšně proběhla i závěrečná práce s oddílem při reflexi aktivity, která přestože byla touto formou narativního vyprávění účastníky i vedením realizována vůbec poprvé, vedla k žádoucím výsledkům. Dívky popsaly celý průběh hry z vlastního pohledu a poukázaly tak na skutečnosti, které považují za důležité.

Na druhou stranu je třeba dodat, že během hry došlo k několika pochybením ze strany vedení, které je také nutné zmínit. Především se kvůli špatně rozplánovanému harmonogramu nestihlo dojít až k poslednímu bodu a vyvrcholení celé hry, při kterém by se jednotlivé týmy spojily. To ovlivnilo zbytečně zdlouhavé vysvětlování pravidel, které mohlo působit chaoticky. Ačkoliv pravidla i samotná hra byly zcela určitě přiměřeně náročné pro oddíl, pro který byly připravovány, kvůli snaze neopomenout žádný důležitý aspekt, docházelo při úvodu do aktivity k několika odbočkám a přeskokování mezi jednotlivými body, což ve výsledku na dívky působilo velice zmateně a musely se několikrát doptávat na věci, které už zazněly.

Pokud odhlédneme od okolnosti se ztracenou sklenicí, od které jsem předpokládala, že nastane a které se nejspíše nedá předcházet jinak, než vymyslet jiný způsob získávání informací, na konkrétním místě pro tuto hru, jako další prostor pro zlepšení je, že zpětné vazby patrný, význam pomůcek. U většiny z nich dívky zaujala především forma, jakou byly zpracované a jak byly vytvořené, než účel, ke kterému sloužily. Příkladem jsou indicie na obáčkách, které postupně odkrývaly sloupnutím barevné lepicí pásky. Dívky často ani příliš nepřemýšlely, o jakou stavbu se jedná u první indicie, ale slouply rovnou všechny pásky, protože je to dle jejich slov bavilo. Pro další program by bylo vhodné rozmýšlet i nad tím, jak vytvořit přitažlivé pomůcky, symboliku i motivaci programu tak, aby nezastřely hlavní smysl a cíl aktivity, ale vzájemně se doplňovaly.

Část mapy Berounska

Na mapu jsme připevnily jednotlivé „postavené“ berounské památky a listinu zakladatelů.

10 Jednodenní výprava – Po Brdech se chodí pěšky

Charakteristika programu

Jednodenní výprava je zaměřena na oblast Brdské vrchoviny, konkrétně se jedná o pěší trasu z Lochovic do Rejkovic. Program na cestu tvoří několik aktivit, které mají za cíl účastníkům přiblížit zdejší krajinu, kulturu i historii. Každá aktivita nese název přídavného jména nebo několika slov, kterými by se Brdy daly popsat, a všechny jsou pravidelně zařazovány po cestě na místech, která jsou pro charakter dané činnosti vhodná. Začíná se přečtením úvodní motivace někým z účastníků.

Celou výpravu provází hra na pozadí a tři brdské výzvy, oboje inspirované pedagogikou PŠL. Výlet je zakončen závěrečným programem, který je příhodné uskutečnit uvnitř.

Cíle	
kognitivní	Skautky se naučí orientovat mapu. Skautky si procvičí určování rostlin. Skautky se seznámí s vybranými tradicemi a událostmi z historie Brd. Skautky skrze prožitou zkušenost charakterizují Brdy několika vlastními slovy.
afektivní	Skautky budou vnímat přírodu brdských lesů. Skautky budou spolupracovat při vaření. Skautky písemně vyjádří tři osobně důležité momenty se zdůvodněním, proč je tak vnímají.
psychomotorické	Skautky absolvují náročnou trasu v nepříznivém počasí, díky čemuž utuží svou fyzickou kondici.

Hlavní body programu

Brdy skautské

Místo	rozcestí, kde je nejednoznačné, kam se po trase pokračuje
Zařazení do programu	kdykoliv, tak, aby měli všichni prostor se ve dvojicích prostřídat
Pomůcky	mapa; buzola; nůžky; krepový papír

Úvodní motivace

Mezi skautské dovednosti můžeme zařadit orientaci v terénu, práci s mapou i s buzolou. Přeložením anglického slova scout do češtiny získáme slovo zvěd nebo průzkumník, a podle myšlenky zakladatelů by skauti měli umět nejen hledat vlastní cesty, ale také stopovat ostatní.

Aktivita – orientace mapy

Účastníci se postupně po dvojicích střídají u této aktivity. Každá dvojice má za úkol zorientovat mapu na jakémkoliv rozcestí a určit další směr cesty, pouze za použití mapy a buzoly. Po dobu svého vedení výpravy, značí trasu kousky krepového papíru, po kterých je, s určitým odstupem, následuje zbytek skupiny.

Brdy trampské

Místo	kdekoliv
Zařazení do programu	až proběhne zátěžová brdská výzva
Pomůcky	přírodniny

Úvodní motivace

K Brdům zcela určitě patří trampové, kteří si ve zdejších lesích zakládají své osady. Trampské umění značí mimo jiné i tvorba pomníčků a mohyl na památku jejich oblíbených míst nebo zesnulých kamarádů. Pomníčky mají různé podoby, ale trampové využívají na jejich výrobu hlavně okolí a přírodní materiály.

Aktivita – stavění pomníčků

Účastníci se náhodně rozdělí do týmů a jejich úkolem je společně vytvořit pomníček po vzoru trampů. Volba materiálu záleží na skupině, musí se ale jednat o přírodniny. Každý může přispět kamennou zátěží z předešlé brdské výzvy, pokud se kameny rozhodl donést až na toto místo.

Brdy tajemné

Místo	kdekoliv v prostoru
Zařazení do programu	kdykoliv
Pomůcky	hrací kostky; lístečky s nápovědou pro vedoucí; psací potřeby a papíry

Motivace – až po realizaci aktivity

„Každé hory mají svého ducha. Brdům vládne dobrý Fabián“, který neublíží nikomu, kdo se v brdských lesích pohybuje s čistými úmysly. Naopak ty, kteří by zde chtěli páchat jakékoliv bezpráví, trestá. Vypráví se, že kdysi stál na vrcholu Baba hrad, kde Fabián přebýval se svou ženou. Jejich štěstí ale nepřála čarodějnice, která zmíněný hrad zničila a rytíře Fabiána zaklela do podoby ducha. Měl se stát stejně zlým duchem jako ona čarodějnicí, ale rytířovo příliš dobré srdce čáry neovládly docela. Z Fabiána se tak stal duch brdského pohoří, který nikdy neublížil dobrým lidem. Dodnes je podle pověsti slyšet nářek nad jeho osudem v podobě smutného houkání (Turistická oblast Brdy a Podbrdsko 2022).

Aktivita – hledání ducha Brd

Účastníci se rozdělí na dva týmy. Jejich úkolem je zjistit odpovědi na tři otázky: jak se jmenuje duch Brd, čím byl předtím a jak se stal duchem. Vedoucí, kteří se hry účastní, představují každý jednoho ducha. Může se například jednat o duchy z jiných hor, ale duchem Brd je jen jeden z nich. Všichni vedoucí stojí dál od obou skupin i od sebe navzájem, aby k nim mohli účastníci doběhnout a nijak se nerušili.

Po jednom z každé skupiny běhají účastníci k vedoucím, kde hází kostkou a podle hozené hodnoty jim vedoucí o sobě sdělí pravdu nebo lež na jednu položenou otázku. Pokud tedy

účastník hodí tak, aby se dozvěděl pravdu, nemusí se ještě jednat o pravdu o duchovi Brd Fabiánovi, ale třeba o duchovi Jizerských hor Muhu.

System správných a špatných odpovědí si vedoucí domluví dopředu. Vhodné je například odpovídat pravdivě na hozená sudá čísla a lživě na lichá, druhý vedoucí může odpovídat přesně opačně. Účastníci tedy musí přijít nejen na systém, podle kterého jaký vedoucí odpovídá pravdivě či nikoliv, například různými otázkami, na které existuje jen jedna jasná odpověď, ale zároveň na zmíněné otázky, týkající se ducha Brd.

Brdy očima místních

Místo	na louce; v prostoru
Zařazení do programu	před aktivitou „Brdy vojenské“
Pomůcky	šátky pro každého; jakékoliv lístečky na sbírání

Úvodní motivace

Už za první republiky padl návrh na vyhlášení ochrany brdské přírody a ve sněmovně se dokonce diskutovalo o možnosti národního parku. Návrh se neprosadil a na úkor vojenského cvičného prostoru mělo být vykáčeno nemalé území lesa. Na protest proti tomuto nařízení vystupovala široká veřejnost a pro tyto události můžeme najít označení „válka o Brdy“. V roce 1926 se přesto schválil projekt dělostřelecké střelnice a vykáčena byla tři místa, která měla sloužit jako dopadové plochy (Hajšman 2015, s. 5).

Aktivita – válka o Brdy

Herní prostor je vymezen na dvě území, každé patřící jednomu týmu. V rámci obou území jsou ještě dva menší prostory, co nejdál od středu hřiště, kde jsou na každé straně poházeny různé lístečky. Účastníci jsou náhodným losováním rozděleni do dvou skupin, místních a vojáků. Místní se snaží získat listiny, které by jim umožnily prohlásit Brdy za chráněné území, vojáci zase listiny pro povolení kácení lesa, za účelem zřízení cvičného prostoru. Tyto listiny představují zmíněné lístečky, které se každý tým snaží odnést z cizího území na to své. Každý hráč má za kalhotami zastrčený šátek, který představuje jeho život. Pokud mu na území protivníka někdo šátek vytáhne, musí se „oživit“ oběhnutím předem určeného stromu. Území na každé straně, kde jsou poházeny lístečky, je bezpečné a nikdo zde nesmí

nikomu vytahovat šátek. Hra končí, pokud se některému týmu podaří získat všechny lístečky na soupeřově straně, nebo po ukončení hry vedoucím.

Brdy vojenské

Místo	kdekoliv v lese
Zařazení do programu	po aktivitě „Brdy očima místních“
Pomůcky	papíry s názvy hodností; papíry s nápisy vybavení; lepenka; tužka; papír

Úvodní motivace

Jak už víte, Brdy sloužily jako vojenský prostor již za první republiky. V době druhé světové války bylo území přísně střeženo a obsazeno nacisty. Po válce se sem vrátila československá armáda, Brdy byly ale přesto pořád v přísném utajení. Na strážních budkách stáli vojáci se samopaly a mezi lidmi se šířily různé zvěsti o tom, co se v místních lesích děje. Zcela určitě se zde především cvičila nová vojenská technika, výbuchy granátů bylo slyšet až do okolních vesnic (Dvořák 2015, s. 6). Někteří však přesto spekulují nad tím, co dalšího zde bylo třeba ukrývat. Mezi nejčastější legendy patří ty, ve kterých se nad Brdy objevilo UFO, že se v Brdských lesích soustředí velmi silná energie, nebo že zde vojáci budovali tajné podzemní chodby.

Aktivita – běhací hra

Před samotnou hrou je potřeba připevnit na okolní stromy papíry s nápisy vojenského vybavení.

Každý účastník si připraví zápisník a tužku. Všichni se postaví do řady, zatímco jim na záda vedoucí nalepí papír s vojenskou hodností, každému jiný. Po startu hry je jejich úkolem zjistit hodnosti ostatních hráčů a zároveň chránit nápis na svých zádech tak, aby jej nikdo nemohl přečíst. Také se snaží sepsat názvy veškerého vojenského vybavení, kterých si v okolí všimnou.

Brdy přírodní

Místo	louka nebo les
Zařazení do programu	ke konci trasy, v okolí Felbabky
Pomůcky	lístečky s názvy květin; lístečky s fotografiemi květin

Úvodní motivace

Název Felbabka nejspíše vznikl podle místního usedlíka Felbaba, přesto se kolem něj točí pár pověstí. Dříve zde podle vyprávění žily babky kořenářky, které prý bylinkami vyléčily každou nemoc a byly pronásledované pro čarodějnictví. Babky chodily o svatojánské noci trhat různé květiny na louky pod Ostrým. Těmto místům se začalo říkat lesní záhony, babi zahrádky nebo babi pole. K českému slovu babka se přidalo německé Feld, tedy pole, a zkrácením vznikl dnešní název Felbabka.

Další pověst vypráví o vojákovi Feldovi, který se ve zdejších kraji ukrýval před válkou, v přestrojení za starou ženu (Makaj 2020, s. 130).

Aktivita – určování květin

Před začátkem aktivity je potřeba rozházet názvy květin a jejich fotografie do dostatečné vzdálenosti. Následně se účastníci rozdělí do dvou týmů a po jednom mohou přinášet připravené papírky, buďto obrázek květiny, nebo její název. Pro obtížnější verzi hry je možné přidat i několik fotografií bez názvu nebo názvů bez fotografie, které budou navíc a můžou účastníky mást. Úkolem každé skupiny je správně přiřadit obrázky k názvům, rychleji než druhý tým.

Brdy v kuchyni

Místo	uvnitř, v kuchyni
Zařazení do programu	na konci před reflexí
Pomůcky	ingredience (sušené ovoce, cukr, citron, skořice, oříšky, mandle, strouhaný perník, koření); recept; vařič/plotýnka; hrnec; nůž; prkýnko; vařečka; bankovky na hru; otázky na úřad; šátek

Úvodní motivace

„Sladký vocet“ patří mezi brdské tradiční recepty. Vařil se den před Štědrým dnem a mohl se podávat jako polévka nebo jen tak k pití. Na jeho výrobu nejsou potřeba žádné neobvyklé suroviny a recept je velmi snadný, proto byl možná tolik oblíbený. Pokuste se sehnat ingredience a uvařit vlastní „sladký vocet“.

Aktivita – získávání surovin

Tato aktivita je inspirována lipnickými dramatizovanými hrami. Účastníci z úvodní motivace zjistí, že musí společně uvařit „sladký vocet“, na vše ostatní si musí přijít sami.

Jeden vedoucí získává v této hře roli babky kořenářky, která zná recept. Paměť už jí ale příliš neslouží a domluva s ní může být složitá. Druhý vedoucí představuje úředníka, který sbírá informace o Brdech do místní kroniky, za které je ochotný dobře zaplatit. Účastníci u něj losují otázky, a pokud znají správnou odpověď, dostanou peníze. Když je vedoucích dostatek, můžeme další použít jako prodavače v obchodě s potřebnými surovinami. V opačném případě je možné obchod označit jen cedulemi s cenami zboží.

Během hry může některý z vedoucích vyhlásit poplach. V tu chvíli je potřeba vyklidit prostor z důvodu vojenského cvičení, které je pro civilisty nebezpečné. Účastníci se tak musí vrátit na místo, ze kterého začínali hru hrát. Také jsou sebrány peníze, které ještě nebyly směněny za suroviny, a babka kořenářka ztrácí paměť. Po ohlášení, že už je bezpečné znovu vycházet, hra pokračuje, dokud si účastníci nezajistí veškeré suroviny a recept.

Z charakteru této částečně dramatizované hry se počítá s tím, že pravidla nejsou pevně stanovena a účastníci se mohou snažit přijít na různé klíčky a nepředvídatelná řešení, která je případně vhodné zhodnotit v reflexi aktivity. Stejně tak si vedoucí můžou své role upravovat a chovat se tak, jak v dané situaci uznají za vhodné. Recept je převzat z knihy 100 Zajímavostí ze starých Brd II.

Aktivita – vaření sladkého „vocta“

Po získání surovin i receptu se účastníci snaží uvařit „sladký vocet“, kuchyňské potřeby dostanou k dispozici. Cílem je vzájemná spolupráce všech, vedoucí do procesu zasahují jen minimálně. Následuje zpětná vazba s hrnkem „sladkého vocta“, který má navodit příjemnější atmosféru a zároveň doplňuje tematický rámec celé akce.

Doplňující program

Hra na pozadí – Po Brdech se chodí pěšky

Místo	kdekoliv
Zařazení do programu	na začátku cesty
Pomůcky	kartičky s obrázky různých dopravních prostředků; jedna kartička s obrázkem chodce

Tato hra probíhá na pozadí ostatních aktivit a putování. Jejím cílem je nejen uvedení do programu, ale také provedení celým dnem. Název, tedy známé rčení, že po Brdech se chodí pěšky, symbolicky rámuje výpravu a zároveň odkazuje na knihu skauta Jana Čáky. Koncept hry, na pozadí běžného programu, je inspirován hrami PŠL, které se často v průběhu kurzů hrají i několik dní.

Pravidla hry

Na začátku cesty rozdáme všem účastníkům náhodně kartičky s dopravními prostředky, mezi kterými je i jedna s chodcem. Kdykoliv během dne může každý účastník vyzvat jiného účastníka, aby si s ním zahrál kámen, nůžky, papír o jeho kartičku. V případě, že vyzvatel vyhraje, získává kartičku soupeře, pokud prohraje, neděje se nic. Hra o kartičku musí být vždy nenápadná. Když soupeřící někdo přistihne, výměna nesmí proběhnout. Cílem hry je získat kartičku chodce a nenechat si ji vzít až do konce výpravy, protože po Brdech se chodí pěšky...

Brdské výzvy

Brdské výzvy jako doplňující aktivita fungují na principu dobrovolnosti, tedy „challenge by choice“. Svoboda spočívá v rozhodnutí, zda se účastníci vůbec do plnění zapojí, i jestli splní všechny výzvy nebo jen nějaké. Důležité je vědomí účastníků, že míra jejich aktivity, v daných výzvách, závisí zcela na nich, bez jakéhokoli tlaku okolí. Výzvy jsou inspirovány pedagogikou PŠL ve smyslu posouvání vlastních hranic v různých směrech, slouží pro osobní sebepoznávání, sebeuvědomění a překonávání se.

Pravidla aktivity

Během cesty může být kdekoliv, kde jsou pro dané činnosti vhodné podmínky, vyhlášena možnost splnit brdskou výzvu, které jsou dohromady tři. Pořadí, v jakém jsou vyhlašovány, není důležité.

1. Brdská výzva – fyzická zdatnost

Na místě, kde se nachází kameny různých velikostí, může být vyhlášena výzva fyzické zdatnosti. Účastníkům, kteří se chtějí zapojit, je sděleno, že si mají nasbírat tolik kamenů, kolik uznají za vhodné s tím, že se jim můžou hodit v dalším programu. Na žádné další otázky, například jak dlouho budou zátěž nosit, není účastníkům odpovězeno. Výzvu poté splní ti, kteří donesou alespoň jeden kámen na místo, kde proběhne aktivita „Brdy tramské“.

2. Brdská výzva – rozdělání ohně

Tato výzva probíhá na místě, kde je možné bezpečně rozdělávat oheň. Splní ji ten, kdo se rozhodne zapojit a udrží plamen po dobu nejméně dvou minut. Povoleno jsou vlastní pomůcky z KPZ a přírodniny. Nepočítá se plamen udržovaný zapalovačem nebo svíčkou.

3. Brdská výzva – delší trasa

Účastníkům je, nejlépe někdy ke konci trasy, nabídnuta varianta delší výpravy. Není sděleno o kolik kilometrů, ani co je na delší cestě čeká. Výzvu splní ti, kteří se pro tuto variantu odhodlají i přes vlastní únavu. Po rozhodnutí se účastníci dozvědí, že žádná delší trasa vymyšlená není, cílem je pouze zjistit, kdo by se do takové výzvy pustil.

Průběh a vlastní poznatky

Na výpravu dorazilo šest skautek, které patří mezi ty nejstarší v oddíle, čehož si hned ze začátku všimly. Přestože dáváme důraz na dobré vztahy se všemi a snažíme se dívky vést k tomu, že jsme jedna parta, byly rády, protože si očividně se stejně starými dívkami rozumí nejlépe.

Ze zkušenosti vím, že hry na pozadí se většinou hrají několik prvních minut od jejich vyhlášení a během ostatních programů všichni postupně zapomenou, že se stále hrají. Překvapilo mě tedy, když se dívky při závěrečném hodnocení samy zeptaly, u koho nakonec skončil chodec, a pustily se do diskuze, s kým všim stihly vyměnit své kartičky.

I když jsem počítala s nepříznivým počasím a závěr výpravy z tohoto důvodu probíhal uvnitř, aby se dívky mohly trochu zahřát, na některých se po cestě dalo pozorovat, jak tyto okolnosti ovlivňují jejich náladu. Kvůli náročným podmínkám a terénu jsem musela upravit trasu a ve výsledku jsme neušly tolik kilometrů, kolik bylo v plánu a kolik by dívky měly bez problémů zvládnout. Přes jejich očividnou únavu a vyčerpání na konci výpravy mě proto udivilo, když všechny souhlasily s delší trasou, v rámci plnění třetí výzvy. Do výzev se obecně zapojovaly více, než jsem očekávala od skupiny těch nejstarších, které nejsou tolik soutěživé, a dobrovolný program běžně absolvují, jen pokud je doopravdy zajímavá.

Aktivita „Brdy skautské“ využívala Kolbova cyklu. Dívky jsem nechala, ať bez jakékoliv předchozí instrukce samy zorientují mapu a vedou výpravu. Do dvojic byly rozdělené tak, jak by se nejspíš samy nerozdělily, čímž jsem cílila na lepší spolupráci oddílu, kdy se všichni musí naučit pracovat se všemi. Z pozorování bylo zřejmé, že k úkolu přistoupila každá skupina jinak. Některé z dívek přesně věděly, co a jak mají dělat, jiné orientovaly mapu vůbec poprvé. Další si naopak pomohly tím, že se vrátily několik metrů zpět, kde se podívaly na rozcestník, protože si pamatovaly, že jsme jej minuly. Ke konci výpravy jsme si celou aktivitu zhodnotily, proces orientování mapy jsem dívkám vysvětlila, každá si jej znovu zkusila a našla směr přímo určeného bodu.

Hra „Brdy tajemné“ byla nejspíš příliš komplikovaná a týmy ji nakonec řešily tak, že se spojily. Přesto dívky ke správným odpovědím došly a ukázaly, že jsou schopné spolupracovat, což vnímám jako důležitější hodnotu než přesné dodržování pravidel hry.

Zajímavé bylo sledovat průběh částečně dramatizované hry. Takové aktivity v oddíle zkusíme jen výjimečně, naposledy jsme podobnou hru hráli na táboře s oddílem skautů. Z této zkušenosti bylo patrné, že zatímco dívky se snažily především pochopit hru a spolupracovaly, chlapci využívali volnějších pravidel a řídili se heslem: co není zakázáno, je dovoleno, které hru často sabotuje. I tentokrát skautky chtěly dojít k výsledku hry férově. Na některých bylo zřejmé, že jsou rády středem pozornosti a plně se vžily do role, jiné s tím měly větší problém, ale zapojily se všechny.

Programem PŠL jsem se snažila inspirovat nejen při dramatizované hře a hře na pozadí, ale také při využívání úvodních motivací do různých aktivit, které daly smysl tomu, co jsme dělaly následně a propojovaly program.

Reflexe oddílu

Společnou reflexi jsme měly vést psanou formou narativní zpětné vazby. Nejprve jsem dívky vyzvala, aby si v duchu připomněly veškeré aktivity nebo jakékoliv momenty prožitého dne a pokusily se vybrat tři, které pro ně byly nějakým způsobem silné a vybaví se jim mezi prvními. Přestože jsem zdůraznila, že se má jednat o vypravování, dívky se soustředily spíše na prostý výčet třech bodů s krátkým zdůvodněním, proč je vybraly. Je zřejmé, že všechny dívky hlavně vnímaly okolní přírodu a podle jejich popisu si z Brd odnesly pozitivní zážitky. Ve svých reflexích nejčastěji zmiňovaly zasněženou krajinu a tyto momenty obsadily u všech první či druhá místa, což odkazuje na důležitost, kterou dívky těmto zážitkům přikládají.

„Na této výpravě se mi nejvíce líbila ta celá příroda okolo. Nečekala jsem ani vložku a nakonec jsme se ocitly v celém zasněženém lese. Bylo to moc krásné“ (L. T.).

„Strašně se mi líbilo místo, kde jsme obědvaly. Už delší dobu jsem se těšila, že se někdy projdu zasněženým lesem, což se mi dneska splnilo. Bylo to tam fakt nádherný“ (M. S.).

„Úplně kouzelný bylo procházení po zasněženém Ostrém. Vypadalo to tam úžasně a výběr lokace obecně super“ (E. P.).

„Nejvíce se mi líbila atmosféra a zasněžené okolí. Bylo fajn vidět, že je sníh i ve středočeském kraji“ (R. B.).

Druhá nejvíce zmiňovaná byla hra „Brdy vojenské“. Běhací aktivity jsou u dívek oblíbené a úspěch této hry tedy nebyl překvapující. Zajímavé bylo, že skautky kladně hodnotily nejen pravidla samotné hry, ale i tematické zasazení do vojenského prostředí, ke kterému žádná z nich nemá příliš blízko. Vysvětlují si to tím, že je zaujal právě fakt, že s takovým tématem běžně nepracujeme.

„Hodně jsem se zasmála u té vojenský hry, ta se moc povedla. Je moc zábavná, připadala jsem si jako nějaký agent, co má misi zjistit informace, přitom být utajený... A taky dobrá tematika těch vojenských hodností“ (M. S.).

„Hodně se mi líbila hra na vojáky. Byla to strašná sranda a bylo vidět, že to všechny baví. Také jsem se dozvěděla i spoustu nových hodností“ (R. B.).

Ze tří dívek, které se snažily splnit výzvu rozdělení ohně, ji dvě zahrnuly i do svých třech momentů. Byla to jediná z brdských výzev, která se do reflexí dostala. Podle slov dvou

skautek tak byla nejspíš nejvíce náročná a obě, už na základě rozhodnutí plnit tuto výzvu, oceňují samy sebe a své dovednosti. Osobní uvědomění vlastních možností bylo také cílem těchto aktivit, takže zahrnutí do programu mělo zcela určitě smysl a přineslo žádoucí výsledky.

„Jelikož oheň moc zakládat neumím, bylo fajn si to vyzkoušet pouze s tím, co mám. Hodně mi to dalo“ (R. B.).

„Měla jsem radost a byla jsem na sebe hrdá, když se mi podařilo udržet oheň a teď jsem brdská borkyně“ (A. S.).

Zaměřila jsem se také na to, jak se dívky cítí v kolektivu a jak vnímají a hodnotí vzájemnou spolupráci. Z několika dalších úryvků je jasné, že oddílové vztahy fungují dobře, i když se jedná pouze o hodnocení skupiny šesti skautek z celkových šestnácti, na což odkazuje i první citace.

„Byla tam celkově dobrá atmosféra a všichni jsme spolu vedly rozhovory a povídaly si a potkaly jsme se i dobrá skupina lidí“ (L. T.).

„Dobrou skupinou lidí“ myslí autorka zřejmě stejně staré skautky, se kterými si rozumí nejlépe.

„Takový pro mě super moment byl, když jsme se s holkama plahočily nahoru, padaly, klouzaly, ale furt jsme se smály a fotily fotečky. Bylo to krásný“ (E. H.).

„Bylo super s holkama spolupracovat a kuchtit spolu sladký ocet, u toho se radovat z výsledku voleb a ze dne stráveného spolu v půvabné přírodě“ (M. S.).

Z několika úryvků výše je také patrné, že výprava byla pro dívky fyzicky náročná. Jedna ze skautek ve své reflexi zhodnotila akci 9,5 body z deseti, „jenom 9,5 protože mě bolely nohy“ (L. T.), jiná zase, že „bylo to náročný vyšlapat nahoru, takže to pak bylo o to víc super s tou krásnou přírodou“ (E. H.).

Vlastní reflexe

Po přečtení zpětných vazeb jsem si uvědomila, že jsem nejspíš špatně vysvětlila, jakou formou bych chtěla, aby se dívky k programu vyjádřily. Vzhledem k tomu, že všechny postupovaly stejně a sepsaly si tři oddělené body místo souvislého vyprávění, jsem došla k názoru, že pro příští aktivitu, kterou budu chtít vyhodnotit narativní analýzou, musím lépe a konkrétněji popsat zadání.

V sobotu, kdy proběhla tato výprava, se konalo také druhé kolo prezidentských voleb, což přímo ovlivnilo část našeho programu způsobem, se kterým jsem nepočítala a ani jsem nevěděla, jak se s nastalou situací správně vypořádat. K začátku sčítání hlasů došlo v momentě, kdy jsme dorazily na nádraží v Rejkovicích a dívky si během čekání na zpáteční vlak pustily živé vysílání České televize. V tomto oddíle působím ve vedení přibližně šestým rokem a vnímám velký rozdíl od doby před pandemií covidu-19, kdy jsme dávaly velký důraz na zákaz telefonů během schůzek i výprav, a nyní po skončení karantény, během které se moderní technologie pro většinu z nás staly jediným prostředkem pro komunikaci se širším okolím. Nejsem si jistá, jestli násobně větší využívání telefonů přímo souvisí s touto krizí nebo jen s pokrokem moderní doby, ale mám pocit, že je dnes téměř nemožné požadovat po dívkách dodržování tohoto pravidla, zvláště u delších akcí. Všimám si, že zvláště pro nejstarší členky oddílu je velkým problémem odložit svůj telefon i na dvě hodiny během schůzky a tento fakt v několika případech přikládám syndromu FOMO. Z momentu, kdy jsem pro skautky neměla připravený žádný jiný program a ony se rozhodly využít volnou chvíli tímto způsobem, si odnáším velice rozporuplné dojmy. Zcela určitě jsem nechtěla dívkám zakazovat sledování výsledků voleb, zvláště když se jako organizace snažíme podnítit účast na politickém dění, vychováváme v demokratickém smýšlení a jejich zájem mě ve výsledku potěšil. Na druhou stranu mě mrzelo, že z mého pohledu nevyužívaly společný čas doopravdy naplno a měla jsem pocit, že živé sčítání, s různými politickými výstupy a komentáři, na naši výpravu nepatří. Když tuto zkušenost reflektuji zpětně, možná jsem se mohla s dívkami dohodnout, že se jednou za čas podíváme na aktuální stav sčítání bez videozáznamu.

Kromě těchto dvou momentů, které jsem z pozice vedoucího mohla zvládnout lépe, se dle mého mínění výprava podařila. Skautky získávají pozitivní vztah k přírodě a zimní Brdy vlastními slovy zhodnotily velice hezky, což bylo jedním z hlavních cílů.

Opravdu jsem se snažila nepodcenit přípravu celé akce a také jsem spokojená s celkovou organizací, která mi občas dělá problém.

Část mapy Berounska

Na tuto část mapy jsme přidaly každá své vlastní označení pro Brdy tak, jak je vidíme po naší společné výpravě, ať už se jednalo o přídavné jméno či několik slov. Dívky vycházely z právě prožité zkušenosti, proto se na mapě objevují slova jako „zimní krása“, „sníh“, „kouzlo“, „sladký vocet“, „zajímavé dobrodružství“, ale i „po stopách Ocelotů“, což je chlapecký oddíl, který se do Brd shodou okolností vypravil týden před námi.

11 Víkendová výprava – Karlštejnsko: „Our world, our peaceful future“

Charakteristika programu

Víkendová akce je zaměřena na poznávání Karlštejnska. Podnadpis odkazuje na Den sesterství nebo také Den zamyšlení, který je jedním z významných skautských svátků, a jehož heslem a myšlenkou pro rok 2023 je právě „Our world, our peaceful future“. Program se vztahuje především k těmto dvěma tématům, ale je také orientovaný na oblasti skautských dovedností, které skautky trénují na Svojsíkův závod, a na vzájemnou spolupráci mezi členkami oddílu.

Vzhledem k rozdílnosti těchto témat a charakteru víkendové akce, bylo potřeba rozmyslet, jakým způsobem bude zajištěno prolínání jednotlivých bodů programu tak, aby jejich zařazení dávalo smysl a účastníci se v nich orientovali. Podle pedagogiky PŠL je tento přechod mezi aktivitami cílenými na Karlštejnsko, které tvořily hlavní část programu, a těmi ostatními, doprovázen symbolickým rituálem „teleportu“. Účastníci se zavázanými očima prolézají obručí, která je „přenesena“ do světa legend, pověstí a historie. Přechod je doprovázen přečtením úvodní motivace někým z vedoucích, podle které se účastníci dozvědí, v jakém časoprostoru se ocitli a co je čeká. Na konci aktivity je „teleport“ znovu použit pro „návrat do současnosti“.

Cíle	
kognitivní	Každá skautka si zapamatuje tři informace o Karlu IV., tři o Karlštejně a jednu karlštejnskou pověst. Skautky se naučí druhy a práva středověkých měst. Skautky budou schopné určit azimuty.
afektivní	Skautky si uvědomí hlavní myšlenku Dne sesterství. Skautky sestaví žebříček hodnot, které jsou pro fungování našeho oddílu z jejich pohledu důležité. Skautky budou vnímat Karlštejnsko skrze pověsti, legendy a tematické hry lákavěji. Skautky vyprávěním vyjádří své pocity z momentů, které vnímají jako intenzivní, a které v nich vyvolaly nějaké pocity.

psychomotorické	Alespoň čtvrtina skautek se rozhodne překonat samu sebe a zúčastní se fyzicky náročné noční hry. Skautky utuží svou fyzickou kondici celodenní pěší výpravou.
------------------------	--

Jednotlivé body programu

Putování začíná

Místo	venku
Zařazení do programu	na začátku celé akce
Pomůcky	provázek; mapové značky z kartonu (lom, památný strom, hrad); šátky; obruč

Úvodní motivace

Vítejte na našem dalším společném putování za poznáváním Berounska. Vaším prvním úkolem je zjistit, kam nás cesta zavede tentokrát. Do světa legend a dávné historie smíte nahlédnout jako návštěvníci pomocí vzácného teleportačního zařízení. Pamatujte, že cokoliv se stane od momentu Vašeho vstupu do zařízení, po jeho použití k návratu, je jen na Vás a Vaši vzájemné spolupráci. Mějte oči otevřené, poznávejte společně Váš kraj a nebojte se výzev. Hodně štěstí a mnoho zážitků...

Aktivita – zjišťování trasy putování

Účastníci si zaváží oči a jsou odvedeni k „teleportu“. Po přečtení motivace jsou po jednom vypuštěni na trasu tvořenou provázkem, který je pověšený mezi stromy tak, aby tvořil cestu. Na něm jsou, v různé vzdálenosti, připevněné tři mapové značky z kartonu. Účastníci prochází trasu se zavázanýma očima, jsou vedeni provázkem a po hmatu se snaží zjistit, o které mapové značky se jedná.

Po opětovném prolezení teleportem mají účastníci k dispozici mapy a jejich úkolem je zjistit, kam je víkendové putování zavede na základě značek, které po hmatu poznali. Značka hradu představuje hrad Karlštejn, lom Malou Ameriku, a památný strom Dub sedmi bratří, který stojí přibližně v půlce této cesty. Když účastníci správně určí místa,

kteřá následující den navštíví, dostanou desky s podmínkou, že je smí otevřít až po ranním „teleportu“.

Karlštejsko v souvislostech

Místo	uvnitř
Zařazení do programu	po úvodní aktivitě
Pomůcky	prezentace; dataprojektor; psací potřeby; A3 čtvrtky; šablona pracovního listu; rozstříhané části pověstí; lístečky s podřazenými slovy

Aktivita – promítání prezentace, úkoly

Cílem této aktivity je účastníky seznámit s tématy, která se prolínají celou akcí. Powerpointová prezentace je rozdělena na pět kapitol, které jsou doprovázeny komentářem vedoucího, a mezi které jsou zařazeny různé úkoly nebo kratší aktivity. Pracovní listy mají za cíl udržet pozornost účastníků, kteří si do nich doplňují informace, jež uslyší. Tak je využívají pro jednotlivé úkoly. Po první kapitole, „Život ve středověku“, jdou účastníci postupně do čtyř různých místností, kde najdou na papírcích slova vztahující se ke středověku. Pro každou místnost a slova v ní, potom musí vymyslet nadřazené slovo. U kapitoly „Karlštejn“ nejprve tvoří myšlenkovou mapu, do které zapisují vlastní vědomosti o hradu. Následně ji můžou doplnit o nové informace z prezentace. U tématu „Karel IV.“ se snaží sepsat seznam všeho, co za svého života vybudoval. „Karlštejské pověsti“, další kapitolu prezentace, sestavují účastníci podle rozstříhaných vět, které se snaží složit tak, aby dávaly smysl. U kapitoly „Zajímavosti“ se nejprve minutu dívají na devět promítnutých, nevšedních informací napříč všemi předchozími tématy, které následně z paměti zapisují na papíry.

Krčma, hazard, nocleh

Místo	uvnitř
Zařazení do programu	po promítnutí prezentace
Pomůcky	vlastní šablona hry „Riskuj!“, dataprojektor; jídlo a pití; hudba; obruč

Úvodní motivace

Středověké krčmy byly vždy plné lidí, dobrého jídla, pití a hudby. V takovém prostředí se přirozeně vyskytoval i hazard. Vy jste se právě do jedné takové krčmy dostaly.

Aktivita – Riskuj!

Po „teleportu“ začne hrát hudba středověké krčmy a pro účastníky je připraveno pohoštění. Jsou rozděleni do dvou skupin, které proti sobě hrají „Riskuj!“, což je vědomostní hra. Otázky jsou rozděleny do kategorií, podle informací z předcházející prezentace, na oblasti Karel IV., hrad Karlštejn, karlštejnské pověsti, středověká města a náhodné. V každé kategorii je pět otázek, za které je možné získat určitý počet bodů, stupňovaný obtížností dané otázky. Vyhrává tým s více body, neboli zlatáky, které si z krčmy odnáší.

Karlštejnské pověsti

Místo	trasa z Karlštejna k lomu Malá Amerika
Zařazení do programu	druhý den dopoledne
Pomůcky	desky s pověstmi; zvoneček; šátky; obruč

Úvodní motivace

Tajemný svět karlštejnských pověstí máte přímo před sebou. Nechte se po svém putování nést těmito tajuplnými příběhy a uvidíte, kam Vás dovedou...

Aktivita – Karlštejnské pověsti na cestu

Po ranním „teleportu“ smí účastníci otevřít desky, které získali den předem. V deskách je přesně pět papírů s pověstmi, které jsou převázány stužkou s poznámkou, u jakého místa je

možné kterou pověst otevřít a přečíst. Na každé místo předem naplánované trasy výletu je také připravena jedna aktivita, vztahující se k pověsti.

- pověst o karlštejnských zvonech – Hrad Karlštejn – hra se zvonečkem
- pověst o loupežnících – Dub sedmi bratří – běhací hra na zloděje a pocestné
- pověst o Hansi Hagenovi – Malá Amerika – pohybová hra na těžaře a Hagena
- pověst o bezhlavých rytířích – kdekoliv – účastníci jdou terénem se zavázanýma očima
- pověst o karlštejnské Bílé paní – na cestě Vojty Náprstka – „Vysvobození Bílé paní“

Vysvobození Bílé paní

Místo	Cesta Vojty Náprstka mezi Karlštejnem a Srbskem
Zařazení do programu	po otevření poslední pověsti v deskách předešlé aktivity
Pomůcky	vak s věcmi pro každou skupinu; karton s pravidly a úkoly na cestu; mapy; buzoly

Úvodní motivace na kartonu s pravidly

Osud Vaší cesty je zcela na Vás.

Aktivita – Cesta zpět s úkoly

Tato aktivita začíná přečtením poslední pověsti o Bílé paní na Karlštejně. Účastníci se rozdělí do skupin a každá dostane přidělenou jednu „Bílou paní“, vedoucí, kterou musí dostat v pořádku zpět do Berouna a tím ji vysvobodit. Všem je sděleno, že se do klubovny musí jakkoliv dostat, nejpozději na společnou večeři.

Skupiny dostanou karton s pravidly hry a úkoly, které mají po cestě splnit, přičemž povinné jsou jen dva, zbytek je dobrovolný. Na cestu získává každá skupina mapu, buzolu a vak. Ve vaku najdou papír, propisku, svíčku, zápalky, sušenku, pytlíček čaje, provázek a deset korun. Také dostanou jedno syrové vajíčko, které se snaží donést do klubovny v celku. Po cestě může „Bílá paní“ kdykoliv začít naříkat. V takové chvíli si účastníci musí zacpat uši a schovat se někam, kde je nevidí, dokud nepřestane.

Pro plnění úkolů souvisejících s focením a v případě nouze, je dovoleno používat telefon „Bílé paní“, jinak platí zákaz využívání jakýchkoliv technologií, stejně jako čehokoliv mimo věci z vaku, mapy, buzoly a přírodnin.

Úkoly cílí především na interakci s cizími lidmi, jako například výměna čajového pytlíčku nebo obdarování někoho dárkem vlastní výroby. Dále se jedná o úkoly, které lze splnit v přírodním prostředí, jako nafotit pět zvířat nebo odnést a vyhodit odpaděk. Do několika úkolů je zapojena i „Bílá paní“, zejména do focení fotopříběhu či přípravy její hostiny.

Povinným úkolem je sepsat o putování vypravování. Účastníkům je zdůrazněno, že je zcela na nich, jak tuto výzvu pojmu, a co během své cesty zažijí. Při opětovném setkání celé skupiny je vhodné tuto aktivitu společně zhodnotit.

Our world, our peaceful future

Místo	uvnitř i venku
Zařazení do programu	večerní program druhého dne
Pomůcky	post-it papírky; zápisník; psací potřeby; dopis od Olave; barevné papíry; nůžky; svíčky; zápalky

Aktivita – Úvod do programu

Na dvě stěny místnosti se nalepí post-it lístečky tak, aby měl každý lísteček svou logickou dvojici na stěně naproti. Na každém lístečku je napsán nějaký pojem, vztahující se ke Dni sesterství. Účastníci si do svých zápisníků opisují pojmy a snaží se je přiřadit k sobě. Následně je přiřazují všichni, společně s komentářem vedoucího na téma Den sesterství.

Aktivita – Příroda kolem nás

Tato aktivita je převzata ze souboru aktivit ke Dni sesterství 2023 a upravena pro potřeby oddílu. Název „Our world, our peaceful future“ odkazuje mimo jiné na přírodu kolem nás, jejíž budoucnost záleží i na tom, jak se k okolnímu prostředí chováme dnes. Účastníci se rozmístí po zahradě a každý si vybere jeden z lidských smyslů, kterým se po dobu pěti minut snaží vnímat přírodu kolem. Následuje krátká reflexe, při níž má každý možnost podělit se s ostatními, jak na něj tato aktivita působila, jaký smysl si vybral a co při tom vnímal.

Aktivita – dopis od Olave

Každý účastník dostane část dopisu od Olave Baden-Powell, manželky zakladatele skautingu, který napsala skautkám v roce 1932 ke Dni sesterství. Jedná se o úryvek, ve kterém se zamýšlí nad tím, kolik dívek po celém světě se hlásí ke skautingu. Zmiňuje, že jsou všechny propojené tím, co v oddílech dělají i na jakých myšlenkách staví. Končí otázkou, co přesně je tím pojátkem, díky kterému se skautky a skauti nazývají sestrami a bratry. Účastníci mají za úkol zamyslet se, co podle nich zavazuje skauty k bratrství a sesterství, celosvětově nebo třeba jen v oddíle. Následně si o svých myšlenkách povídají po dvojicích, menších skupinkách a nakonec s celým oddílem. Dohromady sestaví žebříček hodnot, které společně vyznávají a které je spojují ve skautingu.

Aktivita – rychlé hry na spolupráci

Jednou z hlavních hodnot, na kterých skautské hnutí stojí, je vzájemná spolupráce. Do večerního programu jsou proto zapojeny hry na spolupráci oddílu, při kterých se musí plně zapojit všichni. Hry jsou voleny tak, aby doplnily dynamiku programu. Účastníci se u nich mají uvolnit a rozhýbat, na rozdíl od předcházejících klidových aktivit. Jedná se například o „tanec křováků“, kdy všichni stojí v kruhu, zaklesnutí do sebe nohou pokrčenou v koleni, nebo posedání si v těsném kruhu na dalšího hráče tak, aby se všichni udrželi na nohou a nikdo nespádl.

Aktivita – Zahrada sesterství

Z barevných papírů poskládá každý účastník jednu origami květinu, do které napíše krátký vzkaz nebo přání ke Dni sesterství pro toho, koho si vylosuje. V jiné místnosti připraví vedoucí „Zahradu sesterství“, kde květiny se vzkazy rozmístí. Kolem dokola i po cestě do místnosti rozestaví čajové svíčky. Po jednom si pak účastníci chodí pro květinu, která jim je adresovaná.

Žoldnéřský výcvik

Místo	venku
Zařazení do programu	v noci, po programu druhého dne
Pomůcky	trumpeta; šátky; překážky; obruč

Aktivita – noční hra

Účastníci jsou v noci vzbuzeni trumpetou a je jim sděleno, že pro ty, kdo se chtějí účastnit následujícího programu, proběhne žoldnéřský výcvik. Do pěti minut od budíčku je venku před budovou připraven „teleport“, na opozdilce se nečeká. Aktivita je podle metody „challenge by choice“ dobrovolná.

Ihned po prolezení „teleportem“ začnou vedoucí, místo jakékoliv legendy, vrhat na účastníky rozkazy k plnění úkolů. Aktivita je inspirovaná armádním výcvikem, proto je možné využívat důraznější slovní projev i narážky na účastníky a komentáře k jejich výkonu. Míra záležití na charakteru účastnické skupiny a je vhodné stanovit si hranice, ale cílem je účastníky vystavit také určitému psychickému nepohodlí.

Trasa, kterou musí účastníci běžet, je plná překážek. Lze využít schody, obíhat velkou plochu, přelézat kameny, šplhat přes zeď, podlézat různé překážky nebo přidávat silové cviky na místě.

Co bude k obědu?

Místo	venku
Zařazení do programu	dopoledne třetí den
Pomůcky	kotlík; KPZ; ingredience (sůl, pepř, brambory, mouka, špekáčky, olej, cibule, sladká paprika, česnek, kmín, majoránka); dřevo; sekera

Aktivita – vaření na ohni

Pro účastníky se připraví kotlík s ingrediencemi na guláš, dřevo se sekerou a určí se místo, kde mohou rozdělát oheň. Dostanou instrukce, že co si uvaří, to budou mít k obědu. Používat smí pouze přidělené pomůcky a vlastní KPZ. Aktivita znovu cílí na posílení spolupráce v týmu, ale také posouvá komfortní hranice účastníků podle vzoru PŠL.

Otec vlasti

Místo	venku i vevnitř
Zařazení do programu	odpolední program třetí den
Pomůcky	plánky měst; seznam úkolů každé etapy; lístečky s názvy budov, práv i obyvatel; předměty zastupující materiál na stavbu (míčky, kartičky, kostky, ...); buzoly; lepidla

Úvodní motivace

Měst není nikdy dost a Karel IV. o tom ví své. Teleportační zařízení Vás naposledy přeneslo do jeho doby a král si žádá Vaši pomoci při dalším budování. Vaším úkolem je s pomocí lokátora založit nová města po vzoru Otce vlasti.

Aktivita – hra po městě

V této hře se každý účastník snaží postavit své vlastní středověké město na předem připraveném plánu. Hra má tři etapy, které trvají přibližně půl hodiny. V první etapě je možné stavět budovy. Účastníci běhají na určená místa, kde naleznou materiál pro stavbu. Pro každou městskou budovu je potřeba nashromáždit daný počet dřeva, kamene nebo drahokamů. Ve druhé etapě lze získat městská práva určením azimutu některého místa, od jiného, přesně daného místa v okolí náměstí. Účastník získá právo pro své město, pokud se jeho měření neodkloní od povolené tolerance dvaceti stupňů. Třetí etapa do města přináší obyvatele. Každý měšťan, řemeslník, obchodník, šlechtic či duchovní má vlastní úkol, který musí účastník splnit, aby se dotyčný „nastěhoval“ do jeho města. Příkladem je třeba donést důkaz, že byl účastník u řeky, výměnou za rybáře, nebo opsat otevírací dobu radnice za radního. Všechny úkoly kontroluje lokátor – vedoucí, u kterého je také možné získat zmíněné propriety města, které jsou napsané na různě barevných papírech a účastníci si je následně lepí do svého plánu.

Na konci třetí etapy každý účastník své město pojmenuje a vymyslí legendu, která se s názvem pojí.

Průběh a vlastní poznatky

Na tuto výpravu dorazily jen čtyři skautky. Velmi nízkou účast si vysvětluji zejména délkou výpravy, jelikož zabrala opravdu celý víkend a ne všechny dívky jsou ochotné obětovat tolik času nebo tu možnost nemají. V oddíle využíváme systém přihlašování na výpravy dopředu, takže jsem věděla, kolik dívek se zúčastní a mohla jsem s tímto počtem pracovat již při přípravě.

Hned na začátku výpravy se dívky seznámily s „teleportem“, a i když si některé další den stěžovaly, že si nechtějí stále nasazovat šátky, bylo vidět, že se jim nový nápad líbí. Ke konci výpravy už dokonce samy hlídaly, kdy musí prolézt zase zpět, v případě, kdy jsem na to zapomněla.

Večerní klidový program u prezentace a následná krčma měly velký úspěch. Přestože jsem měla obavy, aby dívky z prezentace neměly pocit, že je nutím pamatovat si informace jako ve škole, průběžné úkoly program doplnily tak, že zvládly mezi jednotlivými tématy držet pozornost a nově nabitě znalosti se opravdu projevily při hře „Riskuj!“. I když se mě některé dívky ptaly, zda si večer pustíme film, myslím, že atmosféra krčmy, kterou jsme se snažily navodit, jídlo, pití i soutěživost týmů toto jejich přání dostatečně nahradily.

Sobotní dopolední výlet proběhl bez problémů. Z praxe vím, že je důležité monotónní chození prokládat krátkými hrami či aktivitami, aby byly dívky stále vtaženy do programu. Ačkoliv se jedná o skupinu dospívajících, která by měla mít poměrně vysokou fyzickou výdrž, vím, že dívky si velmi brzy začnou stěžovat na únavu, chtějí dělat přestávky a začínají být nepříjemné. Během tohoto víkendu nebylo navíc ani příznivé počasí a plánované hry jsme doplňovaly i jinými, běhacími, aby dívkám nebyla zima. Kvůli všem těmto faktorům jsem zvažovala, zda odpolední program vůbec zrealizujeme. Po dohodě s ostatními vedoucími jsme se však shodly, že to pro dívky bude zajímavá zkušenost a vzhledem k tomu, že v plnění úkolů i času návratu do klubovny získají volnou ruku, je necháme, ať se samy rozhodnou, jak odpoledne stráví. „Bílé paní“ každé skupině dělaly dvě mladší vedoucí, rádkyně oddílu. Přestože jsem chtěla být přímo u dění a sledovat putování dívek, došla jsem k názoru, že bude vhodnější přiřadit každé skupině doprovod, ke kterému mají skautky věkově blíže, a ke kterému podle mého mínění necítí takovou formální autoritu. Chtěla jsem, aby si svůj vlastní výlet doopravdy užily, a mám pocit, že moje přítomnost by mohla některé částečně omezovat. Také jsem chtěla, aby toto rozhodnutí vnímaly jako důvěru, kterou vkládám v jejich schopnosti, že se zvládnou vrátit bez pomoci.

Z vyprávění rádkyň jsem se dozvěděla, že obě dvojice velmi dobře spolupracovaly, a i když se zprvu styděly, obě nakonec někoho cizího cestou oslovily. Překvapivé bylo, že dívky z jedné skupiny si nikdy samy nekupovaly lístek na nádraží a nebylo pro ně snadné se s paní za okýnkem domluvit. Druhá skupina šla zase celou cestu zpět pěšky. Přestože přišlo a jedna z dívek zakopla a spadla do louže, snažily se udržet si dobrou náladu a celou cestu si spolu povídaly, i když se spolu během schůzek příliš nebaví. Oběma rádkyním dělalo největší problém nezasahovat do průběhu cesty, jak jsem je předem požádala, například když si dívky špatně zorientovaly mapu a vydaly se jinudy, nebo když vůbec nevěděly, kde se zrovna nachází.

Obě skupiny se vrátily dříve, než jsem předpokládala, ale zbylý čas jsem jim nechala na odpočinek a volnou zábavu. Z krátké reflexe po aktivitě bylo jasné, že si tuto cestu obě skupiny užily a nadšeně vyprávěly, co se jim přihodilo, jak různé situace řešily a předváděly vše, co si s sebou z výletu přinesly.

Večerní program na Den sesterství byl pro tuto skupinu možná příliš náročný. Mám pocit, že ho nejvíce dokázala ocenit jedna z nejstarších skautek, která se doopravdy snažila zamýšlet nad různými hlubšími tématy a byla tou, která sepisovala společné hodnoty a také jako první sdílela dojmy z vnímání přírody sluchem. Ostatní, jedny z nejmladších, se více projevíly při pohybových aktivitách na spolupráci. Zahradá sesterství a osobní vzkaz pro každou byly milým zakončením celého dne, do kterého se potom mohly všechny zapojit podle svých možností.

Noční hry se zúčastnily tři skautky a ráno jsme zjistily, že ta čtvrtá se chtěla také zapojit, ale během vysvětlování znovu usnula. Byla jsem mile překvapena, že i po náročném programu jsou dívky ochotné obětovat část svého spánku. I když mohly kdykoliv během výcviku aktivitu vzdát a jít si lehnout, všechny vydržely až do konce. Nejvíce se dle mého pozorování překonávaly při běhu kolem náměstí, které je opravdu rozlehlé, a při přelézání zdi. Přestože byly po výcviku celé špinavé a viditelně vyčerpané, jsem si jistá, že se jednalo o jeden z momentů celé výpravy, na který budou ještě dlouho vzpomínat.

Vaření oběda na ohni jsem zařadila z toho důvodu, že podobný úkol plní skautky na každém Svojsíkově závodu. V neděli však začalo sněžit, a jelikož jsem usoudila, že náročného programu už si zažily dost a nechtěla jsem, aby nastydly, dovolila jsem jim použít plotýnkový vaříč. Vynechaly jsme tedy udržování ohně, ale jinak dostaly přípravu oběda zcela na starosti. Při pozorování jsem si všimla, že jakmile nebyla práce pro všechny a bylo pouze potřeba hlídat, kdy se guláš začne vařit, zůstala v kuchyni jen nejstarší

skautka. Na druhou stranu je potřeba zmínit, že když se mělo po obědě umýt nádobí, nabídky se zase ty, které u plotny nezůstaly.

Poslední hra mohla být ve výsledku delší, ale do konce výpravy jsme potřebovaly stihnout ještě úklid a reflexi. Připravené úkoly po městě ozvláštnil masopustní průvod, který dívky potkaly na náměstí a z tohoto setkání měly také mnoho zážitků.

Před reflexí jsem dívkám na tabuli vylepila názvy jednotlivých bodů programu a všechny krátce shrnula, aby si je připomněly. Po předchozích zkušenostech s narativní reflexí jsem jim vysvětlila náležitosti vypravování, zmínila, že mi jde hlavně o jejich pohled na to, co prožily a jak se při tom cítily. Myslím, že nejlépe je nasměrovala moje rada, ať zkusí sepsat svoje zážitky, jako kdyby je vypravovaly těm, které na tuto výpravu nepřišly. Reflexi vzaly velmi vážně a svoje vyprávění sepisovaly téměř hodinu.

Reflexe oddílu

Reflexi narativem jsme tentokrát uskutečnily dvakrát. Poprvé jsem vypravování o jejich cestě zahrnula do jednoho z úkolů aktivity „Vysvobození Bílé paní“, podruhé na konci akce. Příběhy o záchraně sepisovaly dívky ve dvojicích.

Oba týmy zmiňují především interakce s cizími lidmi, které byly součástí různých dalších úkolů. „Nechtělo se nám zastavovat běžkyni, tak jsme potom čajový pytlíček vyměnily se skvělým lidma za taštičky“ (M. S., J. K.). „Nejprve jsme potkali jednoho moc milého pána se psem. Psa jsme si vyfotily a pána jsme se zeptaly na pověst“ (K. P., K. H.). Kontakt s cizími lidmi a překonání studu jsem se touto aktivitou také snažila vyvolat, proto mě potěšilo, že se objevily ve vypravování z cesty.

Jako důležitý vnímám také fakt, že dívky zvládly samy dorazit do klubovny i přes nepříznivé počasí a udržely si pozitivní náladu k plnění úkolů. „Těsně před boudou se J. vyválela v bahně a tak jsme se zabláceným mobilem vyfotily“ (M. S., J. K.). „Cesta byla těžká a namáhavá, ale nakonec jsme se do Berouna dostaly“ (K. P., K. H.).

Reflexe jednotlivců se velmi liší podle toho, jaká část programu kterou dívku zaujala, ale většinou zmiňují dva nejintenzivnější body, od kterých jsem to předpokládala, tedy „Žoldněrský výcvik“ a znovu „Vysvobození Bílé paní“.

„O půlnoci nás vzbudily troubící vedoucí a řekly, že ty, které chtějí, můžou jít na vojenské cvičení. Šla jsem, ale to jsem nečekala, vedoucí nám daly zabrat. Obíhat o půlnoci náměstí a přelézat zeď není úplně nejlepší, ale užila jsem si to“ (K. P.).

„Nevěděly jsme kde koupit lístky. Byly jsme ztracené a nevěděly jsme kam jít, BP nemluvila. Nakonec jsme lístky koupily, nasedly na vlak a jely zpátky. Cítila jsem se hezky, svítilo sluníčko a povídaly jsme si“ (K. H.).

Z obou úryvků je zřejmé, že dívky musely vynaložit určité úsilí, aby situaci zvládly překonat a vyřešit. Také je ve výsledku, i přes tato příkoří, hodnotí pozitivně. Obě aktivity byly inspirované PŠL a měly posouvat hranice možností, což se zjevně podařilo.

Vzhledem k rozdílnému věku zúčastněných skautek jsem se zaměřila i na to, jak se liší jejich vnímání vzhledem k vývojovému stadiu. Zatímco nejstarší skautka i v reflexi

oceňuje program ke Dni sesterství, nejmladší kladně hodnotí spíše akční zážitkový program nebo jinou zábavu.

„Pak pro mě byl důležitý ten dopis od Olave a ta jeho podtržená věta, ta otázka. Od té doby nad tím pořád přemýšlím, co nás váže dohromady, jaký je ten sesterský přesah? Co pro mě vlastně znamená být skautkou...“ Líbí se jí, že máme i program na přemýšlení, „že nemusíme pořád jenom něco, čemu se budeme smát, ale i přemýšlet nad tím, co jedna pro druhou znamenáme, a co všechno spolu můžeme dokázat. Ukázat si, že to není nudné, ale naopak strašně přínosné, důležité“.

Z této reflexe je poznat, že dívka si všímala spíše svých pocitů, které během výpravy zažívala. Místo některé další aktivity například zmínila, že jí udělalo radost, když jsem jí po sobotním příchodu zpět uvařila čaj. „A já jsem se ještě pořád klepala a A. si toho všimla a šla mi uvařit čaj. Úplně jsem cítila, jak jí na nás záleží a mateřsky se o nás stará“ (M. S.).

Mladší dívky se rozepsaly spíše o hře „Otec vlasti“ nebo „Křčmě“. „Hrály jsme hru o stavění měst. Jako první jsme běhaly pro míčky, kamínky. Jako druhé jsme pracovaly s buzolou, to mi moc nešlo, ale to mi nevadilo. Vše jsem si spravila na třetí etapě.“ (K. H.). Tuto dívku musely ostatní během hry učit, jak se určují azimuty, a i když s tím ze začátku bojovala, několik se jí jich podařilo najít. Jako pozitivní vnímám, že se zvládla naučit něco nového a přestože začátky bývají těžké, nenechala si tím zkazit hru.

Za zmínku stojí i komentáře, které se netýkají přímo programu, ale celé výpravy a toho, jak se na ní dívky cítily. Ačkoliv byly jen čtyři, jedna z nich píše, „Nechci domů, kdyby to šlo, tak bych tu zůstala déle. Moc mě to bavilo jen ve čtyřech“ (K. H.), jiná zase „Strašně rychle to uteklo, což svědčí o tom, že nás to bavilo!“ (M. S.)

Vlastní reflexe

Celá tato výprava pro mě byla velkou výzvou. Nejsem zvyklá plánovat delší akce našeho oddílu úplně sama, většinou si jednotlivé body programu a další organizační úkoly rozdělíme, nebo je řešíme společně.

Největší problém jsem měla znovu s osobní organizací. Jednotlivé aktivity jsem měla sepsané na různých papírech a pomůcky připravené na různých místech, takže mi dalo velkou práci najít vše, co k dalšímu programu potřebujeme.

Jsem velmi vděčná za pomoc ostatních rádkyň, které na výpravu, alespoň na chvíli dorazily. Jejich přítomnost jsem využívala především při samotném programu než při jeho přípravě na místě, přestože i tam mi ji nabízely. Vnímám, že spoustu věcí si potřebuji zařídit sama, aby dopadly přesně tak, jak si představuji a zároveň vím, že ve vedení oddílu fungujeme jako tým. Při poradách, kdy jsem rádkyním vysvětlovala, co vše plánuji, jsem se záměrně ptala, co si o kterém programu myslí, jak bychom jej podle nich měly zrealizovat a brala jsem v úvahu všechny jejich připomínky. Myslím, že i v programu, který jsem vymyslela celý jen já, je prostor pro zásah dalších a snažím se pracovat na tom, abych zodpovědnost za jeho dobrou realizaci dokázala částečně přesunout i na rádkyně. Mám pocit, že moje potřeba připravit a zařídit si vše pro svůj program sama, pramení spíše v jakési obsesi perfekcionismem a nutkáním dokázat sama sobě co zvládnu, než že bych rádkyním nevěřila. Pro program často ani není důležité, aby bylo vše připravené tak, jak bych si to představovala a rádkyně dokáží odvést stejně dobrou práci, jen trochu jinak. Vnímám, že takto mohou mít pocit, že jim práci nechci svěřit, protože jim nedůvěřuji, a chtěla bych se snažit v tomto směru upozadit samu sebe při dalších oddílových akcích.

S naplněním cílů jsem spokojená. Splnění většiny kognitivních, které se týkaly především poznání Karlštejska, dívky prokázaly při hře „Riskuj!“, ale i při závěrečné hře Otec vlasti. K významu Dne sesterství, přestože byl celkový program pro některé možná příliš koncentrovaný na zamyšlení, se také každá zvládla svým způsobem vyjádřit. Fyzická náročnost celé výpravy a únava skautek na konci byla patrná, ale všechny různé nepříjemnosti překonaly.

Mrzelo mě, že když už jsem do přípravy této výpravy dala tolik času, úsilí i energie, přihlásily se nakonec jen čtyři skautky, ale mám radost, že alespoň ty si program podle všeho užily.

Část mapy Berounska

Chtěla jsem, aby stejně jako tento program, i další část mapy Berounska propojovala nejen Karlštejsko, ale také proběhlý Den sesterství. Dívky tedy znovu poskládaly z barevného papíru origami květinu, do jejíhož středu napsaly jednu věc, kterou o tomto víkendu zažily poprvé. Jedná se o masopustní průvod, běhání o půlnoci v pyžamu po berounském náměstí, ozvěnu v Malé Americe, vaření guláše, dobrovolně ušlých deset kilometrů a hru se zvonkem.

12 Výprava – Kubrychtova bouda

Charakteristika programu

Tuto výpravu jsme realizovali společně s chlapeckým oddílem skautů – Ocelotů. Při přípravě programu jsem proto chtěla využít skupinové dynamiky a příležitosti vyzkoušet aktivity pro koedukovaný kolektiv. Velkou část programu tvoří různě modifikované hry převzaté ze Zlatých fondů her Prázdninové školy Lipnice.

Cíle	
kognitivní	Účastníci se dozvědí informace o historii Kubrychtovy boudy. Účastníci vyluští alespoň jednu z připravených šifer.
afektivní	Dívčí a chlapecký oddíl naváže pevnější přátelské vazby. Účastníci si vybaví alespoň jeden pozitivní zážitek z celé výpravy a budou schopni jej sdílet s ostatními.
psychomotorické	Účastníci si zvládnou sami naštípat třísky a rozdělat oheň na vaření jídla.

Jednotlivé body programu

Historie Kubrychtovy boudy

Místo	venku
Zařazení do programu	odpoledne
Pomůcky	nářadí na výrobu rámu; zašifrované informace

Tento program kombinuje dvě hry ze Zlatého fondu I, a to „Nápisy krále Ašóky“ a „Africká královna“. Účastníci jsou náhodně rozděleni do dvojic – chlapec a dívka. Nejprve dostane každý tým dostatek času na to, aby si vytvořil své plavidlo, tedy dřevěný rám, do kterého se oba z dvojice vejdou. V tomto rámu jsou následně dvojice vyslané do okolí, kde jsou ukryté šifry, které se vztahují k historii Kubrychtovy boudy. Dvojice musí šifru najít, přepsat a vyluštit. Po celou dobu hry, nehledě na charakter terénu, se dvojice pohybuje tak, že jsou oba uvnitř vyrobeného rámu.

Taneční maraton

Místo	uvnitř, v dostatečně velké místnosti
Zařazení do programu	večer
Pomůcky	hudba; připravené úkoly

Tato hra je převzata ze Zlatého fondu her I a upravena pro tuto cílovou skupinu. Účastníci jsou nejprve pozváni na taneční večer, který má určitý dresscode. Je na fantazii a nápaditosti účastníků, jak se s tímto úkolem vypořádají. Po zahájení společenského večera se utvoří páry, které spolu tančí po celou dobu hry. Mezi jednotlivé tance jsou zařazeny úkoly, které musí dvojice splnit. Kdo jej splní jako poslední, nebo se o plnění vůbec nepokusí, vypadává.

Kdo je kdo

Místo	uvnitř
Zařazení do programu	večer
Pomůcky	připravené otázky; papíry a psací potřeby

Tato hra je znovu převzata z knihy Zlatý fond her I. Každý účastník sám za sebe zapisuje odpovědi na otázky, které pokládá vedoucí. Jedná se o otázky, které mohou být osobní a prozradí něco o charakteru účastníka. Následně se všechny papíry vyberou a vedoucí čte jednotlivé odpovědi, zatímco ostatní hádají, komu papír patří. Společně potom diskutují nad informacemi, které jim k jejich úsudku pomohly.

Průběh a vlastní poznatky

Na tuto výpravu dorazilo osm dívek a deset chlapců, dva vedoucí chlapeckého oddílu a tři vedoucí dívčího.

V pátek večer probíhaly seznamovací hry a zabydlení. V sobotu si pro účastníky připravil program vedoucí chlapeckého oddílu, jednalo se o běhací hru. Po obědě se účastníci rozdělili do skupin a vyrazili na trasu orientačního běhu. Na několika stanovištích našli pracovní listy k tématu zdravotní péče a první pomoc, které měli vyplnit, a které jsme večer společně vyhodnotili. Odpoledne hráli účastníci „Buldoky“, oblíbenou hru chlapeckého oddílu. Poté jsme vyrazili na kopec, abychom se podívali na západ slunce. Po návratu jsme museli začít s vařením večeře, které probíhalo na otevřeném ohni, a z časových důvodů jsme vynechali připravenou hru na zjišťování informací o historii Kubrychtovy boudy. Večerní program proběhl podle plánu. V neděli jsme uklízeli a pěšky se vydali domů.

Na celé této výpravě bylo velmi málo času na realizaci jakéhokoliv programu. Na Kubrychtově boudě není zavedená elektřina ani tekoucí voda. Účastníci si sami vařili venku na ohni, chodili pro dřevo na topení, štípali jej a obstarávali další věci, které bylo potřeba zajistit. Nejsem si jistá, do jaké míry bychom byly schopné na této boudě strávit víkend pouze jako dívčí oddíl a myslím, že pro dívky to byl velký zážitek. Chlapci mají často dobrodružnější výpravy než my, ve smyslu, jakým způsobem se o sebe musí postarat a jaké nepohodlí snášejí, takže nebyli z organizace výpravy tolik zaskočení.

Velmi zajímavé pro mě bylo pozorovat, jak se dívky chovají v kolektivu chlapců i jak moc se liší dívčí oddíl od toho chlapeckého. Největší rozdíly jsem vnímala při hře „Kdo jsem“, kdy dívky braly jednotlivé otázky velmi vážně a odpovídaly podle pravdy, zatímco chlapci si většinou dělali legraci nejen z otázek, ale i ze sebe navzájem a svých odpovědí. Zatímco dívky tuto hru vzaly jako možnost opravdu se poznat, mám pocit, že chlapci naopak v některých případech soutěžili, kdo vymyslí vtipnější nebo bláznivější odpověď. Jako příklad uvedu otázku, co by dělali s velkým obnosem peněz. Jeden z chlapců odpověděl, že by podplatil armádu a napadl Slovensko, což ostatní pobavilo. Jiní chlapci většinou uvažovali o investicích, koupi pozemků nebo aut. Jen jeden zmínil, že by se o peníze podělil s rodinou, zatímco pro dívky byla myšlenka rozdělení peněz s jejich blízkými, či podpora nějaké charitativní činnosti, na prvním místě. Nemyslím si, že by pro chlapce byli jejich blízcí méně důležití než pro dívky. Skrze jejich odpovědi spíš vnímám rozdílný stupeň mentality, přestože jsou stejně staří. O chlapcích se obecně říká, že dospívají později, a na této výpravě jsem to mohla pozorovat v mnoha situacích.

Zmínit bych také chtěla závěrečnou reflexi, která probíhala v neděli kolem poledne, přibližně v půlce turistické cesty mezi Srbskem a Berounem, kde jsme udělali přestávku. Dívky jsou na hodnocení v kroužku, kdy má každá možnost vyjádřit se, zvyklé. Nevím, jakým způsobem probíhá reflexe v oddíle chlapců, ale všichni měli neustále potřebu komentovat názory ostatních, vyrušovali a vzájemně se neposlouchali. Při aktivitě ve dvojicích, kdy jsem účastníky požádala, aby na papír zaznamenali zážitek toho druhého, se dvě chlapecké dvojice rozhodli místo klasických psacích potřeb využít uhly z nedalekého ohniště, protože nechtěli hledat propisky. K tomuto nápadu se k mému údivu přidal i vedoucí jejich oddílu. Měla jsem možnost zaznamenat, že všichni chlapci si neustále hledají jakoukoliv zábavu a rádi zkouší různé věci, čemuž příkládám i tento zážitek.

Reflexe oddílů

Nejprve jsme si v krátkosti připomněli, co jsme za celý víkend prožili. Reflexe probíhala po kroužku, kdy měl každý možnost vyjádřit se nejprve k tomu, co se mu na výpravě líbilo, co se naučil nového, co mu bylo nepříjemné a příště by takové aktivity raději vynechal, i co se kdo dozvěděl nového o někom jiném.

Program, který často ve svém hodnocení účastníci zmiňovali v kladném smyslu, byla dopolední hra od vedoucího Ocelotů, orientační běh a „Buldoci“. Zejména dívky také ocenily výlet na kopec a krásný západ slunce.

Na otázku, co se kdo naučil nového, odpovídali chlapci i dívky většinou odkazem na skautské činnosti a věci, které bylo potřeba zajistit, především sekání dříví, štípání třísek, vaření na ohni a topení v kamnech.

Některým chlapcům se nelíbil večerní program tanečního maratonu, jak bylo patrné již z pozorování. Již jsem zmínila, že jsem chtěla využít toho, že můžu připravit program pro obě pohlaví. Přestože jsem se snažila vymýšlet jednotlivé úkoly mezi tanci tak, aby byly zábavné a vtáhly chlapce do hry, tancovat v páru s dívkou bylo některým opravdu nepříjemné.

Oba oddíly ocenily, že během této výpravy měly společný program, který, jak zmínily, mají většinou jen na táboře. Někteří Oceloti pozitivně hodnotili to, že se dívky nebály zapojit do hry „Buldoci“, při které často dojde k nějakým zraněním, zvláště když se hraje s chlapci, kteří jdou do hry po hlavě a mají velkou sílu. Překvapilo mě, že i těchto věcí si Oceloti všímají a jsou dokonce schopní je dívkám vyjádřit jako poklonu při společném hodnocení.

Otázka, co se kdo dozvěděl nového o někom jiném, kterou jsme cílili na vzájemné poznání členů obou oddílů, nesplnila svůj účel, v který jsme doufali. Dívky zmiňovaly informace jen o dívkách a chlapci o chlapcích.

Vlastní reflexe

Na tuto výpravu jsem dostala za úkol vytvořit sobotní odpolední a nedělní dopolední program. Nemohla jsem se účastnit celé výpravy z důvodu účasti na povinných předmětech mého druhého studia. Jak jsem zmínila výše, chtěla jsem využít možnosti připravit program pro koedukovanou skupinu a inspirovala jsem se aktivitami PŠL. Můj příjezd na výpravu se kvůli dopravě zpozdil ještě více, takže odpolední program obstarala hra na „Buldoky“, kterou si ale podle všeho všichni účastníci velice užili, a upravená verze mojí hry, do které ale nebyly zapojeny informace o historii Kubrychtovy boudy. Z hlediska získávání nových znalostí o Berounsku se tato výprava tedy příliš nepovedla. Z účastnických hodnocení však vyplývá, že si ji všichni užili nejen kvůli společnému programu, který nemají možnost zažít často, ale i kvůli službám na obstarání běžných potřeb, jako bylo štípání dříví.

Zatímco veškerý předchozí program jsem vymýšlela a realizovala sama, na této výpravě jsem se domlouvala s rádkyněmi oddílu skautek, ale také s vedoucími chlapců. Velkou výzvou pro mě byla spolupráce s hlavním vedoucím oddílu Ocelotů, který je osobnostně velmi temperamentní a impulzivní. Bylo náročné se na něčem domluvit tak, abychom byli s výsledkem všichni spokojeni a velmi často vedl nějaký program i bez jakékoliv domluvy s ostatními. Myslím, že jeho osobnost se přesně hodí pro vedoucího oddílu chlapců a jeho práci obdivuji. I když pro mě byla spolupráce s ním obtížná, jsem za tuto zkušenost ráda a věřím, že příště zvládneme společnou výpravu lépe, jelikož už budeme vědět, co od sebe můžeme očekávat.

Účastníci mě velmi překvapili při vaření večeře na ohni. Na rozdělání ohně i samotném vaření se podíleli jak chlapci, tak dívky. Všechno zvládli bez jakékoliv pomoci vedoucích.

Přestože byla výprava zaměřena na navázání lepších vztahů mezi oběma oddíly, nejsem si jistá, do jaké míry se podařilo tento cíl splnit. Zcela určitě jsme se všichni lépe poznali, především kvůli sobotní večerní aktivitě, ale ve volném čase se dívky s chlapci a obráceně, sami od sebe, bavili jen výjimečně.

Část mapy Berounska

I při této aktivitě jsem chtěla využít toho, že jsou dívky pohromadě s chlapci. Rozdělili se do dvojic s někým, s kým během víkendu netrávili tolik času nebo se příliš nebavili. Vzájemně si poté sdělili svůj největší zážitek z celé výpravy a napsali zážitek toho druhého na dvoubarevný papír, každý na jednu stranu.

13 Druhá schůzka – Život svaté Ludmily, Tetín

Charakteristika programu

Schůzka je zaměřena na život sv. Ludmily a poznání obce Tetín, kde se přímo pracuje s místním prostředím a krajinou. Samotný program trvá přibližně jednu hodinu. Pro účastníky jsou připraveny aktivity a úkoly, které se na místě dají plnit, ale celý program stojí především na společném poznávání, samostatném rozhodování účastníků, co všechno chtějí na své návštěvě zažít a vlastní motivaci jednotlivců.

Cíle	
kognitivní	Skautky se dozví informace o životě sv. Ludmily. Skautky si procvičí skautské vědomosti. Skautky zjistí nové informace o památkách obce Tetín. Skautky se zdokonalí v orientaci na neznámých místech.
afektivní	Skautky si rozdělí role v týmu bez zásahu vedoucího a budou schopné spolupracovat. Každá skautka si k Tetínu vytvoří jednu pozitivní asociaci nebo konkrétní zážitek.
psychomotorické	Skautky se zdokonalí v orientaci na neznámých místech.

Život svaté Ludmily

Místo	obec Tetín, klubovna
Pomůcky	křížovka pro každého; papíry; psací potřeby; 2x motivace; 2x průvodka; připravené úkoly

Jednotlivé body programu

Rozdělení do skupin – křížovka

Účastníci se na začátku programu rozdělí do skupin na základě stejné tajenky křížovky, kterou musí nejprve vyluštit. První skupina je pojmenována po sv. Kateřině, druhá po sv. Ludmile, tedy světlicích, kterým jsou zasvěceny dva kostely na Tetíně. Následně je každé skupině předána úvodní motivace.

Úvodní motivace

Milé Lasičky, právě jste se dostaly do týmu Ludmila/Kateřina. Tento název není náhodný, po stopách kněžny Ludmily se vydáte k nedalekému místu, které je s ní spjato, kde naleznete jednu stavbu pojmenovanou stejně jako váš tým. Vaším úkolem je zjistit o této stavbě co nejvíce informací a cestou plnit další výzvy. Víte, kam se tentokrát vydáme? Jakoukoliv šifrou napište název místa na kus papíru a doneste vedoucím. Pokud uhádnete správně, můžete se vydat na cestu. Autobus vám jede v 17:28 z Wágnerova náměstí.

Příjezd na Tetín

Po zašifrování názvu a příjezdu na Tetín získává každá skupina průvodku se čtyřmi druhy aktivit a úkolů na svou průzkumnou cestu. Hlavním úkolem každé skupiny je ten z úvodní motivace, tedy jakýmkoliv způsobem získat co nejvíce informací o stavbě stejného jména jako název týmu a dojít se k ní podívat.

Aktivita – doplňování textu

Obě skupiny vlastní stejný text s názvem „Život sv. Ludmily“, ve kterém jsou vynechána některá slova. Pokud si je skupina jistá, že ví, o která se jedná, může je do textu hned dopsat. Pokud neví, požádá vedoucího o náhradní úkol, po jehož splnění získá chybějící slovo.

Aktivita – poznávání Tetína

Účastníci jsou na začátku vyzváni, aby prozkoumali Tetín a snažili se získávat informace i o jiných stavbách či zajímavých místech, kterých je na Tetíně mnoho. Smyslem aktivity je podpořit vlastní zájem a zvědavost účastníků, nechat skupinu samostatně rozhodovat o tom, kam se chce podívat, ale také co a jakým způsobem se po své cestě dozví či naučí. Svou trasu mapují do získané průvodky.

Aktivita – doplňující úkoly

Tyto úkoly jsou dobrovolné, mohou doplňovat cestu za památkami nebo navést účastníky, kam by se ještě mohli podívat. Mezi úkoly patří návštěva některé z tetínských vyhlídek, místa Ludmilina hrobu, pozůstatků hradu nebo vrchu Damil. Dále sem patří výzva k zanechání vzkazu kolemjdoucím křídou na zem a poslechnutí si některé tetínské pověsti od někoho z místních.

Průběh a vlastní poznatky

Na schůzku přišlo devět skautek. Kvůli špatné dopravní situaci jsem dorazila o čtvrt hodiny později, ale přesto jsem se rozhodla připravený program zrealizovat, i když bylo potřeba urychlit úvod. Rozdělení do skupin proběhlo ve spěchu a ne všechny dívky měly dostatek času na to, aby svou křížovku opravdu celou vyluštily. Otázky v křížovce byly zaměřené na různé skautské znalosti, které se dívkám budou v nejbližších dnech hodit na Svojsíkův závod. Také jsme musely vypustit aktivitu se zašifrováním cíle naší cesty, abychom stihly dojít na zastávku autobusu. Po cestě jsem se dívek alespoň zeptala, jestli tuší, kam máme namířeno. Byly si jisté, že se jedná o Tetín, ale nechtěly věřit tomu, že tam opravdu pojedeme.

Po příjezdu na Tetín a vysvětlení průběhu schůzky se oba týmy ihned pustily do doplňování textu o sv. Ludmile. Čekala jsem, že nejprve půjdou najít svoje stavby a text doplní během cesty, ale přibližně prvních dvacet minut jen stály u zastávky, doplňovaly a plnily úkoly, za které získávaly chybějící slova.

Na začátku jsem také dívkám vysvětlila, že průběh schůzky závisí na nich a věřím jim, že si pohlídají čas a stihnou autobus zpět. Ačkoliv věděly, že do jejich cesty já ani vedoucí, která šla s druhou skupinou, zasahovat nebudeme, ptaly se mě například, jestli už bychom se neměly vrátit, nebo kde mají hledat Ludmilin hrob. Tyto otázky jsem čekala, protože

běžně máme pro dívky připravený program, který vyžaduje přesné dodržování pravidel. Myslím si však, že je potřeba čas od času zařadit i takový, kde se musí spolehnout samy na sebe a spolupracovat. Ve výsledku pochopily, že tato schůzka bude opravdu taková, jakou si ji samy udělají a obě skupiny se ke konci neplánovaně spojily u kostela sv. Ludmily. Znovu jsem měla možnost pozorovat, že jako oddíl spolu umí dívky fungovat opravdu dobře a nevnímám skutečnost, že se rozhodly ignorovat dané skupiny, nijak špatně.

Některé úkoly jsem cíleně mířila na kontakt s cizími lidmi a očekávala jsem, že se dívky nebudou bát někoho oslovit. Když však přišlo na úkol zjistit, od někoho z místních, pověst o Tetíně, využily skautky toho, že jedna z nich na Tetíně bydlí a vyzpovídaly tu.

Měla jsem obavy, že přímo na místě nebudou mít dívky kvůli časovému harmonogramu spojů dostatek času. Ukázalo se však, že dojít tam, kam chtěly, stihly poměrně rychle a vše vyšlo tak akorát, abychom stihly plánovaný odjezd.

Na závěrečnou reflexi nám nezbylo příliš času. Chtěla jsem opakovat postup z první schůzky, kdy jsme hrály hru po Berouně, tedy že jedna skautka odvypráví průběh za celý tým. Nakonec jsem ale dala velmi krátký prostor každé skautce a jsem ráda, že měla každá možnost vyjádřit se k tomuto výletu.

Reflexe oddílu

Už na samotném začátku programu jsem dívky požádala, aby si dělaly do průvodky, kde na to měly vyhrazené místo, poznámky, co se skupinou cestou zažily a kde všude byly. Dopředu věděly, že na konci schůzky budou druhé skupině vyprávět o průběhu z jejich pohledu.

Kvůli časové tísní jsme musely i reflexi stihnout rychleji, než jsem měla v plánu a nakonec každá dívka shrnula to osobně nejdůležitější, co na schůzce zažila, do několika málo vět.

Nejčastěji zmiňovaly výhled na Berounku od kostela sv. Jana Nepomuckého nebo od pozůstatků tetínského hradu. Velmi na ně zapůsobil, ať už jej viděly poprvé nebo po několikáté. Dále je zaujaly květiny, které zrovna začaly kvést, a které si dokonce fotily. Přestože nadšení z výhledů i okolní přírody příkládám zejména pěknému počasí a začínajícímu jaru po dlouhé zimě, než vlastnímu úsilí pomoci dívkám budovat kladný vztah k berounské krajině, mám radost, že dokáží ocenit krásu místa, které mají jen kousek od domova.

Většinu překvapilo, že jsme schůzku strávily někde jinde než v Berouně. Zaznělo, že cesta autobusem byla zajímavým zpestřením, že opravdu nečekaly, že bychom za dvě hodiny vůbec stihly vyrazit někam dál, a jak je udivilo, že vyrazíme pryč jen tak bez osobních věcí.

Pro některé skautky byl tento výlet vůbec první návštěvou Tetína, což jsem nepředpokládala vzhledem k tomu, že všechny bydlí v okolí Berouna. Jiné sice na Tetíně už byly, ale přiznaly, že se na toto místo jen tak nedostanou a ocenily nápad vyrazit ven z města a strávit schůzku netradičně výletem, bez přesně daného programu.

Zajímavé pro mě bylo sledovat, jak takový program vnímají starší skautky a jak ty mladší. Zatímco starší si užívaly společný pobyt v přírodě a snažily se plnit úkoly i vybírat, kam by se chtěly podívat, jedna mladší skautka se mě už v průběhu schůzky zeptala, co za to dostane. Tento rozdíl jsem zaznamenala i při závěrečné reflexi, kde ostatní skautky vyzdvihovaly již zmíněné výhledy a přírodu. Tato mladší skautka, přestože měla vybrat něco, co jí zaujalo a co se jí líbilo, negativně komentovala fakt, že se obě skupiny, které měly postupovat zvlášť, ke konci spojily a spolupracovaly. Znovu z této reakce cítím, jaký důraz kladou mladší dospívající na spravedlnost, dodržování pravidel i jakou mají potřebu vyjádřit kritiku. Sama jsem do chodu této schůzky příliš zasahovat nechtěla, abych dala prostor dívkám zažít to, co opravdu chtějí. Odnáším si, že i když starší skautky takový přístup vítají, mladší se naopak dokážou plně zapojit spíše do přesně připraveného programu, který je dokáže vtáhnout do děje, takže nemají pocit, že by za něj měly dostávat nějakou odměnu. Jiná mladší skautka ve svém hodnocení zmínila kachnu na rybníce, a další putovní kamínek, z čehož mám podobný dojem, že pro ně takový program není dostatečně přínosný, i když se běžně plně zapojují.

Vlastní reflexe

Mrzí mě, že jsme kvůli mému pozdnímu příchodu musely upravit program a nestihly vše, co jsme chtěly. Kvůli přesunu na Tetín trvala samotná schůzka jen přibližně hodinu, ale určitě nelituji toho, že jsme na místo opravdu odjely. Jak již zmínily dívky, bylo to zajímavé ozvláštňení a něco, co žádná z nich rozhodně nečekala.

Co se týká organizace, mohla jsem si lépe rozvrhnout čas na závěrečnou reflexi. Bylo zřejmé, že žádné delší hodnocení se nestihne, přesto jsem s ním počítala. Při plánování schůzky jsem nejvíce řešila způsob, jakým se na Tetín dostaneme a samotný průběh. Závěru jsem nevěnovala tolik pozornosti a z toho důvodu mě ve výsledku zaskočilo, jak málo času máme. I tak si myslím, že jsem si s celou schůzkou zvládla poradit a improvizovat podle situace.

Text o sv. Ludmile jsem zařadila proto, aby výlet přinesl dívkám i něco naučného. Příjemně mě překvapilo, jak málo musely využívat úkoly. Většinu textu zvládly doplnit z paměti a vysvětlily mi, že se o Ludmile a Václavovi podrobně učily ve škole, takže si tyto informace pamatují.

Osobně si ze závěrečné reflexe odnáším poznatek, že dívky během toho, co mluví jedna z nich, opravdu poslouchají, co říká, reagují na sebe a vyrušují jen minimálně. Při zpětném pohledu na podobné aktivity, které v oddíle děláme, kdy se některá z nich vyjadřuje k tématu, a ostatní čekají, až na ně přijde řada, mám pocit, že jsou v tomto směru k sobě dívky ohleduplné vždy. Uvědomila jsem si však, že si této skutečnosti všímám až po společné výpravě s klučičím oddílem Ocelotů, kde také proběhlo hodnocení v kruhu a chlapci měli potřebu vše komentovat nebo se věnovat dalším činnostem, zatímco mluvil někdo jiný.

Část mapy Berounska

Na mapu každá skautka přidala vlastní kresbu. Po vzoru programu jsem i této aktivitě chtěla nechat volnější průběh a vyzvala jsem dívky, ať nakreslí něco z toho, co s námi už sdílely během reflexe, něco dalšího, co si odnáší ze schůzky nebo jak vnímají Tetín. Na jednotlivých papírcích se objevují již zmíněné květiny, kachna a příroda, ale také tetínské kostely, kříž jako symbol křesťanství, rybník, členové skupiny nebo dům, který nakreslila dívka, která na Tetíně bydlí.

14 Poslední schůzka – Závěrečné vyhodnocení cílů

Charakteristika programu

Tato schůzka uzavírá celý program zaměřený na poznávání Berounska a hodnotí, jakých hlavních cílů účastníci dosáhli. Soustředí se na nově získané znalosti, které se týkají berounské historie, významných osobností, památek, ale i legend a pověstí. Celý program směřuje k vytvoření kladného vztahu k regionu Berounsko a účastníci mají možnost podílet se na lepším prostředí města skrze realizaci vlastní myšlenky. Závěrem jsou také hodnoceny vztahy mezi účastníky programu a jejich vzájemná spolupráce.

Cíle	
kognitivní	Skautky prokáží své dosažené znalosti týkající se berounského regionu.
afektivní	Skautky prokáží svůj pozitivní vztah k městu Berounu skrze vymyšlení a realizaci aktivity, která přispěje ke kladnému vnímání města. Skautky vlastními slovy ocení jedna druhou za své přednosti.

Závěrečné vyhodnocení cílů

Místo	město Beroun, klubovna
Pomůcky	všechny části mapy Berounska; papírky s otázkami; papíry a psací potřeby; výtvarné potřeby; fotografie

Shrnutí všech akcí

Na začátku schůzky se postupně náhodně losují jednotlivé dílky mapy Berounska. Každou část mapy doprovodí někdo, kdo se dané akce účastnil, vypravováním o tom, jak probíhala a co si z ní pamatuje. Následně účastníci poskládají všechny díly mapy tak, aby vytvořila obrys Berounska. Jsou seznámeni s tím, že dnešní schůzkou tento program, zaměřený na poznávání Berounska, končí a ve třech rovinách hodnocení budou mít možnost prokázat, co si z něj odnesli, jak na ně působil, i jak na základě prožitých akcí vnímají vztahy v oddíle.

Hodnocení nabitých znalostí

Účastníci jsou rozděleni do skupin, nejlépe tak, aby se každé akce účastnil alespoň jeden její člen. Na zahradě jsou předem připravené poschovávané otázky k jednotlivým částem celého programu týkajícího se Berounska, které musí účastníci najít, zapamatovat si a opsat do svých zápisníků v klubovně. Běhat smí vždy jen jeden člen každé skupiny, ostatní se snaží doplnit odpovědi na otázky.

Hodnocení vztahu k Berounsku

Účastníci se znovu rozdělí do skupin, tentokrát v jiném složení. Každá skupina má za úkol zamyslet se, co se jim na Berouně či Berounsku nelíbí, a co naopak ano. Jednotlivé body spolu mohou ve skupině prodiskutovat, ale každý smí psát postřehy i sám za sebe.

Po této aktivitě jsou účastníci vyzváni, aby se znovu zamysleli nad věcmi, se kterými nejsou spokojeni, a které se týkají zejména města Berouna. Je jim položena otázka, co by ještě dnes mohli udělat pro to, aby se tyto skutečnosti změnily, na kterou navazuje další úkol. Tím je za celou skupinu vymyslet jednu činnost, kterou společně zrealizují a přispějí k tomu, aby se pro ně, i pro ostatní obyvatele, stal Beroun alespoň o trochu lepším místem.

Hodnocení vztahů v oddíle a vzájemné spolupráce

Každý účastník dostane jednu fotografii oddílu, na zadní straně je napsané jméno jiného účastníka. Poté postupně předávají jeden druhému fotografii se zdůvodněním, proč si daného člověka váží, co se o něm dozvěděli, jak se jim s ním spolupracovalo, nebo jen s nějakým milým vzkazem. Důležité je na začátku rozdat fotografie tak, aby na sebe mohli účastníci navazovat, tedy ten kdo fotografii přijme, zároveň posílá jednu dál.

Průběh a vlastní poznatky

Na schůzku přišlo pět dívek, stejně jako jsme měly pět částí mapy, které se vztahovaly k proběhlým akcím po Berounsku. Shodou okolností se každá účastnila některé, takže opravdu mohly vyprávět jen dívky, i když jsem byla připravena představit jakýkoliv program akce, kdyby na některé ani jedna z nich nebyla. Po složení všech šesti dílů dohromady jsme se s dívkami společně vyfotily a tuto fotografii jsem v čase, kdy realizovaly své nápady pro lepší Beroun, vytiskla, a použila při závěrečné aktivitě.

Kvůli nepříznivému počasí jsem papírky s otázkami ohledně Berounska rozmístila uvnitř budovy, ne na zahradě. Obávala jsem se, že takto budou dívky s aktivitou hotové mnohem dříve, ale hledání jim nakonec zabralo přibližně tolik času, s jakým jsem původně počítala. Odpovídat na otázky bylo pro skupiny těžké, zvláště když se nějaké akce nezúčastnila ani jedna z týmu. Přemýšlela jsem, že nechám všech pět dívek, aby na otázkách pracovaly společně. Nakonec jsem však usoudila, že bude lepší nechat každý tým vymyslet, co zvládne, a k účasti či neúčasti na akcích přihlížet při hodnocení těchto odpovědí.

Obě skupiny vytvořily poměrně obsáhlý seznam věcí, které na Berounsku mají rády, i které by se daly zlepšit. V čase, který jsem jim poskytla pro vymyšlení jejich činnosti na vylepšení Berouna, se jedna skupina okamžitě pustila do diskuze, protože všechny tři členky měly očividně vlastní nápad. Naopak druhá skupina, ve které byly jen dvě dívky, se dlouho nemohla pro nic nadchnout, tak jsem se rozhodla navrhnout několik vlastních nápadů, abych je trochu navedla.

První skupina vyrobila plakáty, které vyzývaly kolemjdoucí, aby své odpadky vyhazovaly do koše a ne na zem. Jejich vylepšení se týkalo životního prostředí i vzhledu města. Druhá nakonec vytvořila květiny za pomoci špejlí a krepového papíru, které chtěly rozdávat těm,

které potkají a tím jim zlepšit náladu. Ve zbývajícím čase obě skupiny vyrazily do ulic vylepit plakáty na koše a rozdat své květiny.

Při závěrečné aktivitě měly dívky z vytištěných fotografií velkou radost a bylo velmi zajímavé sledovat, za co která dokáže jinou ocenit.

Vlastní reflexe

Při přípravě této schůzky jsem přemýšlela, čím bych měla program zakončit, k čemu vlastně směřuje, a co představuje pomyslný vrchol celého programu. Chtěla jsem, aby se dívky nějakým způsobem podílely na tom, co se v Berouně děje, aby pro město něco samy udělaly. Přestože jsem nějaké své nápady měla, došla jsem k závěru, že vytvoření pozitivního vztahu k Berounsku nejlépe podpoří jejich vlastní snaha o osobní přispění ke zlepšení města, která bude vycházet přímo od nich samotných. Proto jsem se rozhodla nechat jim v realizaci této činnosti volnou ruku a myslím, že se tento postup osvědčil. Stejně tak mám pocit, že jsem vhodně zvolila i další dvě aktivity, které hodnotily výsledky mé práce, ale i práce skautek, které se připravěného programu zúčastnily.

Část mapy Berounska

Na poslední část mapy Berounska jsme přilepily onu společnou fotografii, kterou si dívky posílaly během poslední aktivity.

15 Vyhodnocení cílů

C1: Skautky prohloubí svůj vztah k regionu Berounsko.

C3: Skautky budou schopné označit důležitá místa regionu Berounsko.

Hlavním cílem programu bylo prohloubit vztah skautek k Berounsku. To, že mají k regionu kladný vztah je nejvíce patrné z reflexí brdské výpravy, kde zmiňovaly zejména okolní přírodu a les. Z poslední schůzky, na které jsem vyzvala jednotlivé skupiny, aby se zamyslely nad tím, co mají na Berounsku a Berouně rády, je také zřejmé, že byl tento cíl naplněn. Skautky zde znovu odkazovaly na krásnou přírodu a výhledy, ale také na historické památky a hezké budovy, jmenovitě Pražskou a Plzeňskou bránu na náměstí. Vztah mají dívky nejen k samotnému místu a okolí, ale také k lidem, kteří v Berouně žijí. V jejich hodnocení je zahrnuto, že pozitivně vnímají velikost města a počet obyvatel, takže se navzájem hodně lidí zná a všechno je v dostupné vzdálenosti. Za důležitý považují i fakt, že na většině míst ve městě je možné třídit odpad a podle jejich soudu toho berounští doopravdy využívají.

Některá důležitá místa Berounska jsme během tohoto programu navštívily a snažila jsem se dívkám předat takové informace, aby pochopily, proč je tak vnímáme. Podle jejich odpovědí si pamatují nejvíce informací o Karlu IV. a Karlštejně, což si vysvětlují tím, že tento program byl opravdu velmi zaměřený na znalosti. Také jsem se znovu přesvědčila, kolik toho ví o životě svaté Ludmily a Václava. Jak jsem již zmínila v kapitole věnované Tetínu, obě osobnosti některé dívky podrobně probíraly ve škole, ale správné odpovědi si vysvětlují i tím, že výprava proběhla před dvěma týdny od závěrečného hodnocení, takže předpokládám, že vzpomínky jsou stále čerstvé. Z berounských pověstí dívkám utkvěla v paměti zejména ta o Klepáčkovi.

Jsem si jistá, že k tomuto prohloubení vztahu přispěl i můj program právě proto, že v reflexi pozitivními asociacemi spojenými s Berounskem použily přímo slovní spojení tetínské výhledy, které jsme navštívily společně, nebo zmínku o Karlu IV., který byl hlavním tématem víkendové výpravy.

C2: Skautky si uvědomí hodnotu oddílu, najdou v něm své místo a naučí se lépe spolupracovat.

C5: Skautky se po všech stránkách připraví na Svojsíkův závod.

S naplněním cíle, který se týkal přípravy na Svojsíkův závod, jsem velmi spokojená. Družina sedmi dívek, které se závodů zúčastnily, skončila v okresním kole první mezi všemi dívčími hlídkami, a postupuje do krajského kola.

Příprava i samotný závod se netýkaly pouze skautských dovedností a vědomostí, ale také vzájemné spolupráce, kterou závod účinně prověřil. Jedná se o jednu z oblastí, na kterou se organizátoři také velice zaměřují. Z úspěchu dívek mám tedy velkou radost nejen z hlediska toho, že jsme jim během oddílové činnosti předaly některé skautské dovednosti, ale zejména kvůli soudružnosti kolektivu a tomu, jak spolu dokáží fungovat a být si vzájemně dobrými kamarádkami.

C4: Skautky se naučí pracovat s mapou a buzolou.

Dovednosti týkající se práce s mapou a buzolou jsem zahrnula do většiny akcí tohoto programu. S mapou města Berouna, kterou využívaly při hře na první schůzce, neměly žádný problém především proto, že v každé skupině byla některá skautka přímo z Berouna. Větší potíže jsem zaznamenala při orientaci v Brdech, ale na závěr této výpravy jsme si vše společně vysvětlily a napodruhé už to všechny zvládly. Azimuty jsme procvičily nejen na výpravě Karlštejnsko, ale také u Kubrychtovy boudy. Tyto znalosti dívky znovu využily při Svojsíkově závodě.

C6: Skautky rozvinou své vyjadřovací schopnosti a naučí se efektivně reflektovat program.

Přestože jsou dívky zvyklé na závěrečnou reflexi většiny schůzek a především výprav, běžně volíme formu, která nemá příliš velkou výpovědní hodnotu pro vedení. Typicky se jedná o nějakou aktivitu, nebo kladení otázek, ke kterým se může vyjádřit jen ten, kdo o to má zájem. S narativní zpětnou vazbou zprvu bojovaly nejen dívky, ale i já. Nedokázala jsem přesně vysvětlit, co od dívek požaduji a ony byly zmatené. Přes počáteční nezdary se nám však nakonec podařilo vést reflexi touto formou především u programu Karlštejnsko. Podněty od dívek jsou pro mě důležité při přípravě dalších programů a jejich postřehy mě mnohdy překvapily.

C7: Skautky se budou snažit posouvat hranice svých fyzických schopností.

Tento cíl jsem vytyčila v duchu pedagogiky PŠL a jsem si jistá, že k jeho splnění přispěl nejen charakter většiny akcí, kdy jsme se vydaly na výlet do náročného terénu a za nepříznivých podmínek, ale také odhodlání dívek účastnit se různých aktivit, které pro ně byly z fyzického hlediska velkou výzvou, například namáhavá noční hra po Berouně.

16 Diskuze

Cíle praktické části této práce se týkaly především prohloubení vztahu k regionu Berounsko. V úvodní schůzce se dívky seznamovaly s historickou hodnotou berounských památek, v Brdech s krásou okolní přírody. Na výpravě po Karlštejnsku jsem se snažila podnítit jejich zájem skrze zajímavé pověsti a legendy, na Tetíně jsme se nechaly vést životem svaté Ludmily.

Skautské cíle, tedy zejména práci s mapou a buzolou jsme naplnily téměř ve všech z připravených programů. Ve hře po městě se dívky musely zorientovat v plánu města, aby našly materiál pro zažehnání katastrofy, po Brdech orientovaly celou mapu a určovaly další směr cesty. Při víkendové výpravě využily skautky mapu pro návrat do Berouna, ve hře „Otec vlasti“ a při orientačním běhu kolem Kubrychtovy boudy jsme procvičily měření azimutů.

Posouvání hranic fyzických schopností souvisí se zapojením lipnické pedagogiky do tohoto programu, která o osobní překonání se na svých kurzech často usiluje. Většinu výprav jsme realizovaly v nepříznivém počasí a skautky měly možnost tyto hranice posouvat ještě více skrze nabízený program, například při brdských výzvách.

Mezi silné stránky celého programu bych zařadila především důkladnou přípravu a rozmanitost jednotlivých aktivit i akcí. Přestože měly všechny velmi podobné cíle a byly zaměřené na obdobná témata, každou jsem se snažila pojmout svým způsobem originálně. Z vlastní zkušenosti také vím, že dívky velmi oceňují, když je program čistě z mé hlavy, vymyšlený přesně pro tuto konkrétní skupinu. Snažila jsem se proto zapojit co nejvíce vlastních nápadů a při tvorbě se především vžít do toho, co bych v jejich věku sama chtěla zažít.

Jako slabou stránku programu vnímám občasné zmatené vysvětlování různých aktivit nebo příliš složitá pravidla některých her. I když u oddílu vypomáhám šestým rokem a jsem toho názoru, že ve většině případů dokážu odhadnout, jaký program je pro tuto věkovou skupinu vhodný, někdy se stane, že je tomu naopak, jako například u hry „Brdy tajemné“. Další slabou stránkou je nevalná docházka dívek, která komplikuje program. I když jsem většinou připravená na různý počet účastníků, ve výsledku mě mrzí, když na program, kterému jsem věnovala v přípravě tolik času, a o kterém si myslím, že by mohl dívky doopravdy zaujmout, dorazí jen velmi málo skautek. Důvodem jejich absence bylo v tomto případě většinou nachlazení, neboť byl program realizován převážně v zimních měsících.

Další faktor hrají rozvedené rodiny, kdy je pro jednoho rodiče víkend jedinou možností trávit čas se svými dětmi. Do těchto důvodů by se zcela určitě dala také zahrnout únava dívek či určitá lenost, jelikož schůzky v pátek večer na konci celého týdne jsou pro některé vyčerpávající, a program často náročný. Podmínky na výpravě jsou také mnohdy nekomfortní. Ačkoliv situace na Kubrychtově boudě byla výjimečným extrémem, běžně nemáme během výprav možnost využít sprchu, dívky spí na zemi ve spacácích, a jídlo, které společně vaříme, je opravdu jednoduché.

Příležitost vidím ve využití tohoto programu i jinými berounskými skautskými oddíly, jak jsem zmínila již v úvodu. Po jeho realizaci jsem od dívek dostávala velmi pěknou zpětnou vazbu a myslím si, že po určitých úpravách je opravdu využitelný pro jakoukoliv podobnou cílovou skupinu.

Hrozbou, kterou jsem v mnohých případech i zažila, je nedostatečný počet vedoucích. Na poslední chvíli mi zrušili účast ti, kteří měli vypomáhat na brdské výpravě, a já byla nucená shánět náhradu. Při závěrečné schůzce bych také využila pomoc někoho dalšího, nikdo bohužel zrovna nemohl. Zcela určitě bych nezvládla bez přítomnosti jiného vedoucího zrealizovat víkendovou výpravu zaměřenou na Karlštejnsko, která byla náročná už svou délkou natož realizací aktivit, zejména „Vysvobození Bílé paní“. Nedokážu si ani představit, jak by bez pomoci ostatních probíhala výprava na Kubrychtovu boudu, kde nefunguje elektřina ani neteče pitná voda.

Zajímavým uvědoměním z celé praktické části, které si odnáším do své další skautské činnosti, je fakt, že programu často věnuji příliš mnoho pozornosti. Snažím se vymyslet opravdu kreativní aktivity, které budou pro dívky zábavné i naučné, a mám pocit, že se příliš upnu na myšlenku výborného programu. Skautky místo toho mnohdy více ocení obyčejný fakt, že jsem zvolila lokalitu, kterou nikdy nenavštívily nebo skutečnost, že se navzájem vidí po dlouhé době a mají možnost si spolu popovídat. Dále je potřeba zmínit, jak moc program ovlivnily podmínky této skupiny edukantů, které jsem definovala v teoretické části. Z vnitřních se jedná hlavně o odlišné vnímání průběhu akcí dívek různého věku, z vedlejších již zaznamenané rodinné situace některých skautek nebo například konání prezidentských voleb, které významně zasáhlo do brdského putování.

Přínosem pro oddíl skautek jsou především kvalitnější vztahy, ke kterým přispěly i jednotlivé akce, a vysoká úroveň schopnosti spolupráce, kterou skautky během realizace programu několikrát prokázaly. Osobním přínosem pro každou skautku mohou být nové znalosti o Berounsku i hlubší vztah k místům, které se zde nachází.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit, zrealizovat a zhodnotit šest skautských akcí zaměřených na poznání regionu Berounsko a tento cíl byl naplněn. Skautky skrze program poznaly lépe město Beroun a jeho památky, brdskou přírodu a historii vojenského prostoru, Karlštejnsko se všemi jeho pověstmi, tramskou atmosféru Kubrychtovy boudy a život svatě Ludmily úzce spjatý s obcí Tetín.

Pro vyhodnocení cílů praktické části a formulaci výsledků jsem použila reflexe a zpětné vazby skautek, které sestavovaly narativní formou. Také jsem využila nestrukturované zúčastněné pozorování, vlastní poznámky, které jsem si vedla do pedagogického deníku, a jiné materiály od účastnic, například tabulku věcí, které mají na Berounsku rády.

Během realizace programu jsme využívaly Kolbův cyklus, zvláště při práci s mapou. Jako příklad uvedu orientaci mapy na Brdské výpravě. Zkušeností, kterou dívky prožily, byla samotná aktivita „Brdy skautské“. Reflexe proběhla v závěru výpravy, kdy jsem s dívkami hodnotila, jak se jim ve dvojici pracovalo. Zobecněním bylo následné pojmenování obecných principů orientace mapy a nová akce, kdy si dívky podruhé vyzkoušely tuto orientaci, tentokrát po proběhlé instruktáži těch, které předtím nevěděly, jak na to. Transferem je využití orientace v mapě v terénu, při účasti na Svojsíkově závodu.

Často jsme také využívaly metodu challenge by choice, kterou považuji za velmi vhodnou pro tuto cílovou skupinu. Dívky měly možnost samy rozhodnout, kterých programů se chtěly účastnit, zejména pokud se jednalo o jakkoliv náročné aktivity. Vždy mě příjemně překvapilo, když se potom opravdu účastnily jen pro vlastní pocit toho, že posouvají své hranice.

Při tvorbě programu jsem se snažila respektovat dramaturgii i dynamiku tak, aby na sebe jednotlivé aktivity vhodně navazovaly, celkově účastníky příliš nevyčerpaly, ani neposkytovaly mnoho nevyplněného času. Pomyslným vrcholem, ke kterému veškerý program na poznávání Berounska směřoval, byla snaha dívek vylepšit město Beroun tak, jak toho jsou samy schopné, a jak si to samy za sebe představují. Jedna skupina dívek se rozhodla snažit se o ekologickou osvětu vylepením plakátů s vlastním sloganem, druhá rozdávala dobrou náladu obyvatelům Berouna prostřednictvím papírových květin na špejli, které sama vyrobila.

Kombinace koncepcí skautingu a PŠL se ukázala jako vhodná. Do skautských programů nezahrnujeme úvodní motivace příliš často a z pohledu vedoucí jsem měla pocit, že tyto

krátké příběhy vždy celkový program příhodně spojily. Také práce s kostýmy, symboly a dramatizované hry tento program ozvláštnily a účastnice i ostatní vedoucí se o nich vyjadřovali kladně.

Při realizaci a hodnocení jednotlivých akcí jsem si uvědomila, jaké rozdíly mezi dívkami různého věku jsou, a jak moc se tyto odlišnosti dají pozorovat. Starší skautky ocení aktivity, které nabízí příležitosti pro hlubší zamyšlení nad různými tématy, přítomnost ostatních skautek a atmosféru, kterou společně vytváříme, krásu přírody i samotný fakt, že věnují svůj volný čas přípravě jejich programu. Oproti tomu mladší skautky si užívají zábavné a hravé aktivity, chtějí být neustále v pohybu, mají potřebu kritizovat program, který se jim nelíbí, a velmi pozorně kontrolují dodržování pravidel. Často potřebují vnější motivaci pro zapojení, například ve formě nějaké odměny. I když jsem se snažila brát individuální úroveň vývoje, jako vnitřní podmínku každého jednotlivce, v úvahu při tvorbě programu, tyto skutečnosti mě nutí do budoucna přemýšlet nad tím, jaké aktivity by dokázaly propojit požadavky na skutečně dobrý program pro celý oddíl.

Přestože registrovaných je šestnáct dívek, běžně se jich účastnilo mnohem méně. Tento fakt znovu ovlivnily podmínky výchovy, jak ty vnitřní, zejména vlastnosti dívek a jejich ochota překonat únavu a pohodlnost, tak ty vnější, jako je situace dívek z rozvedených rodin nebo například nepříznivé počasí. Ze závěrečných reflexí jednotlivých akcí i vlastního přímého pozorování však mohu s určitostí tvrdit, že důvodem slabé účasti není nízká míra atraktivitu programu ani atmosféra či vztahy v oddíle. Naopak jsem toho názoru, a výsledky této práce jej mohou potvrdit, že dívky celkový program hodnotí velmi kladně, zcela určitě přispěl k rozvoji spolupráce mezi skautkami a přinesl mnoho nových zážitků, které se s berounským regionem pojí.

Seznam zdrojů

BADEN-POWELL, R., 1993. *Vlče, skaut, rover*. Liberec: Skauting. ISBN 80-85421-06-2.

BLÍŽKOVSKÝ, B., 1997. *Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi*. 2. upr. vyd. Ostrava: Amosium Servis. ISBN 80-85498-23-5.

BOUDOVÁ, D., ed., 2002. *Karlštejn a okolí: turistický průvodce*. Praha: Kartografie. ISBN 80-7011-712-5.

BŘICHÁČEK, V., 1991. *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skauting. ISBN 80-85421-02-X.

BURROUGHS, K., 2021. Challenge by choice at the outdoor education group. In: *The outdoor education group* [online]. 26. 11. 2021 [vid. 11. 2. 2023]. Dostupné z: <https://blog.oeg.edu.au/challenge-by-choice-at-the-outdoor-education-group>

ČERNOHORSKÝ, V., ed., 2015. *Metodika pro oddílovou praxi*. 2. upr. a dopl. vyd. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum. ISBN 978-80-7501-076-6.

ČINČERA, J., 2007. *Práce s hrou: Pro profesionály*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0.

DAVID, P., SOUKUP, V., 2016. *Brdy: známé i neznámé*. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-5512-5.

DESTINAČNÍ AGENTURA BEROUNSKO, © 2023. Berounsko. In: *Berounsko: z Křivokláta na Karlštejn* [online]. [vid. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.berounsko.net/>

DOČEKAL, V., 2012. Prožitkové, zážitkové nebo zkušenostní učení? *e-Pedagogium* [online]. roč. 12, č. 1, s. 9–17 [vid. 11. 2. 2023]. ISSN 1213-7499. Dostupné z: <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2012/01/02.pdf>

DVOŘÁK, O., 2011. *Tajemné stezky: Za poklady brdských Hřebenů*. Praha: Regia. ISBN 978-80-87531-05-1.

DVOŘÁK, O., 2015. *Tajemné stezky: Pustinami středních Brd*. 2. vyd. Praha: Regia. ISBN 978-80-87866-18-4.

- DVOŘÁK, O., 2020. *Tajemné stezky: Soutěžskými Českého krasu*. 2.vyd. Praha: Regia. ISBN 978-80-87866-50-4.
- DVOŘÁK, O., HOLEČKOVÁ, M., 2013. *Tajemná místa Berounska*. Beroun: Nakladatelství MH. ISBN 978-80-86720-64-7.
- GARKISCH, M., 2012. *Zmizelé Čechy: Beroun*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7432-236-5.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2010. *Pedagogika volného času*. 2. přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7290-471-6.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HAIŠMAN, J., 2015. *Brdy opět otevřené*. Plzeň: Starý most. ISBN 978-80-87338-51-3.
- HANUŠ, M., HANUŠ, R., 2021. Naše organizace. In: HANUŠ, R., HAKOVÁ, J., et al. *Instruktorský slabikář: Praktická učebnice zážitkové pedagogiky*. Praha: Nadace Pangea, s.8–53. ISBN 978-80-270-9208-6.
- HANUŠ, R., HAKOVÁ, J., et al., 2021. *Instruktorský slabikář: Praktická učebnice zážitkové pedagogiky*. Praha: Nadace Pangea. ISBN 978-80-270-9208-6.
- HAVEL, M., 2015. Hry – jejich význam a zařazení do programu. In: ČERNOHORSKÝ, V., ed. *Metodika pro oddílovou praxi*. 2. upr. a dopl. vyd. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, s. 90–93. ISBN 978-80-7501-076-6.
- HNUTÍ BRONTOSAURUS, © 2023. Kubrychtova bouda. In: *mapotic.com* [online]. [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.mapotic.com/lokality-hnuti-brontosaurus/70255-kubrychtova-bouda>
- HOVORKA, M., 2015. Skautská výchovná metoda. In: ČERNOHORSKÝ, V., ed. *Metodika pro oddílovou praxi*. 2. upr. a dopl. vyd. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, s. 111–166. ISBN 978-80-7501-076-6.
- HUIZINGA, J., 2000. *Homo Ludens: O původu kultury ve hře*. 2. vyd. Praha: Dauphin. ISBN 80-7272-020-1.

- JIRÁSEK, I., 2016. Doxa a epistémé zážitkové pedagogiky. *Pedagogika* [online], roč. 66, č. 2, s. 154–178 [vid. 9. 2. 2023]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/304527605_Doxa_a_episteme_zazitkove_pedagogiky
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z. S., © 2023. Fakta a čísla. In: *skaut.cz* [online]. [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/historie/>
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z. S., © 2023. Historie. In: *skaut.cz* [online]. [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/historie/>
- JUNÁK – ČESKÝ SKAUT, Z. S., 2014. *Stanovy spolku* [online]. [vid. 22. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/stanovy-junaka.pdf>
- JZP, 2013. Totalita vylučuje skauting, skauting vylučuje totalitu. In: *Svaz skautů a skautek České republiky* [online]. 28. 3. 2013 [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.svazskautu.cz/historie/totalita-vylucuje-skauting/>
- KABÁTNIKOVÁ M., et al., 2018. *100 zajímavostí ze starých Brd II*. Starý most: Plzeň. ISBN 978-80-87338-86-5.
- KABÁTNIKOVÁ, M., et al., 2018. *100 zajímavostí ze starých Brd*. Plzeň: Starý most. ISBN 978-80-87338-62-9.
- KLAPKO, D., 2013. Obsahová analýza. In: GULOVÁ, L., ŠÍP, R., ed., 2013. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, s. 139–167. ISBN 978-80-247-4368-4.
- KLUSÁČEK, M., HANUŠ, R., 2021. Programové prostředky. In: HANUŠ, R., HAKOVÁ, J., et al. *Instruktorský slabikář: Praktická učebnice zážitkové pedagogiky*. Praha: Nadace Pangea, s.138–195. ISBN 978-80-270-9208-6.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- MAKAJ, T., 2020. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most. ISBN 978-80-7640-013-9.
- MAKAJ, T., 2021. *Toulky po Brdech*. Libeznice: Víkend. ISBN 978-80-7433-323-1.
- MAKAJ, T., VOGELTANZ, J., 2022. *Karlštejsko: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most. ISBN 978-80-7640-032-0.

- MAŇÁK, J., ŠVEC, V., ed., 2004. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-078-6.
- O'NEILL, G., MURPHY, F., 2010. Guide to Taxonomies of Learning. In: *UCD teaching and learning* [online]. 20. 1. 2010 [vid. 12. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.ucd.ie/t4cms/ucdtla0034.pdf>
- PÁVKOVÁ, J., et al., 2002, *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- PELIKÁN, J., 1998. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-569-8.
- PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA LIPNICE, 2002. *Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-636-5.
- PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA LIPNICE, Z. S., © 2023. Jsme součástí Outward Bound International. In: *outwardbound.cz* [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://outwardbound.cz/o-nas/outward-bound-international/>
- PREISSOVÁ KREJČÍ, A., 2013. Narativní analýza. In: GULOVÁ, L., ŠÍP, R. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, s. 117–138. ISBN 978-80-247-4368-4.
- REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V., 2007. *Cílená zpětná vazba: metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-317-8.
- STEJSKAL, J., HAVEL, M., 2015. Cíle vs. prostředky. In: ČERNOHORSKÝ, V., ed. *Metodika pro oddílovou praxi*. 2. upr. a dopl. vyd. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, s. 56–63. ISBN 978-80-7501-076-6.
- STEJSKAL, J., PROCHÁZKA, J., 2015. Učení se zkušeností. In: ČERNOHORSKÝ, V., ed. *Metodika pro oddílovou praxi*. 2. upr. a dopl. vyd. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, s. 121–124. ISBN 978-80-7501-076-6.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., et al., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- THE SCOUT ASSOCIATION, © 2023. World Scouting. In: *Scouts* [online]. 20. 3. 2023 [vid. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.scouts.org.uk/volunteers/running-your-section/international-scouts-and-events/world-scouting/>

TREMPOVINY, 2013. Kubrychtárna. In: *lomy-amerika.cz* [online]. 17. 12. 2013 [vid. 17. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.lomy-amerika.cz/kubrychtarna/>

TUREK, J., 2007. *Křivoklátsko a Český kras: 35 tipů, kam na výlet*. Outdoorový průvodce. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2028-9.

TURISTICKÁ BLAST BRDY A PODBRDSKO, 2022. Každé hory mají svého ducha. Brdům vládne dobrý Fabián. In: *brdyapodbrdsko.cz* [online]. 1. 2. 2022 [24. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/kazde-hory-maji-sveho-ducha>

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie I. : dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.

WAGGGS, 2023. *Balíček aktivit ke Dni zamyšlení: Náš svět, naše pokojná budoucnost* [online]. [vid. 24. 4. 2023]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1pNaOdEisPGjJGliSu7aSyrjAifU9mcvD/view>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – mapa Berounska

Příloha č. 2 – společná fotografie, Brdy

Příloha č. 3 – brdská výzva rozdělení ohně

Příloha č. 4 – „sladký vocet“

Příloha č. 5 – společná fotografie u lomu Malá Amerika

Příloha č. 6 – aktivita „Vysvobození Bílé paní“

Příloha č. 7 – dopis od Olave

Příloha č. 8 – Tetín

Příloha č. 9 – tetínské vyhlídky

Příloha č. 10 – společná fotografie ze závěrečné schůzky

Přílohy

Příloha č. 1 – mapa Berounska

Příloha č. 2 – společná fotografie, Brdy

Příloha č. 3 – brdská výzva rozdělání ohně

Příloha č. 4 – „sladký vocet“

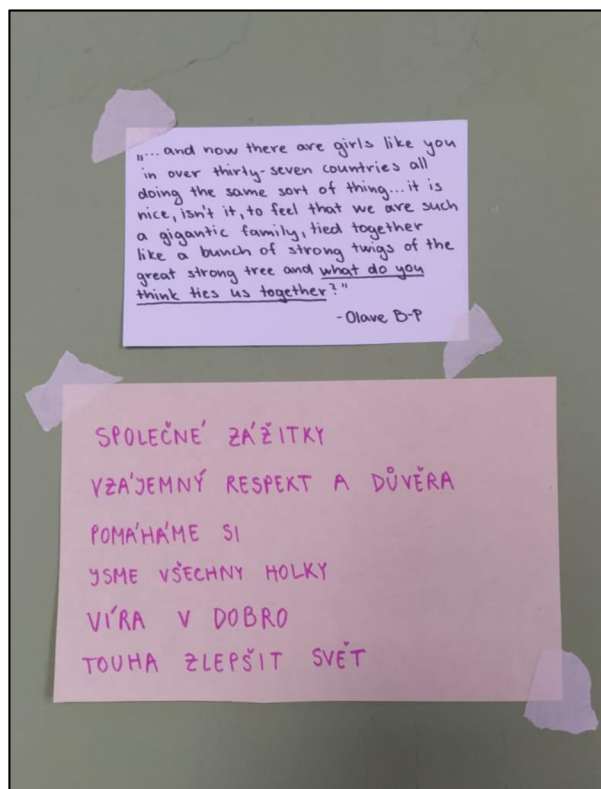
Příloha č. 5 – společná fotografie u lomu Malá Amerika

Příloha č. 6 – aktivita „Vysvobození Bílé paní“

Příloha č. 7 – dopis od Olave

Příloha č. 8 – Tetín

Příloha č. 9 – tetínské vyhlídky

Příloha č. 10 – společná fotografie ze závěrečné schůzky

